OMMENTA-
TIONVM MEDICARVM

IOANNIS BAPTISTÆ
DONATII,

Liber IIII. de Iudiciis.

Qui in Galeni voluminibus planè desiderari videtur.

LVGDVNI,

APVD ALEXANDRVM
Marsilium Lucensem.

M. D. LXXXI.

AD SERENISSIMVM

EMANVELEM PHILIBERTVM Allobrogum Ducem, & Subalpinorum Principem, Militum S. Mauritij & Lazzari Magiſtrum Summum.

Ioan. Bapt. Donatij Præfatio.

NÆ Diuinum aliquid habuiſſe in animo cẽſeo Pindarum, qui bonos, ſapientesq; homines ex Deo eſſe ſcriptum reliquerit; etenim cum multa in vita prudentes quoque viros ſępe fallant; quòd hęc breui, paruoque negocio mutentur, neq; rectè, atque ordine cuncta geri videantur: meritò aliquid diuinitus ad eos deferri cenſendum eſt, qui vulgò boni, ſapientesque habentur; neque enim vulgus (cuius ſummã conſenſionem nemo ſanus vnquàm contempſit) eos ſapientes, bonosque arbitratur, qui fortuna duriori confli- ctantur, ſed qui mente, & conſilio præditi ſecũda aura pro uecti ad maximos aliquando elati ſunt honores: vt enim odioſi, & moleſti minimè ſint, quibus illa perpetuum bellum indixit, neminem certè ſapientem exiſtimabit vnquã imperitorum vulgus, qui in vita eadem vſus ſit aduerſa. Audiui ſanè ſæpe quoſdam maledictis nonnullorum gloriolam ridiculè nimis violare, qui bonam, rectamq; Reip. gerendæ rationẽ aliquãdo reliquerũt cupiditate rapiendi

volucrẽ fortunam:quod nulla nec ratione,nec exẽplo factum clamitant.Hi si scirent plura nobis agẽda esse interdum,non quia velimus,sed quia res ipsa,cogere videatur, rationem tantopere in iis non postularent,quæ obscuras habent caussas,& nobis planè ignotas,non ratio semper, sed rerum euentus gestarum sæpius spectatur: apud magnam partem hominum fortunæ munera amplissima habentur;nec homines tantùm rebus prosperè gestis lætantur,sed diis quoq; immortalibus supplicationes habẽtur. Datur profectò fato quodam, vel potius Dei Opt. Maxi. beneficio magnis ingeniis,& magna quæque aggrediẽtibus optima fortuna. Herculem prætereo, quem vel cum Diis quoque bellum gessisse poetæ tradiderũt. Alexãdro magno iter in mari Pamphiliæ diuinitus patefactum est. Annibal iuuenis diuina specie ab Ioue dux in Italia missus est.Scipio Africanus cuncta mente monita diuinitus agebat. Iulium verò Cæsarem ipsa somnia ad spem amplissimam concitauerunt. Augusti temporibus difficile est cõmemorare,quot,quantaque euenerint,quibus imperium, & fœlicitas & præsentiri,& prędici facilè poterat.Cęteri, qui à Deo non sunt,meritò perpetua conterãtur obliuione.Quòd si quis est,qui censeat homines historia erudiri, & eam vitę nostrę rationem,& normam certissimã adhibere posse,ad quã actiones omnes perpetuò dirigẽdæ, ac formandæ sint,ille negligenter,ne dicam impudenter labitur:etenim si causæ, ad quas respicere, animumq; semper referre debet is,qui in legendis historiis omne suũ studium posuerit, nunquam non immutantur, iniquum est postulare,vt rationem inueniamus, cur aliquid factũ sit, aut omissum,cum caussas,cur id acciderit inspicere,ac dare planè nequeamus:fortuitæ enim sunt,& minimè necessariæ.Deinde quid est,quòd optimarũ artiũ studiis erudiri

ita

ita depręssi sępe iaceāt, vt posthac exurgere se posse despĕ rēt? ,enes quoq; eos fortunis omnib⁹ exturbatos sæpenumero videmus, quos plurimarū, ac maximarū rerum vsus satis omnino erudire potuit. Quid? quæ inepta, absurda; à ratione auersa consilia esse sentimus, ea nónne repente diuinitus in prudentiam, sapientiam, laudemque conuersa sæpe videmus? Contempto Q. Fabij Max. senis Optimi ac sapiētissimi consilio Senatus Romanus Scipioni Cons. adolescenti obscuram fortunæ spem tantummodo ostentanti nulla certa ratione omnino permisisse videtur, vt in Africam traiiceret. Apud Pop. Rom. cum imperium eidē illi Scipioni in Hispania esse iussit, plus omnino fauor; quàm ratio ipsa valuit: vtrunque tamen Deus factū comprobauit. Præclarè igitur illud vsurpatum est à fortissimo Impetatore, à Diis modò consiliū hominibus, modò fortunam non dari. Felix, qui illius fl ctibus minimè obrutus veluti Gyges, vt arbitror, apud Platonem in terræ, hoc est fortunæ hiatum incolumis aliquando descendit, id est in cogitationem miseriarum, ærumnarum, turpitudinúmq; nostrarum omnium totum interdum se auertit. In ea cum multa, quæ nos rationis perturbatione incitati, ac fortunę tēpestatibus penè absorpti, sentire vix possumus, admiratur: tum verò æneum equum agnoscit inanem: quid enim habet homo (animo semper excepto) quod suū sit præter litteras, quæ sonos tantum efficiunt, cum leguntur? Bruti, Camilli, Torquati, Marcelli, Nerones, Varrones, Catones, Cicerones, nihil sanè nobis videntur, nisi litterulæ languentes, fractæ, ac mutæ, quæ lingua impulsæ quasi æneos equos inanes, sonos nobis fundunt, referuntq; multiplices, ac varios. Beatissimus verò est, qui cognitis apertisque foribus annulū aureū nactus fortunæ iniuriis subinde se subducere potest, annul⁹ ille via est ac ratio nos subtra-

hendi inconſtantiæ ac temeritati fortunæ, cuius fulminũ ictibus quotidie deflagramus, Dei donum atque munus, quod in vita honeſtiſſimè,& laudatiſſimè acta ſemper inuenitur:& nõ intermittit quotidie fortunatis, ac nobilib' afferre:& eodẽ veluti dote quadam illi ipſi conciliati, cõmendatíque omnibus eſſe videntur. Bene tibi eſt, cuius de ſumma, immortalíque gloria, tãtum abeſt, vt inſana quicquam fortuna diminuerit, vt nouo, & incredibili quodã, at minimè alieno,& certè debito ornatu ęgregias virtutes tuas Deus ornarit,& amplificarit: multùm enim longéq; virtute præſtantibus dextram tendit, ornamenta cõgerit, ac ſecretis tandem malis omnibus facit beatos. In humanarum verò rerum conuerſionibus, ac perturbationibus, nunquam non ſummorũ virorum virtutes enitent admirabiles, tua quidem in bello ſuperioribus tẽporibus eminebat cùm ſcientia, tùm verò difficilium omnium rerum voluntaria perpeſſio cũ fœlicitate. Teſtes ſunt Morini,& Gallia, in illis expugnaſti ſumma vi vrbes munitiſſimas, reſiſtentes in fugam hoſtes conieciſti, magnũ comprehendiſti numerum ſummorũ ducum, ac præfectorum, illa ſanè exterrita tuos conatus ab ſe vix potuiſſet auertere, niſi militũ fortiſſimorũ impetũ ſuſtinuiſſet,& ſuppreſſiſſet Deus Opt. Max. credo, ne fortuna victoria tam inſolenter gloriaretur, non armis ille ſuorũ miſertus, ſed ſapientia te contendere voluit, ergo quæ fortuna furens tuis ademit, tute pulcherrimè obtinuiſti: affinitate cũ ſummo Gallorũ Rege te ipſum deuinxiſti: pace Reip. Chriſtianæ per te confirmata omnium iudicio laudẽ, laborum fructũ quàm vberrimũ tuliſti. Nunc cùm Allobroges,& Inſubria te ſolo cuſtode, gubernatoréque vtatur, Academiam Auguſtæ Taurinorũ incredibili tua cum laude,& ſummo totius Italiæ cõmodo exornas ampliſſimam, plurimis,& grauiſs.

artibus

artibus apprimè instructam. Popularis es, quippe qui ea, quæ multitudini grata, & iucunda esse vides, nullo admonente per te optimè facias: à grauitate minimè desciscis, quòd in superbis edomandis, ac comprimēdis malè sanis tristior omnino ac seuerior videare: ab iniuriis fortunę tutum te præstas: quod quò difficilius & laboriosius est, eò maior debetur tibi laus, hisce præsertim tēporibus, quibus in tuto Dei immortalis, benignitate pulchrè te collocas: in qua re tua perpetua sanè adhuc excelluit industria, ac fœlicitas, ô fortunati, qui te rectore nō modò saltib9, agrisque, quos natura eis vltrò largita est optimos, diligentia, atq; artificio cultis potiuntur: verū etiā pace, concordia, ocio & tranquillitate, quæ abs te habent, eorum bonitate penè condita, placatè moderatéq; fruuntur ad tui imitationem totum effictum filium relinquis, clauū summarum omnium rerum tenentē. Nemini ergo mirū videri debet, quid sit, quòd nos terrę filij, & infimū locū deturbati, vos verè beatos, & gloriosos meritò suspiciamus, admiremur, feramus in cœlū laudibus, quibus possumus: & incēdamur quotidie magis, ac magis cupiditate incredibili nostrū in vos studiū aliquo officio declarandi. Ego verò, tametsi scio multos te habere summæ tuæ laudis fautores, & amplificatores egregios, qui aureos equos, tuę famæ, & factis monimenta præclarissima, quotidie tibi meritò perficiūt, ac cōdunt: hoc tamen æneū vel potius ferreum munus, (in quo absoluendo diu, multúmq; à me elaboratum est) fidēter tibi commēdo, atq; trado, quippe qui minimè verear, ne tu, q̄ ex Deo es, hoc officij genus aspernere, ac respuas, qui miseros, ac tenuiores cōplecti semper, & augere, obseruantiæ verò, studij, voluntatis monumenta, neq; contemnere, neque negligere vnquam soleas. D. Lucæ 11 x. Non. Decem. M. D. LXXIX.

IDEM AD LECTORES HVMANISSIMOS.

LIBRVM hunc quartum de Iudicijs, in Galeni voluminibus adhuc desiderari, probare tibi non debeo, humanissime Lector, qui hoc optimè per te scias; etenim cùm in illis, quos habemus, ita rem ipsam Galenus persecutus sit, vt rudiores nihil omnino amplius desiderari posse arbitrentur, medica verò scientia instructi habeant etiam, quod vehementer requirant: quod tamen quale illud sit, planè explicare non possunt, ea re factum est, vt illi ad ignaros erudiendos magnopere apti non fuerint, in animis vero peritorum tantùm informatam quandam illius rei, qua de agunt, imaginem, ac cogitationem reliquerint. Quapropter pauci admodum reperti sunt, qui librorum illorum lectione instructi, ac eruditi, de morborum euentibus antehac ex arte certam coniecturam facere ausi sint: nimirum deerat, quod exquisita quadā ratione id, quod proposuerat, erudire atque docere posset. Quare fundamenta quidem preclare iacta apparent, operis verò perfectio, atque absolutio desideratur. Quod ex ipsa re intelligi nullo negotio potest; etenim cum in primo de Iudicijs libro, quæ, & quot morborum

essent

essent tempora ostendisset, de signis, quæ iudicia afferunt, & de concoctionis notis longũ sanè sermonẽ instituit; quippe quæ morborũ tempora maximè valeant distinguere In secundo quo pacto primo quoque tempore morbi naturã cognoscere possimus, singula febriũ genera percurrendo luculenter docuit. egit autem potissimũ de febribus: quoniã illæ cum vulgò homines corripere, tum verò acutis morbis haud rarò superuenire soleãt. Reliqua (Pleuritidẽ excipio, qua de in priori) præteriȳt, vel quòd, cùm de illis luculenter dixisset de cæteris satis dictũ putarit, vel quod in quarto volumine ea subtilius persequi in animo haberet. In tertio, quæ bona, quæ mala, que perfecta, quæ imperfecta, quæ salutaria, quæ pestifera iudicia sint docuit; qua ratione continuæ febres, quotidianæ, tertianæ, quartanæ iudicia afferãt, demõstrat Phrenesis, Letharg⁹, Iocinoris, Lienisq́ inflãmatio, quẽ precipuè exitũ habere soleãt ostendit. qui ex iudiciȳs euadunt, cũcta pertrãsire tempora, qui verò extinguuntur ad morbi immi nutionis tempus nunquam peruenire tradit, itẽ morbos acutos humorum emissionibus potissimum, longos verò abscessibus finiri præcipit. signa rigoris, sudoris, vomitus, sordiũ ventris, profluuȳ sanguinis, menstruorũ, ac denique abscessuũ diligentissimè persecutus est. Quis est, qui nõ planè videat hoc loco Hippocratis historias veluti testimonia & grauiores quasdã huiusce totius doctrinæ cõfirmationes maximè desiderari? Namq; vt in singularibus, quæ sub sensum cadũt, nosmetipsos exercea mus, maximè auctor Galenus est, vt quæ ante generali-

ter didicerimus, optimè dignoscamus; neq; enim vniuer sales viæ ac rationes ad certã definitã, rectámq; alicuius rei cognitionẽ satis esse possunt: Generalis enim methodus sine vlla in singularibus exercitatione optimũ artificẽ reddere nullo modo potest; quæ res omnibus in rebus tibi clarius elucescet, eaq; tantã habet quibusdã in rebus vim, vt vniuersalem methodũ discere vel vnius anni spatio nemo nõ possit, at nisi in ea diutius, sed quid diutius? nisi toto hoc vitæ spatio se diligentius exercuerit, in artis vsu mirificè offendat, necesse est. Testes sunt Dialectici, Rhetores, Musici, Demõstratũ verò est cũ in alijs voluminibus, tam verò in methodo medendi duplicẽ esse eorum, quæ quæruntur, inueniendi viam: Altera tione ad notitiã peruenit, cum generalis, tum verò cõmunis cuiuslibet singularis speciei. Altera autẽ à singularibus ad cõmune, vniuersaleq́; pgreditur, atq; ex his vniuersale conflatũ est. Artificis verò munus, atq; opus omne in singularibus exercetur; quæ vt arte tractentur, exercitatio necessaria est ei, qui prius vniuersale inuenerit. Præterea & ad predictorũ vniuersalem doctrinã singularia vtilia sunt; sunt quoq; & ad discentiũ captũ veluti exempla quædã: quapropter ipse quoq; Galenus in cunctis ferè, quæ edidit voluminibus, non vniuersalia modò, verùm etiam singularia persecutus est ex libris Hippocratis; præcipuè verò Epidemiorũ historias diligenter perpendidit; in quibus cuncta exposuit, quæ ab initio ad finẽ vsq; ægris superuenere. in libris quoq; de difficultate spirãdi omnes percurrit, qui in Epidemijs

durius

durius spiritũ ducebant: In libris de diebus, quæ iudicia exercent, quicunq; iudicia subierunt. Itemq; in cæteris eadem ratione. Sed quid? Galenus ipse cùm non satis luculenter cuncta, quæ ad iudicia spectare viderẽtur, tradidisse perspiceret, in eo, quod tertiũ subsequi debebat, volumine, non ne rem omnem ita se absolutũ pollicitus fuerat, vt quod cæteris deesset, supplere velle videretur, quibus nos aptiora minimè appeteremus? doctis enim ea satis esse putabat: ignaros verò multa quoq; expectare & exoptare posse fatetur: quæ tametsi in vnius Anaxionis historia in primo libro de iudicijs se cumulatissimè præstitisse non ignorarit, attamen post illa quartũ illud volumen ex se promere pollicitus est. At quid in hac re diligentius demonstranda amplius laboramus? an hoc inauditum, aut cuiquã nouum esse potest, qui libros Galeni vnquã perlegerit? Quid plura? non ne hoc idem ab ipsomet Hippo. diligentissimè obseruatum est? Nam cùm vir ille doctrinã omnem, quæ futura prænunciat, libro prognosticorum egregiè complexus esset, quoniam generalia præcepta dare nõ satis esse perspiciebat, ad ea docenda, ac præcipienda, quæ in operibus, ac exercitatione quadã continerentur, animũ adiunxit. quare ægrotos in Epidemijs notatos nobis conscribere aggressus est, qui veluti exempla essent eorũ quæ alibi quidem generaliter, sed tamen luculentè ab eo tradita, ac præcepta fuerant. Id postremò, vt planè credam, faciunt ipsius Galeni cõmentarij in libros Hippo. de morbis vulgaribus, in quibus cũ ad ægrorũ historias ventũ est eius

narra

narrationes (quòd ad iudicia, et materiæ maturationẽ pertinet) semper mihi visæ sunt (ne mentiar) paullò exiliores; nimium enim satietatem longæ orationis effugisse videatur, necesse est, nisi eum ita excusemus, ut iudiciorum notas omnes in quarto illo librò studiosius memorasse dicamus. Quod si quis est, qui hac de re amplius dubitet, is sciat Galenum testificari in libris de iudicijs scriptũ reliquisse vires iudiciorũ diligenter perpendendas esse, easq; inter se studiosius conferendas; sũt enim quædam indicia, quæ etsi praua sint, magis tamẽ, & minus suscipiunt, quorum vires vocabulis distinguere, ac notare necesse est. Neque verò tantũmodo signorũ vires, quæ inter se similia sunt, ut bona cum bonis, aut mala cũ malis nos cõferre debere tradidit, verùm etiã bonorum cum malis collationem faciẽdam esse testatur. hoc loco quæro, nũ in hisce tribus voluminibus, quæ habemus, hæc scripta sint? Præterea alibi tradit symptomatum magnitudinem, quæ ex eorum potestate sumitur, exactius dignoscendam esse: at verò qua ratione hæc ab illa, quæ cogitatione percipitur, distinguẽda sit, in libris de iudicijs persecutum esse memoriæ mãdauit. Diuinus videlicet vir, cùm in primis casus humanos extimesceret, metueréque, ne iniuria temporum eius scripta aut corrumperentur, aut amitterentur, ne, cum hæc in suis voluminibus desiderarentur, aliquis illa imprudenter se præterijsse suspicaretur, hæc alijs in libris testata relinquere voluit. In alio verò libro de singulorum, quæ in Prorrethicorum particulis scribũtur, Symptomatum vi,

ac pote

ac potestate paucis quidem docuisse cõmemorat, in illorum prima, ac secunda narratione, longiori aũt oratione in prognosticorũ cõmentarijs, uberius quoque, ac fusius in libris de iudiciis, & symptomatũ causis se persecutũ esse testatur, quo in loco hæc in libris de iudiciis uberius præcipit Galenus. Iam verò in cõmentarijs de morbis popularibus scriptũ reliquit, cuncta, quæ de iudiciis & de diebus, qui iudicia, afferre solẽt, ab Hippocrate literis consignata sunt, accuratè, ac diligẽter in duobus illis voluminibus à se collecta fuisse. at quo in loco hæc ab eo citata sunt maximè quærimus. Signa, quæ iudicia antecedunt, & ex quibus illa cognoscimus, similia, aut dissimilia esse quo in loco tradidit? Quo denique in libro ab eo dictũ est fieri posse, ut in aliqua sede affecta concoctio absoluatur, morbo toto haud quaquam ad maturitatem perducto? nullo perfectò. Nõ omittã & illud, quo in libro Galenus tradiderit praua signa, & minimè perniciosa, si absq; signis maturationis desierint, ac redeant, cõtinuò hominẽ nõ tollunt, quæ vera perniciosa sunt, si redibunt, ægrotũ perimere, nullo negocio possunt. Postremò nũ meminit de vrinis fermentatis? Quis est igitur, qui nõ fateatur multa in libris hisce, qui ad manus nostras peruenerunt, de iudiciis deesse? Cætera omittam, quoniã in ipsius rei tractatione, facile vnusquisq; intelliget, quot, quantaq; ab eruditis in hisce libris desiderari possint. Interea haud ignoro nunquam IV. illud volumen conscripsisse Galenum; memini eum in propriorũ librorum enumeratione tres tãtũmodo à se de Crisibus editos te-

statum

ſtatum reliquiſſe, ad id tamen in animo aliquando habuiſſe contendo. Principiò quòd ita concluſerit tertium illum librum, vt & ſecundum de facultatibus naturalibus, in cuius item extremo pollicetur, id quod reſtabat in tertium coniecturum. Deinde quòd multa alia quoq; deſiderentur in Galeni voluminibus, quæ deinceps ab ipſo literis conſignata minimè fuerunt. in libro enim V. de curandi ratione planè deſideratur, quonam pacto Ancuriſmata curari conuenirent. tota de luxatione tractatio, & de vulneribus ventriculi. in V I. omnino deeſt. in X. de peſtiferis febribus ſe diligentius perquiſiturum profitetur, quod minimè perfecit. in extremo XIII. nónne & de Varicibus, & de ijs omnibus, quæ ad Chirurgiam maximè pertinent, ſe poſtremo loco acturum premiſit? Quæ tamen non præſtitit, credo, quòd à nullo ſit admonitus. id certè notamus in libris de ſan. tuenda, cum enim eos amicis legendos tradidiſſet, ab illis admonitus in extremo addidit ex malorũ ſucco medicamentum, quod paullò ante in IV. ſcilicet volumine ſe deſcripturum profeſſus, pollicitúſq; fuerat. Poſtremò quod id res ipſa (vt comprobauimus) luculentè demonſtret. Neque verò priſci illi medici eruditiſſimi viri ſi q̃d in antiquorum ſcriptis præterea deſiderabatur, continuò ea reijcienda, aſpernanda, repudiandaq́; putarunt, quòd homines ex Ariſtotelica illa diſciplina omnes in medium aliqnid afferre maximè vellent, tametſi illi minimè id, quod volebãt, aſſequuti viderentur, omnibus enim congeſtis inter ſeq́; collatis veritatem, quæ hiſce in

rebus

rebus maximè delitescere solet, emergere sentiebant. At nos homũculi, delicatuli, in scribendóq; minimè exercitati, si q̃d diminutũ in ꝓbatissimorũ auctorũ scriptis reperimus, ea nõ veluti vnius peccati volumina dãnamus, sed veluti multorũ maleficiorum iudicijs cõuicta continuò explodimus. Huius libelli desiderio multos ad aliã florentẽ magis scientiã confugisse animaduertim⁹, Astronomiã scilicet, cuius auxilio nixi, quæ prænunciant, prorsus persuadendũ est futura, prædictionis enim illius rationẽ nunq̃ nõ exploratã esse arbitrantur. Quod tametsi verũ esset, & Galeno in libris, de diebus, quæ iudicia exercent, traditũ nõ est, tamen, cur ab arte nostra continuò deficere debeamus, nã, etiã si Galenus illud nõ ignorauerit nõ illico futurorũ prædicandi ratio, & via aliunde petenda nobis est, etenim imperfectã esse hanc scientiã fatendũ esset, quæ omnino absoluta est, quæ suis principijs nixa alieni indigua ad futurorum prædictionẽ peruenire minimè posset. Tunc autem alicuius adiumento indigere dicimus vnãquãque scientiã, cùm altera alteræ subiecta est: at Astrologia nullo modo cũ re medica cõiuncta est. Cohærere verò, ac maximè consentire debere artis vniuscuiusq; theoremata, nemo est qui nesciat. Neque verò vlla huic arti instrumenta parat, aut materiam politiorẽ, perfectioremq́; profert, solent autem artes, quarum opus in faciendo est, quæq́; altera alteram contitinet alterutrum præstare, raro enim euenit, vt altera alterius ope non planè indigeat. Physici principia probat Methaphysicus. nihil tale Astrologia. Veruntamen Galenus scriptũ reliquit Astronomiæ præceptis non

obscurè pronunciari posse de ægrorum euentis. Quid tùm? Galenus dum se iactat Astronomũ esse, dum varijs instructum scientijs se venditare studet, famã illius scientiæ, quãtum potest, eleuat. Quæ in re ab hac nostra scientia minimè nos studet abstrahere, sed omnes in hac eadem doctrina sitas, & locatas spes nostras nos habere vult, hanc spectemus, nullam præterea. Etenim hæc scientia hæret Philosophiæ, à qua sua ducit principia, vbi enim desinit Philosophus, inde exordia sua sumere medicũ nouimus, Turpe verò, atque adeò nefariũ esset tantæ scientiæ iactis fundamentis, dum futurorũ signa inuestigamus naturã minus habere virium, quàm vt signa, quibus futura prænoscimus, efferre possit, arbitrari. Ego verò ex Galeni, & Hippocratis primũ voluminibus, deinde ex cæteris rei medicæ scriptoribus ea, quæ ad hunc librum restituendum opis aliquid afferre posse videbantur, studiosè ac diligenter collegi, & notaui, & vt doctorum virorum iudicio liber hic dignus esset, qui in manus hominum perueniret, vehementer laboraui: Quid præstiterim, per vos facilè cognoscetis. Quòd si fortè à nonnullis minus probabitur, mea me facti conscientia consolabor, qui primus in re maximi (ni fallor) momenti non modò meam sententiam simpliciter vobis aperuerim, sed etiam, quæ desiderari videbantur posse, sedulò in medium attulerim.

IOAN

IOANNIS BAPTISTÆ DONATII DE IVDICIIS LIBER QVARTVS,

Qui in Galeni voluminibus adhuc desiderari videtur, in quatuor partes dispositus.

CVM liberales artes, optimáque studia, quæ ad vsum vitæ maximè necessaria semper habita sunt, miserè multa iampridem afflixerint, tum in primis optimorum librorum auctorumq́;, qui præclarissimas quásq; disciplinas alius alio studiosius, ornatiúsque certatim excoluere, iactura propè funditus perdidit. In philosophia, quæ vna cæteras alias amplexu suo doctrinas continet, cuíque ingeniosissimi quique nunquam non dediti fuerunt, quàm multa desiderantur? In Mathematicis, in quibus diligentissimè elaborasse scimus omnes, qui philosophi haberi voluerunt, difficile est enumerare, quot à studiosis exoptentur. Quid de Musicis, Grammaticis & rerum gestarum monumentis quæ studiosius conseruari ac custodiri à nobis solent, dicemus? Quorum volumina propè infinita

temporum iniquitate, & iniuria miserè adempta nobis sunt? Cæteras disciplinas omitto: ad hanc nostram professionem animum meum conuerto, in qua quamplurima doctissimorum virorum monimenta funditùs perierunt, quos nihil omnino, quod ad vsum hominum pertineret, prætermisisse verisimile est, quod vel scientiæ peruestigatione, aut vsus ratione à singularibus ingenijs euidenter comprehendi, & literis consignari posset. Hic ego non Themisonis, non Thessali, non Erasistrati, non Asclepiadis scripta desiderarim, quanquam minimè contemnenda, sed Herophili, Dioclis, Philotimi. Mnesithei, aliorumque multorum percupio, qui longissimè ab aliorum decretis disiuncti, cum Hippocratis verò, hoc est veritatis placitis coniuncti artem ipsam mirum immodum collocupletarunt. veruntamen his quoque æquo animo fortasse nobis carendum esset, si vnius Galeni volumina, quæ plurima eloquentissimè, & ornatissime scripsisse nouimus, integra ad manus nostras peruenissent: Sed præterquam quod multæ fædæque quemadmodum in cæterorum auctorum libris in illis maculę irrepserunt, tum verò nonnulla etiam miserè amissa videmus, quæ incredibile est, quàm magna studijs nostris adiumenta attulissent. Quamobrem cum multorum iactura librorum summa fraudentur vtilitate studiosi, tum verò interitu quarti libri de iudicijs mirificum profectò damnum contraximus: nam, cum tota de iudicijs tractatio pernecessaria sit, tum verò eiusmodi est, vt ea nobis ad maximos honores pulcherrimos aditus patefaciat: etenim vt plurimum fit, eos, quorum salus propè desperata est, saluos posse facere, multò profectò præclarius, atque honorificentius nullum malum ad salutem conuerti, nihil in morbis aduersi vnquam accidere medico non præsenti-

ente

ente ac prædicente. Galeno quid ſpei, quid metus ſubeſſet, in omni morborum genere ſemper prædicendo magnas tum fortunarum, tum dignitatis acceſſiones factas eſſe legimus: qua verò id ratione præſtaret monimentis conſegnauit litterarum. Verum pernicioſo bonis litteris fato neſcio quo factum eſt, vt ea mancha atque imperfecta ad nos peruenerint. Quare nihil mirum ſi ex illis haud magnum fructum conſequi potuerimus: faſtigium enim inchoato operi deeſt. Teſtes ſunt ſuperioris ætatis medici, qui ita in re medica verſati ſunt, vt nullam prorſus huiúſce doctrinæ partem vnquam attigiſſe videantur. Sed quid ego veteres commemoro? quibus omnino danda venia eſt: iam tum enim & Arabum erroribus, & temporum iniuria deceptis effugere ac vitare offenſionem minime licebat. Quotus quiſque nunc medicorum inuenitur, qui futura in morbis prænunciet, vt ars, ideſt ratio ipſa medica poſtulet? Cum igitur quanto detrimento ac damno rei medicæ fuerit huiúſce libelli calamitas, perſpicerem, cum exiſtimationis etiam iactura aliqua tentaui, ecquid hoc potiſſimum in genere poſſem conſequi, & quamuis res ipſa quantum ingenij, & induſtriæ, quantum eruditionis, ac facultatis poſtulet, intelligo, tamen, quoniam egregium aliquod ac eximium me negocium ſuſcepiſſe confido, ſi non beneficæ voluntatis, at magni certè animi præmium bonis viris approbantibus me laturum eſſe ſperabo. Quod ſi qui forte in vnius Anaxionis hiſtoria omnia ſingularia complecti, & in vna ſententia Hippocratis cæteras contineri atque ineſſe contendant, quòd *qui utramuis rectè norit ambas nouerit*, in eóque obſtinatè perſtent; tametſi morem, conſuetudinemque Galeni illi planè mihi ignorare videantur, qui non præſsè, anguſtéque vt Ariſtoteles (ad

cuius exemplum ac regulam nos reuocare, atque hæc dirigere velle videntur) ſed vberius ac fuſius de vna quaque re pertractare conſueuerit, nimis pugnax contra eorum ſententiam eſſe nolo: eóſque oro, vt has noſtras vigilias vel potius vindemiolas, ſi non comprobare, at ſaltem minime vituperare in animum ſibi inducant, atque me ſi non doctum, at ſaltem laborioſum exiſtiment, qui hanc curam ſuſceperim, mihíque hanc operam ſumpſerim, vt liber hic quartus de iudicijs Galeni, ſi non protinus reſtituatur, at hoc ſaltem perfectum ſit, vt hæc, quæ ex Galeni voluminibus meo ſummo labore ac vigilantia collegi, atque hoc pacto in hoc libello quaſi illigaui, incluſi, conieci, non librum quartum de iudicijs magni illius Galeni (id enim, vt arbitror, fortaſſe pleróſque offendit) verùm de ſignorum viribus, quibus medici in ægrorum curationibus certa quadam via ac ratione futura prædicunt, commentariolum vel per me pariant, atque gignent. Quapropter ſi hæc inſcriptio ab omni eos moleſtia vindicabit, ea tantum abeſt, vt exiſtimationem (ſi quæ à me hac in re parta eſt) aliqua ex parte violatam eſſe exiſtimem, vt potius ad illam hoc facto maiórem quandam factam eſſe acceſſionem cenſeam. Non enim lectores quid inter initia pollicear ſequuti videbuntur, ſed rem ipſam eos quæſijſſe, vtilitatemque libelli maxime ſpectaſſe apparebit, quam nunquam non attendere debent, in quaque, dum hæc litteris conſignabam, animum meum nunquam non fixum, ac locatum fuiſſe res ipſa (vt ſpero) apertius demonſtrabit.

Principiò Phyſicum eſſe oportet, qui ad huiuſce libelli lectionem ſe conuertet, hocque pro certo ſibi illum perſuadere neceſſe eſt, naturam omnino ſufficere, & ſumma quadam prouidentia corporibus noſtris proſpicere,

ſpicere, item proprijs etiam motionibus ordinatis, ſi quid aliud ipſam vti. Vulgò enim apud Philoſophos illud notiſſimum eſt, naturam cuncta agere impulſu Dei optimi maximi, intelligentiarumque, quæ omnia ordinatim, conſultóque regunt, gubernant, moderantur, tuentur. Horum quædam ex libris de particularum corporis humani vſu intelligi nullo negotio poſſunt: diuinitus enim ibi oſtenſum eſt ſummum naturæ in animali fingendo artificium: Quædam verò in animantium conceptibus, incrementis, abſolutionibus, & partu contemplari licet: namque vnicuiuſque animantis conceptionis & generationis ſuæ tempus definitum accurratè ſeruatur, natura ſcilicet motus difinitos ſemper ciente: nec non & poſt partum vnumquodque animal creſcit, viget & decreſcit finitis quibuſdam temporibus. Iam verò qui libros perlegerit de facultatibus naturalibus, Itemque alios, qui ſigillatim de ſingulis naturæ functionibus perſcripti ſunt, dilucidè perſpiciet, quantum prouidentia ſimul ac ordine naturæ motus prædici ſunt. Quod ſi hæc crediderit miretur artificium pariter, & ordinem naturæ, recordatus iterum quantum ipſa ſuperetur prouidentia & ordine à cœleſtibus, nullo ferè ordine hæc inferiora moueri putabit; atque pulchrum omne (ſi quod modò in hoc mundo inferiori eluceſcit) atque omnis ordo, atque omne artificium ex ſuperioribus naturis emanare intelliget, inordinatum atque erraticum ex materiæ ratione, quæ hic eſt, ortum ducere percipiet. Deinde cum innumeri ægrotis caſus protinus ſuperueniant, qui tametſi aliquid continuò mali præmonſtrent, illis tamen nos naturam ſe ipſam quoad eius fieri poteſt tueri, incolumemque ſeruare præcinimus: etenim vt mundum ipſum aliquando contremiſcere, interdum imbribus, tur-

binibúsque pœnè opprimi, ſæpe incendi, exuríque notamus, quæ quamuis mala ſint, tantum tamen abeſt, vt quicquam de eius incolumitate detrahant, vt etiam eadem conuenientiæ, conſeruationíſque eius cauſa commodè euenire ſummi quíque Philoſophi cenſuerint, ſic tametſi quàm plurima hunc paruum mundum ſimptomata circumuallent, nihil tamen in eodem accidere arbitrandum, quod non hunc, quod eius fieri poſſit, conſeruet, cuſtodiat, incolumenque tueatur. Natura enim perpetuò, quod è re noſtra eſt, eligit, ſuíque ſemper conſeruatrix rectè dicitur. ex ijs enim, quæ in vnaquaque re fieri poſſunt, id ſemper eligit, quod melius & præſtantius eſt. Poſtremò eundem optimè exercitatum eſſe in materiæ concoctione & cruditate perſpicienda ac dignoſcenda conuenit, ſine qua aut vix, aut ne vix quidem hæc percipere quiſquam poterit: omnis enim hæc tractatio ex illa aut pendere, aut certe adiumento illius ad ſui ipſius confirmationem indigere. Cuncta quidem certè animalia, quòd ſentiant & moueantur, & ab anima & à natura regi, gubernaríque manifeſtum eſt. Natura gignit, auget, nutrit, concoquit, id verò mouere eſt; ea enim corpora, quæ nunquam non eodem in ſtatu poſita ac defixa ſunt, protinus quieſcere, eadem labefactata turbatáque cum videmus, priſtinam conditionem minimè retinere, & dimota eſſe continuò dicimus. Cùm autem in corporibus noſtris qualitatum commutatio accidit, illa ſecundum qualitatem moueri dicimus, motuſquè ille alteratio vocatur. Virtus verò ea, quæ hoc præſtat, alterare & mouere planè videatur, quo tempore munere aliquo fungitur, & opus manifeſtò tractat natura. Opus id appello, quod actio ipſa conficit, actio verò, quod eſt in agitatu, & actiuus motus, à noſtris appella

pellatur: causam, quæ antecedit, & opus nauat, facultatem, naturam & vires denique vocamus, quas non nisi ex alterius comparatione intelligere solemus. Naturam sanè primùm suis naturalibus virtutibus caliditate scilicet, frigiditate, humiditate, & siccitate agere animaduertimus, deinde ceteris qualitatibus, quæ ad tactum referuntur, nunquam verò non habet indulgentem, & sibi deseruientem propriam vnicuiusque partis humiditatem. Nulla certè pars non suis qualitatibus agit, qualitates temperiem custodiunt, & constituunt, propter verò propriam temperiem, vnaquæque pars certam, exploratamque obtinet muneris functionem. Alterare vincere est, alterari vinci, ac superari. Cum natura igitur materiam versat, ac commouet, tempora morborum commutantur, morborum enim tempora causarum commutationes sunt, in quibus conditas etiam esse res futuras demonstrare debemus. Nunquam verò non ciet motus in corporibus natura necessarios, & in iudicijs, qui quidā motus sunt repentini exprimentes & repellentes humores, qui morbos excitant (omnis enim pars corporis nostri, cùm aliquid extrudere conatur, principio in vnum se colligit, ac contrahit, mox illico impetum facit; qua in re laboris multum sustinere solet) aliquando ordinatim, aliquando verò incompositè eandem mouere videmus. Tunc autem ordinatim mouere solet, cùm ipsa plurimum potest, & arbitratu suo materiam moderatur, ac regit. In compositi verò atque adeo nobis minime noti eius motus sunt, aut cùm à morbo vehementius vexatur & exagitatur, quod & in morbis, qui ad salutem perducunt, interdum euenire notauimus, sæpe in pestiferis: aut cum eius vires opprimuntur, quod in perniciosis semper contingit: etenim si omnino fracta atque obie-

cta est, tantùm abest, vt in vigore aut in statu iudicium edere nitatur, vt ne inter principia quidem morbo se opponere audeat. Illud argumento est, quòd in toto morbi tempore non multa ægrum symptomata circumuallent, quæ res afflictam ac prostratam naturam demonstrat: nunquam enim non profligatæ naturæ is adiunctus est casus. Quod si quando prælium inire velle videatur, paulo post tamen pugna sedatur, atque illico succumbit. Naturam autem irruere, ac insultare maturrimè conatur ob morbi vexationem grauissimam, qui eam stimulat, affligit, nec vnquam quiescere patitur: quam rem cum ferre amplius non possit, illico quod stimulat, ac vexat propulsare ac propellere conatur, quemadmodum ex ijs, quæ ventriculum mordent, vexant, refrigerant, onere premunt, siue alia quauis ratione exagitant, intelligere facilè possumus, nam quæ in stomacho innatant, vomitu potissimum pelluntur, quæ verò in inferiorem partem descenderunt, venter reddit: Atque hæc maxima est immaturi iudicia nota: quæ enim in tempore accidunt iudicia, cum morbus consistit, & cum materia maturitatem consecuta est (tametsi nullus admoueatur stimulus) in ardentibus & magnis morbis maximè exerceri videmus, quæ verò intempestiuè eduntur iudicia (hoc enim modo vocat Hippocrates cuncta, quæ antequam morbus consistat, iudicia exercentur) acrioribus stimulis natura incitata sit, & in ea virium roboris plurimum reperiatur, necesse est. Quamobrem plena certaminis iudicia & tantò minus commoda ea accidere obseruamus, quantò acrior naturæ stimulus extiterit: nec non materia longius abest à maturitate. Natura verò agitatur ac stimulatur, cum corporis nostri partes humores in eo inclusi refrigerant, calefaciunt, siccant, hu-

mectant

mectant, grauant, erodunt, fœdo odore mouent: virtus autem illa, quæ aliena, atque ea, quæ ipsam agitant, reprobare atque extrudere potest (quemadmodum in libris de naturæ virtutibus demonstratum est) eo potissimum tempore vires suas ostendere solita est, cum ea, quæ alterat, suo officio functa est. Ita enim natura comparatum est, vt ea virtus, quæ expellere dicitur, vnde à nostris expultrix est appellata, tunc quoduis exequi, ac præstare comodè possit, cum ea, quæ alteratrix vulgò vocatur, munere suo secundum naturam perfuncta sit. Veruntamen antequam materia maturitatem assequuta fuerit, protinus quæ aduersa sunt, nonnunquam reprobare conatur, vt nonnunquam perfecta concoctione moram interponit, & lentè agit propter imbecillitatem. Vtrumque in eodem ventriculo considerari nullo negocio potest, qui maxime vexatus concoctionis tempus minime expectat, sed protinus ea etiam, quæ nulla re lacessunt, cum ijs, quæ eum malè habent, expellit: & eorum, quæ iampridem maturitatem habuerunt, lentè, quod superuacaneum est, nonnunquam propter virium imbecillitatem depellit: at cum validior est, & secundum naturam se habet, illud semper spectare videtur, vt postquam concoctionem molitus sit, id, quod superfluit, depellat: ita vt nunquam opus suum anteuertat, nunquam in aliud tempus referat. Ceterum vt in ventriculo, ita & in vnaquaque corporis nostri particula virtutem superuacaneorum expultricem inesse omnibus exploratum esse arbitror. Ea iudicia in morbis affert, ac cum omnia in animantis corpore maturitatem perceperunt, optima iudicia subsequuntur. Nonnunquam verò plena contentionis, ac certamtnis humoribus nondum maturitatem assecutis eduntur iudicia, recidiuas parere so-

lent. At in quibus natura egregiè valida eſt, nunquam (quòd ſciam) alicuius ægroti ſalus deſiderata eſt: namque nullus æger ad ſanitatem perduci poteſt, niſi ſi natura morbum vicerit, nec perire, niſi ſi illam morbus ſuperarit. Quapropter morbi omnes ſua vi magnitudinem quandam obtinent, quæ vel naturæ vires opprimit, vel ab illa planè vincitur: natura ſi viribus antecellit, optabilem exitum morbus habebit, ſin morbus, naturam infirmiorem redigit: æger autem protinus vitam cum morte commutabit. Morbi, qui breui iudicium ſubituri ſunt, inter ipſa initia nullo negocio cognoſcuntur: etenim febris ipſa, ſi ad ſanitatem hominem perductura eſt, placidiſſima erit, ſin interemptura, moleſtiſſima & quæcunque horum indicia antecedent, in altero cuncta ſaluberrima, in altero verò deterrima conſequuntur: nullum autem iudicium exercetur niſi aut victa, aut victrici natura. Itaque in placidiſſimis morbis nullo negocio natura ipſa ſuperat, in difficillimis autem illico ſuperatur. Hinc fit, vt contrarij maximè ſint morbi, qui citò iudicia ſubeunt, ſimiles verò ac pares, quorum indicia longius ducuntur. Minime autem latebit nos vter eorum propiuś periculo ſit, ſe perpendemus, quantum vnicuique virium aut roboris ſit: etenim vt in morbis breuioribus nonnunquam natura, nonnunquam morbus ſuperat, ita cùm neutrum magnopere antecellit, veluti ſi pares hoſtes pugnarent, victoria longius ducantur neceſſe eſt. In paleſtræ ludo, qui Paleſtrites peritiores habentur, facile vbi alterum altero præſtare animaduertunt: illi, qui præſtat, victoriam prænunciant, ſin neuter antecellit, diutius pugnaturos prædicunt, nondum planè cognoſcentes vter eorum victoriam conſequuturus ſit, temporis aliquo tamen ſpatio id priuſquam ceteri cogno

ſcunt

ſcunt, quippe, qui vel minimam præſtantiam nullo negocio animaduertant: Artis enim periti eo maxime diſtant ab imperitis, vt vel exigua rerum diſcrimina præſentire, atque prænunciare facile poſſint. Veruntamen quoniam non nulla præ exiguitate vix ac ne vix quidem præſentiri queunt, huiuſcemodi ne artifex quidem cognoſcit. Itaque cum primùm præſentiri poſſunt, tunc cognoſcuntur. Quamobrem ſingulos morborum quaterniones diligenter animaduertere nos debere tradit Hippocrates. Perpendi ſæpe naturam vincere, non quòd à viribus firmior fuerit, quippe calor præter naturam præcurrebat, quod illius eſſentia & ſymptomata egregiè oſtendebant, ſed quòd iudicij tempus prorogando moramque aliquam interponendo facilè aliquando natura ſuperaret: Etenim dum iudicij dies protrahitur, conſumitur materia, quam calor præter naturam occupauit, qua abſumpta calorem quoque præter naturam paulatim extingui neceſſe eſt. Duobus modis natura morborum victrix humores ſolet extrudere vel κατ' ἐκροὴν, vel κατ' ἀπόθεσιν. Etenim humores crudiores, atque adeo maligni in venis adſeruati vtraque ratione dimoueri, atque expurgari ſolent. κατ' ἐκροὴν erumpere dicimus humores, cùm natura aut aluo, aut veſica, aut naribus, aut denique aliquo aperto meatu quaſi portis quibuſdam hoſtes emittit, erumperéque cogit. Abſceſſus excitari ſolent, cùm tota vis morbi in vnam partem prorumpit, eamque occupat. Euenire autem ſæpiſſime ſolet, vt ignobiliores partes teneant, præſertim ſi natura minimè infirma humores propulerit, vt articulos, coxendicem & glandulas illas, quæ poſt aures poſitæ ſunt: quòd ſi ea eſt naturæ imbecillitas, vt humores, quò velit, propellere minimè poſſit, aliquando iecur, nonnunquam lien, ſæpe ca

pe caput humores obſident. Hinc lienis tumorem humores ad ipſum à natura propelli, vel à morbo ſignificare iampridem traditum eſt. Emiſſio verò humorum aliquando conſequi ſolet vel naturæ, vel morbi opera. Hoc ſymptomaticè accidere dicimus, quod cum euenit (ſæpe verò in morbis perniciofis contingere ſolet) minime moderatè, ac tranquillè humorum illorum expulſionem ægros ferre ſolere animaduertimus: nondum enim maturitatem humores conſequuti ſunt, nihilque eorum deiectio planè prodeſt. Nullo autem emolumento eſſe ſolent, quamuis multarum ſordium eiectiones, niſi ſi humores concoctionem multò ante preceperint, quòd eorum detractionibus naturæ vires mirificè infringantur, concidantque: atque hæc inter morborum initia maximè eueniunt. hinc illa morbis quibuſcunque incipientibus, ſi atra bilis vel ſupra, vel infra excernatur, mortiferum eſt. Cum verò naturæ vi humores expelluntur, abſque vlla corporis vexatione eorum eruptio conſequi ſolet, faciléque illam ferunt ægrotantes: namque tunc ea maximè effunduntur, quæ protinus exhauriri oportebat. Quo in caſu ſemper concoctio antecedit, ſubſequitur ſecretio, & denique humorum propulſio, quæ ſi recte atque ordine facta fuerit, veluti cumulus accedet ægroti tolerantia, morbi ſpecies, tempus anni, regio, ætas, natura ægrotantis. Quare Hippo. profuſiones in febribus non intermittentibus liuidæ cruentæ, fœdæ, & bilioſæ omnes malæ: & ſi probè excernantur per aluum, aut cum vrinis deſcenderint, optimæ. nonnunquam humores optimè excuti obſeruaui, cùm nondum materia maturitatem aſſecuta erat. Qua in re diligenter perpendendum, num, quæ morbum excitent, erumpant: etenim ſi ex corpore expellantur ea, quæ ægritudinem maximè afferunt,

runt, moderatéque id ferant ægrotantes, tametsi materia crudior sit, à natura tamen illud effectum fuisse protinus censendum est, corporis purgamenta principiò synceriora edi solent, dein benigniorum, leniorumque humorum fit effusio, postremò febris leuatur, ac discutitur: accidere aliquando solet vt propter alicuius partis principis imbecillitatem humores, qui morbos concitant, extrudantur, quorum profusio perniciem protinus affert. Hoc loco minimè omittendum, quod perpauci sanè animaduertunt, quod humores qui morbos excitant, à natura depulsi modò posterioris corporis partes, modò anteriores occupant: posteriores neruis, anteriores venis, & arterijs magis præditas esse nemo nescit, qui corporis nostri ægregiam fabricam aliquando perpendit: neque verò dubitandum est, in iudicijs hoc sæpissime euenire solere, cum in ijs partibus, quas vrgent vlcera, in quibus tumor aliquando fuerit exortus, paulóque post desierit, humorque ille aliò decurrerit, videamus materiam modò posteriora, modò anteriora corporis nostri obsidere. si posteriora occupat, conuulsiones protinus oriuntur, si anteriora vel caput vel pectus, vel intestina maximè vexabunt, si caput inuaserint, insaniam, si pectus, lateris dolorem, sin intestina, dysenteriam concitabunt. Sæpissime verò obseruamus materiam illam à calore vel digeri, & dissolui, vel planè exputrescere. si putrescit pus descendere cum vrinis permixtum animaduertimus, quod signum bonum est, & materiam maturationem capere ostendit. Anteuertere verò Iudicia προκρίνεσθαι. Hippocrates dicere solitus est, nonnunqnam perniciosum est: namque ea, quæ alere possunt, cum ijs, quæ aduersantur, aliquando expelluntur, quod maximè euenire obseruamus, cum natura vehemen

hementius vexatur, & exagitatur, & ab ijs quæ in corpore ſunt, & ab ijs, quæ extra. Foris ſunt medicus, qui aliquando neque rectè, neque ordine quædam præſcribit. Aeger, pueri atque cætera, quæ propriè extrinſecus aſſumi dicuntur. In corpore morbi ipſi, eius cauſæ, & acceſſiones ſtimulos admouent: cogita iam tale quid naturæ accidere, quod hominibus imbecillioribus aliquando contingere ſolet, vt à robuſtioribus vexati, neceſſitatéque coacti hoſtes inuadant, ſed cum imparati in paratos plerumque incidant: nullo negocio victi cadunt. Quid? onus ſuſceptum abijcere dum baiulus ſtudet, non ne ſæpe inuitum cum eo concidere videmus? iam verò contentè currens non ne omni ſtudio ſeſe ſubſtinere conatur, cum tamen inuitò atque ingratis è procliui ſe ipſum aliquando præcipitet in conualles? Cuncta hæc exempla ad mala iudicia rectè transferri & accomodari poſſunt: namque vbi natura ſe coroborauit, exultat, effrenatè effertur, ac denique ruit. At peſtiferorum morborum iudicia, vt morbi conſiſtant, expectare minime ſolent, aut rarò: ſed plerumque aut in ipſius morbi impetu, aut ſtatim inter principia hominem iugulant. Maximæ fiunt humorum profluſiones cum vires robuſtiores ſunt, & morbus crudior: natura enim quamuis ſua vi valida humorum emiſſionem planè moderari nequit, quòd materia ad maturitatem nondum producta ſit. Quamobrem vnum ex ijs, quæ naturam laceſſunt, ipſa morbi acceſſio eſt, quæ nec quieſcere, nec diutius eam morari ſinit, ſed continenter irritat, commouet, & quaſi bellum indicit. Huc accedunt morbi forma, celeritas, magnitudo, cauſæ, copia eorum, & magnitudo, quæ morbos conſequuntur, quæ trito iam vocabulo ſymptomata vocantur, & denique ægrotatisn corporis conſtitutio.

tutio. Magnitudo verò symptomatum quemadmodum & morbi, alia est, secundum ipsum symptomatis naturam & essentiam, alia est quatenus ad ægroti vires vel ægritudinis rationem comparatur: illa ex eorum facultate & dignitate maximè intelligitur, quæ diligenter cognoscenda est: namque hæc non re, sed cogitatione tantummodo distinguuntur, percipiuntur, probantur. hæc ex eorum collatione cum viribus ægrotantis, vel morbi vi nullo negocio intelligitur. Dignitatem appellamus (vt ita dicam) auctoritatem & vim quandam, quam nos ipsi cum in iudicijs, tum verò in quibusdam alijs casibus illis adiungimus, cùm propter magnitudinem motus, & mutationis, quam in morbis moliuntur, tum verò quòd eorum quasi opera summè necessaria est, eáque carere omnino non possumus. Facultas verò ex proprijs eorum, quæ indicant essentijs, qualitatibus, ac gradibus colligitur, eorum autem essentia ex propria vniuscuiusque forma intelligitur. Formam verò, qualitatem & Gradus signorum paulo post persequemur. Quare in signorum generibus, quæ alterum altero dignitate & viribus anteire aliquando testamur, sic accipi volumus, vt dignitas vim, pondus momentum valeat. Magnum enim febrium indicium venarum pulsum esse dicimus propterea quòd ad eas cognoscendas multũ habet ponderis, eiusmodi enim est, vt quantus in corde calor, (cuius planè fons, & origo illud est) inclusus sit, perspicuam admodum det nobis significationem. Liberè spiritum ducere in morbis magnum atque adeo maximum indicium est, quod planè viribus excellit, magnas enim vires ad salutem demonstrandam obtinere videtur. Symptomata præterea maioribus prædita esse viribus, cum in diebus iudicialibus superueniunt, nouum non est. Ma-

gnitudo verò ſymptomatibus duplex ſolet accedere, & quæ ex ſymptomatum genere colligitur, quæ cõmunis omnibus eſt, & quæ propria, ſuáque ipſius ſymptomatis eſt: etenim & quia tale ſymptoma præ cæteris ſollicitos nos habet, & quia maius multò ortum eſt, cuncta alia obſcurat, & obruit. Sin id paruum ſit, ſatis eſt illud cum reliquis coniunctim conferre. Parua vero & exigua ſigna ſi conſequantur die, quæ iudicia afferre ſolent, vt VII. XIV. XVII. fidiſſima illico euadunt, tametſi antea parua fuerint. Iudicia verò differuntur & prorogantur contrarias ob cauſas, ob morbi ſcilicet formam, tarditatem, cauſas minus acriores, ſymptomatum aut inopiam, aut paucitatem, & denique ægrotantis habitudinem. Morbus igitur ad iudicium rapitur vel celeriter, vel tardè, vel apertè, vel obſcurè. In natura & morbo vires ſunt aut firmiores, aut infirmiores. Protrahunt iudicia morbi illi, qui longiores appellantur: nullam propè moram interponunt acuti, hi enim celerius mouentur, illi verò tardiùs. Celeris verò vel tardi motus in morbis ſigna ſumuntur ex morbi ipſius magnitudine, cauſis, tempore acceſſionum, anni tempeſtate, regione, ætate, corporis totius temperie, & habitu, nec non ex ijs, quæ proſunt & nocent. Ex eorum prætereа, quæ excernuntur magnitudine, quantitate, qualitate, modo, loco, & tempore. Magnitudo morbi intelligitur principiò ex hominis natura: etenim ſi ſenem febris inuaſit, morbus continuo magnus dicitur, quòd ſenes frigidiores ſunt: deinde ex ſenſu acuto vel obtuſo vel hominis vel partis, poſtremò ex totius ac ſingularum partium robore, atque imbecillitate: etenim & ſi materia copioſa non fuerit, febrem tamen accendit, quoniam in loco imbecilliori conſedit, qui ſi virtutum naturalium

præſi

præſidio tutus fuiſſet, eam aut concoxiſſet, aut reſoluiſſet, aut planè depuliſſet, omitto illud Galeni magnitudinem morbi maximè colligi, aut ex læſæ functionis dignitate, aut ex propria affectus eſſentia, aut ex virtute & poteſtate eorum, quæ corpus affectum regunt, ac moderantur. Ex cauſis verò hoc pacto cognoſcitur morbi motus: nam ſpiritus, ſanguis, bilis acutos ac celeriores morbos gignunt: pituita verò & atra bilis longiores & tardiores. Acceſſionum partes ſi præcurrunt, ſi diutius durent, ſi incitatius moueantur, conſiderandum, nam quæ ante occupant, & incitatiores ſunt, & diutius hominem cruciant, breuiorem morbum reddunt: quæ verò longum faciunt, & ſedatiores ſunt, minus ægrotos angunt, moram faciunt acceſſiones. Tempus, tempeſtas, regio, ætas, corporis conſtitutio calidior acutos morbos maximè inuehunt: contraria verò qualitate prædita longos adducunt. Corporis habitudo idem declarat, namq; (vt Hippocrates teſtatur) ſi quis ardentiori febre correptus, corpúſque eius minime emacreſcat, longioris morbi certiſſimum ſignum eſt. Ea verò, quæ proſunt & nocent, ſigna ſunt breuioris, & longioris morbi: nam ſi quæ ægros leuare debent commodi plurimum afferant, morbus longius minimè ducetur, ſin contra acciderit, iudicij dies proferetur. Iam verò tempus, in quo concoctiones apparebunt, ſpectandum: ſi enim ſtatim & inter ipſa initia & in die, quæ iudicia prænunciet, notæ maturationis ſubſequentur, citò morbum finiri debere oſtendunt, ſin contra euenit, eum longum eſſe conijciemus. Ex eorum, quæ effunduntur, quantitate, modóque idem cognoſcimus, ſi enim pauca & paulatim emittantur, & ſi ſemper eadem profundantur, morbi diuturnitatem ſignificant, ſin multa confertim, facilé-

que extrutantur, & diutius durarit humorum effusio, breuiorem ostendent ægritudinem. Breuioris quoque morbi argumenta præbent calida, quàm frigida, quæ vno, quàm quæ pluribus prædita sunt coloribus, crassiora, quã tenuiora quæ, deterius olent, quàm quibus minor fœditas odoris accessit, & quæ sine crepitu, quàm quæ cum sono erumpunt. Vrinæ, quæ eneorema habent, quod genituram repræsentat, celeritatem morbi indicant. lienis tumor, aut alicuius partis vehemens dolor inter morbi principia protinus ortus celeritatem morbi demonstrat. Quod si sanguis è nare quæ è directo posita est, eodẽ die profluxerit, celeritatem maximam ostendet. Vrinæ turbatæ vnà cum dolore idem confirmare solent. Locus item per quem effusio fit, idem patefacere solet, etenim locus idoneus, insignis, communis, & κατ' ἴξιν positus patens, vt nares, os, aluus, vessica, aures, breuioris morbi signa sunt. Præterea verò multa loca, per quæ humor erumpit, impetum morbi minimè tardabunt, pauca longius illius tempus demonstrant. Tempus tandem profusionis, tamquam cumulus quidam accedit: nisi enim die iudiciali, aut quæ illa pronunciant, superuacua profundantur, impetus morbi trahetur, sin contra obtigerit, morbi tempus longius non habebunt ægritudines. Iudiciorum exitus ignoti sunt, cum signa non conueniunt, & obscura sunt, & natura imbecilla est, aut cum morbus in vexanda natura stimulos admouet, incerta quoque iudicia ea sunt, quæ signa contraria obscurant, quæ, aut numero vincunt, aut dignitate antecellunt: namque vt in alijs signorum generibus sic, & in ijs, quæ futura præmonstrant, non solùm numerum, verùm etiam eorum facultatem & dignitatem maxime attendere debemus. Ea illustriora iudicia sunt, & faciles habent

habent explicatus, quibus contraria signa tenebras non afferunt, & natura valida minimè à morbo irritata vnquam est. De signis autem iudiciorum obscuris & pellucidis paulò post differemus. Nunc verò de naturæ & morbi robore, & imbecillitate pauca dicamus. Omnia penes naturam esse intelligimus, cum facultatem habeat mouendi morbum, vt vult, idque cognoscimus ex proprijs naturæ functionibus, cuius singularis & præcipua in materiæ maturatione opera est, nec non ex optima earum partium temperatione, à quibus cæteræ particulæ vim suam obtinent, vt iecur, cor, cerebrum. Pulsus autem venarum inter cætera diligentissimè perpendendi sunt, de quorum ratione ita cumulatè scriptum est, vt egregiè parata & eloquentissimè explicata cuncta habeamus. Languentes verò naturæ vires esse solent, vel cùm à materiæ multitudine planè oppressæ videntur, vel cum protinus cõsumptæ, ac exhaustæ, opprimuntur ab instrumentorum ægritudinibus inflamationibus scilicet, scirrhis, tumoribus & humoribus, qui aliquo modo computruerint, infringuntur ciborum inopia, morbi malignitate, animi perturbationibus, dolorum intolerabilium magnitudine, ac diuturnitate, & denique immodicis humorum emissionibus. Neque verò inter morborum initia ambigi potest, vtrum naturæ vires attenuatæ sint, an obrutæ, & oppressæ, etenim opprimi quidem possunt, at imminui, debilitaríque minimè possunt. Morbi firmitas, & robur cognoscimus ex morbi specie, magnitudine, symptomatibus, motu & denique materiæ cruditate, quæ qualia sint explicare nunc minimè operepretium esse arbitror, nam ea nota & apud omnes peruulgata esse video. Cæterum hac in re minimè ignorandum quòd quamuis morbus natura robustior sit, non

continuo naturam imbecillam esse intelligi volumus. Nam vt in pari Gladiatorum certamine quàmuis alter altero superior sit, non continuò hic ad resistendum imbecillis est, tametsi cum altero minimè comparandus: sic in naturæ, morbíque veluti pugna euenit aliquando, vt morbus quidem valentissimus sit, cùm tamen natura tam firma sit, & valida, vt facilè morbo resistere, ac repugnare valeat: quæ res cum in multis ægrorum historijs clarè elucescet, tum verò illustrior multo apparebit in Mulieris ægritudine, quæ in mendaciûm foro lecto tenebatur. Illud quoque obseruandum, quod vires valentiores in morbis salutaribus, imbecilliores verò in pestiferis morborum celeritatem incitant: contra firmiores in pernitiosis, infirmiores verò vires in morbis salutaribus ægritudines retardant. Multa verò præter opinionem cum in alijs artibus, tum in re medica exercenda quotidie euenire obseruamus, quæ & medicum perturbare, & fallere sæpè solent: non modò enim aliquando videmus ægrotos inter morborum initia cum peste ac pernicie ægrotare, in eorumq́ue ægritudine signa pessima notari, quæ tertium malorum gradum tenent: dein in eorum incremento, vbi humores præter spem maturationem consecuti sint, malum ad salutem illico conuerti, verum etiam multos nonnunquam animaduertimus, quibus, cùm salutem planè exploratam esse putaremus, paulo post exigua in spe animam trahere. Sed non hoc tantùm, sed etiam quem multos dies grauiter habere perpendimus, eum repente præter spem, rationemq́ue satis bellè se habere, cui quamuis ex morbo mors paulò post consequatur, tamen medicos sæpe imperitos fallacibus signis à veritate abducunt. Hac autem παράδοξαι μεταβολαὶ à Græcis appellantur, à nobis mutationes

tiones admirabiles, præterque opinionem, horum causa diligenter perquirenda cognoscendáque est, sine qua nihil non modò in his, quæ ratione tractantur, verùm etiam illis, quæ contra atque ratio ipsa postulat, administrantur, absolui perficíque potest. Illas verò nonnunquam, cum natura frangitur, & concidit, vt supra diximus, sæpe cum eadem recreatur, ac se erigit, consequi solere animaduertimus, cui si vires suppetunt, morbum pulcherrimè depellit, sin vires amisit, omnis ægroti salus prorsus desperata est. In Herophontis casu septimo quid potissimum efficere posset natura, quæ morbum deinceps esset absterfura, planè ostendit. At in muliere, quæ in Mendaciûm foro afflicta languebat ad lectum, IX. cuncta leuiora consecuta sunt præter opinionem, cùm in eo morbo proximæ mortis, indicia certa numerentur, & tandem VI. ab eo casu dies finis vitæ mulieris fuit: Clazomenius comodius se habuit propter multam alui citam proluuiem. Qui verò postquam febri correptus fuit, cænauit. VII. febre laborare visus non est, quoniam impetu & conatu naturæ sedato se ipsam amplius erigere non potuit. In Hermocratis ægritudine. XI. XIIII. & XX. præter opinionem cuncta se remiserunt, cum tamen XVII. morbo planè mortuus fuerit. Caluus præter opinionem tertium diem vidit: nam cuncta mortifera signa secundo die potissimum consequuta sunt. Quare minimè conuenit medicum ab ægro discedere propter ægritudinis diuturnitatem, nec ægrum in discrimine relinquere propter ea, quæ præter opinionem aliquando superueniunt. Illud interea mirum alicui videri potest quid sit, quòd cum totum ægri corpus planè incendatur, notamus sæpe nonnullas partes maximè frigere, frequenter in morbis acutis vrinas supprimi ob-

seruamus, quod vessica frigore planè frigescat. Hoc sanè diluit partis ipsius (vt ita dicam) idoneitas quædam & aptitudo, non enim cuncta in corpore nostro ad eandem naturam, & vnum & idem affectum percipiendum facta sunt. Iudicia autem cognoscimus tum signis, tum symptomatibus. Signum est, quod sensibus nostris occurrit, quod aliud quippam obscurum significat. Signum autem cum eo quod ab ipso ostenditur, aliqua ex parte coniungi, connéctique necesse est, etenim si ab alia causa excitetur, non ex morbi essentia oriatur, ægritudinis morem nullo modo poterit indicare. Ergo signum nunquam abest, & semper cum re significata coniunctum est. Symptoma verò est illustre & expressum interioris morbi à quo manat & fluit indicium, quod nunc accedit, nunc recedit. Symptomatum nonnulla causas, nonnulla locos affectos, quædam facultates ostendunt. Multa autē quotidie in ipsis ægrotis occurrunt tum signorum symptomata, quæ diligenter à medicis distinguenda sunt, & singula perpendenda, vt non solùm quæ signa, vel quæ symptomata sint, vel ad salutem, vel interitum, facilè dignoscere possimus: verùm etiam, vt ex quo emanant, quæ cōmuniter euenta apellamus, nullo negocio animaduertere possimus. Signa potissimum sumuntur ex ea virtute ac facultate, quæ in periculum adducitur, ea verò colligi solent ex morbi materiæ concoctione & cruditate, ex vrinis scilicet, sputis, & alui sordibus. Huc accedunt signa faciei, & ea quæ sumuntur ex colore, figura, iacentis habitu. Respiratio quoque & somnus inter signa aliquando aggregantur, ob id ipsum, quod cum optima sint, concoctioni perpetuò inhærent. Aut verò, quæ aliunde pendent atque ab alia, quàm quæ in periculum venit, virtute assumuntur, euenta appellare solemus, vt

cordis

cordis dolor, labri inferioris tremor, abſceſſus, difficultas reſpirandi, vigiliæ, præcordiorum contentio, inſania, tenebræ iactatio: quæ tametſi ei virtuti, quæ vel vitam præſtat, aut ei, quæ animæ domicilium eſt, aut illæ, quæ naturæ ſedes propria eſt, perpetuò inhærere ſoleant, tamen quoniam in morbis non omnes protinùs periculum ſubeunt, idcirco euenta appellantur, quoniam vel omnia vel plura promiſcuè, communiterque vnamquamque cum in periculo, verſatur, virtutem ſubſequantur: & morbis ingraueſcentibus (ſcilicet cum inter morborum principia materia nondum maturitatem aſſecuta eſt) apparent, quæ meritò cruditatis quoque eſſe ſolent haud obſcura indicia ac veſtigia. Perpendenda præterea ſigna, quæ malignos morbos eſſe demonſtrant, vt ſitis, vigiliæ, anxietas, iactatio, vomitus, ſudores, & ſi quæ alia ſunt, quæ periculum quidem oſtendere, ac ſpem ſalutis minimè adimere in noſtro medico apparatu demonſtrauimus. Signorum quædam certa, quædam incerta ſunt. Certæ notæ appellantur, quæ rem, cuius notæ eſſe dicuntur, minimè dubitanter aperiunt. Incerta vocamus, quæ ambigua ſunt, ex quibus certam coniecturam efficere non poſſumus. Hæc à Græcis ſimpliciter σημεῖα, illa verò τεκμήρια appellantur. Quemadmodum enim duplices ſunt rerum naturæ, ex quibus medici futura prænunciant, oratores verò aut probant aut perſuadent, vnæ neceſſariæ, alteræ verò non neceſſariæ. Item veluti quædam obſeruatione Empirica, quædam rationali conſequutione, quæ d[l]euè demonſtratio eſt, comprobantur, ita & nomina pin[e]rſa rebus inter ſe maximè diſcrepantibus imponere antiqui voluerunt. Certa ſigna ſumuntur ab ijs morborum ſignis, quæ quaſi mores ægritudinis oſtendere ſolent non-

ab ijs, quæ iudicia prænunciant: multò minus ab ijs symptomatibus quæ à causa extrinseca, non à corporis ægritudine excitantur: hæc enim nullam certam habent præsagitionem: illorum duo esse genera iampridem traditum est: Etenim quædam tantummodo signa sunt, quædam verò signa & causæ iudiciorum. Ea igitur signa vera & certa sunt, quæ sumuntur cum ex ijs virtutibus & potestatibus, quæ potissimum corpus nostrum regunt, ac gubernant, quæ tres sunt. Prima in iocinore, altera in corde, tertia in cerebro inclusa apparet, vnde naturales, vitales, & animales virtutes vulgò appellantur: quorum robur & firmitas maximè perpendenda est: in quibus concoctionis, & cruditatis signa continentur: Tum verò ex ijs virtutibus, quæ in vnaquaque particula fusæ & abstrusæ sunt, quibus vel continet, vel retrahit, vel mutat, vel propellit natura, quæcunque vel superuacanea sunt, vel alere possunt. Maximéque ea vis perpendenda est, quæ reprobat, quæ aduersa sunt: Etenim si in inferiores partes humores directò extrudit natura, non est verendum, ne morbi exitus alius atque volumus, futurus sit: humorum enim à superioribus ad inferiores partes directò translatio, nisi si paulo post recurrerint (Recurrere verò solent, aut quòd pars illa humores omnes planè capere, aut quòd eosdem sustinere ac nati minimè possit, atque id indicat naturam quidem extrudere conatam esse, sed præ imbecillitate planè omnia nequisse, quod deterius esse solet eo, quod minimè apparet) tantum habet momenti, ac (vt ita dicam) auctoritatis, vt pessima, mortiferaque signa aliquando planè obscuret: naturam enim viribus morbo antecellere demonstrat, hostemque frangi posse maximè sperandum est. Secundum locum obtinet signum illud, cum humores

res longissimè à partibus ægritudine affectis, hoc est à morbo propelluntur, & ad inferiores, extremásque magis partes detruduntur: nam si cum mediocribus signis id acciderit, optimum euadet, sin cum malis, naturæ tantummodo conatum indicat. Quòd si humores ad cutim propellantur, æque magnum indicium non est: reuiuiscentis enim atque à fluctibus, quibus vehementius iactatur, aliquando emergentis naturæ nota est. Quod & obseruauit Hippocrates in perintho: tubercula enim illa miliacea in cute excitata culicum morsus maximè referentia naturæ robustioris expulsiones erant: namque mulierum, quibus hæc superuenerunt, nullas planè perijsse testatur. Natura verò rursus sæpe opprimitur, atque obruitur quod in Sileni historia, & alibi sæpe obseruauimus: perpendendum autem, num natura cuncta superuacanea ad exteriores partes extruserit, an etiam corpus vitiosis humoribus completum ac refertum sit. Id verò, quæ excernuntur nullo negocio indicabunt, quod Hippocrates quoque tradidit. Cum fauces nos malè habent, aut tubercula in corpore excitantur, aluui sordes spectare oportet: nam si biliosæ fuerint corpus continuò non satis commodè se habebit, si verò sanis similes, corpus ali tuto potest: corpus enim malis humoribus extrusis, bonis protinus abundabit. Euenta autem, quæ iudicia & indicare & afferre solent, nihil certi, nihil aperti, nihil perspicui patefaciunt, tantùm iudicium futurum pronunciant, quod fit repentina mutatione cum magna corporis agitatione, vexationéque adeo, vt præcipuum futuri iudicij signum esse testetur idem Hippocrates nox, quæ illud antecedit, minimè tranquilla, vigiliæ, dolores, lachrymæ, tenebræ ante oculos obortæ, & si qua alia sunt, quæ plura esse haud nescimus. Id

autem accidit, aut humorum eruptione, aut abſceſſibus. Quod profuſione humorum exercetur iudicium, aut ſanguinis profluuium, aut vomitus, aut ſudor aut alui alluuies, aut hæmorrhoides conſequuntur: bonum verò an malum id futurum ſit, ex huiuſcemodi ſignis intelligere nemo poteſt: Conſtat enim huiuſcemodi iudiciorum exitus incertos eſſe, aliquando calamitoſum exitum habent, aliquando verò optabilem. Quare res ipſa ſatis (vt arbitror) apertè demonſtrat notas illas, quæ ex infirmitate, roboréque corpus noſtrum gubernantium facultatum ſumuntur, maius multò habere pondus, quàm quæ ex ijs euentis ſumuntur, quæ iudicia præcurrunt. Concoctio enim breui iudicium futurum declarat, optatam & expeditam ſecuritatem ſignificat: Cruditas verò & immaturitas aut ad abſceſus recidit, aut iudicia extinguit, aut morbos prorogat, aut dolorem & mortem affert, aut ipſorum morborum recidiuas minitatur. Quapropter quæ ex euentis, quibus iudicia præcurrunt, ſigna ſumimus iudicium quidem futurum præmonſtrant, ſed vtrum exitum fœlicem, an exitialem in illis expectare debeamus, plane non oſtendit. Quam rem mirificè concoctionis indicia patefaciunt: quæ iudicij nullam (ſi modò ratione ipſam ad veritatem reuocare volumus) dant ſignificationem, ſed prænuncia duntaxat ſunt mortis aut ſalutis. Signa verò, quæ præcurrunt iudicia, futuras quidem humorum profuſiones aut abſceſſus demonſtrant, ſed ex euentu quoque ſigna ſunt aliquando minimè dubia, quibus diſpicimus, quid in iudicijs caſurum ſit. At ſudores, vomitus, ſanguinis, & vrinarum profuſiones, alui ſordium eruptiones, ſigna quidem iudiciorum ſunt, & cauſæ, vt aut morbus depellatur, aut naturæ vires planè concidant: at iudicia continuò ne-

que

que bona neque mala sunt. Verum enim iudicium ægro salutem allaturum sit, an eius desperata salus, ex alijs signis intelligimus. Principiò quidem ex dictis iam concoctionis notis, deinde perpendendum, num antea æger mente constaret, ciborum cupiditas semper seruata sit, ex facili respirarit, facilè morbum tulerit, venarum pulsus perpetuò bonus fuerit, facies sanis similima, iacentis habitus optimus, totiúsque corporis tandem æqualis temperies, namque si ea præcesserint signa, terrere ea nos minimè debent, quæ superueniunt: etenim vnica die ac nocte sæpe euanescunt. Incerta quoque signa sunt, quibus contraria aut plura, aut maximè insignia tenebras offundunt, atque de illorum fide maximè detrahunt, quæ medicos nullo negotio fallere possunt, nisi si diligenter cuncta animaduerterint, quæ res in ægrorum historijs clarius elucescet. Præterea signorum, ex quibus iudicia cognoscimus quædam dubia sunt, quædam aperta. Aperta & dilucida signa sunt, quæ admistione dubiorum quasi liberata, pura, integra & sola sunt: quæque ex omni signorum copia idem significantium sumuntur, plurima, certissima, eáque quorum fides in iudicijs, viribúsque naturæ & morbi patefaciendis maximè spectata, & perspecta est. Dubia sunt, quæ difficiles explicatus habent, aut propterea quòd minima sunt, aut quòd pauca, aut quòd ambigua, incerta & fallacia sunt, quæ cum in iudicijs apparent, medicus se protinus sustinere debet: Etenim si nihil est, ex quo certè præsagire aliquid possit, satius est tacere, quàm temerè aliquid prænunciando falli & errare. Quapropter sequentes dies expectare oportet, in quibus aliquid eueniat necesse est, quod cuncta illustret ac patefacit: etenim si in acuta febre cætera salutaria signa apparuerint, iudiciumque diu-

tius

tius differri non posse animaduerteris, venter pauca reddiderit, nox minimè tranquilla antecesserit, venarum pulsus rigorem futurum indicet, vrinæ retentio apertum rigoris signum est, idque certissimum, immutabile, atque perpetuum indicium est. Quod si venter plura deiecerit, signum illud dubium erit, minimeque fidum, perpendendumque meritò est, num citò venter consistat: namque si illius fluxio diutius perdurarit, rigor minimè expectandus est. Menstrua ferri debere in iudicio haud obscuræ notæ sunt, summa quædam lumborum grauitas, dolor densio, nisi si aliò humores transeant. Aperta iudicij nota illa est. Quorum iudicium exercetur, ijs nox grauis antecedit. Et ea, caput dolenti & circumdolenti pus aut aqua, aut sanguis profluens ex naribus aut ore, aut auribus morbum abstergit. Dubia signa sunt illa. Hi potissimum insaniunt, quibus in dextera corporis parte contentio præcordiorum mollior sentitur: & ea, in quibus abscessus oculos occupaturi sunt in ardentibus febribus, ijs maxillæ rubent, & sanguis ex naribus profluit. Nécnon & illa. Febres ardentes, in quibus labiorum exulceratio consequitur, semper (quod ad tactum pertinet) abstersas illico diceres. Item quædam insignia & maiora sunt, quædam obscura & minora. Insignia sunt & maiora, quæ sumuntur ex vrinarum, sputorum, & eorum, que venter reddit, maturatione aut cruditate: Nécnon in morbis cerebri, ex eorum quæ ex naribus, auribus, oculis profunduntur, concoctione, & denique ex ijs, quæ ex illis partibus sumuntur, quæ in corpore obtinent principatum, vt iecore, corde & cerebro. Obscura & minima sunt, quæ ex ægri decubitus ratione sumuntur, ex eiusdem iactatione, sudore, colore, & ex ijs, quæ cadauerosam faciem inducant.

Com

Compressæ nares, nasi primores acumen
Tenue, cauati oculi, caua tempora, frigida pellis,
Duráque.

Deinde quædam fida sunt, quædam infida. Fida sunt, quæ securitatem præstant, & recidiuæ metum omnem expellunt, tales concoctionis & maturationis notas esse antea diximus. Infidis verò apparentibus varij & grauiores casus superuenire solent, imminetque semper recidiua. Iis igitur, quæ in morbis acutis præter rationem leuant, fidem habere non oportet: nec contra terrere ea nos magnopere debent, quæ præter rationem mala afferunt: huiuscemodi enim quàm plurima infida sunt, & permanere, atque perdurare diutius non solent: etenim cùm morbus vehementior hominem occupat, qui illico lenior factus sit, nulla vel sudoris, vel vomitus, vel alui sordium, vel sanguinis profusione corpore vacuo facto, nullis præterea concoctionis signis apparentibus, huiusmodi tunc morbi lenitati planè confidendum non est, nec si præter rationem difficulter spiritum ducat, aut delyret, aut vehementer febre fuerit conflictatus, aut magno rigore correptus æger, nullus animum perturbare metus debet, namque hæc infida sunt, tantúmque abest, vt mali quicquam prænuncient. vt bonum quoq; interdum iudicium quàm primum subsecuturum significent, nisi si cruditatis notæ subsint. Atque non hæc tantummodo præter rationem accidere dicimus, verùm etiam, quæ aliter in morbis ac ratio dictat succedunt, vt in Thaso ijs euenit, qui cum destillatione ab acrioribus humoribus concitata laborabant, & siti minimè vexabantur. Quod tametsi perditæ nonnunquam sit virtutis indicium, tamen præter rationem id accidisse dicimus, quoniam cætera, quæ subsequebantur indicia,

mala

mala non erant. Quare vehementer reprehendendi ſunt nonnulli, qui cum mali aliquod leuamen, præter ſp m accidere vident, continuò lætantur, quaſi tunc primùm æger ad ſanitatem perduci videatur, tametſi ex antecedentibus tum ſignis, tum ſymptomatibus pernicioſis minimè fidum malorum leuamentum futurum facilè prænunciare poſſimus. Neſciunt illi malorum leuationem protinus fieri, cum naturæ interitus appropinquat, & calor naturalis planè extinguitur, Ergo minimè fidendum, ſi ab ægroto cum mortiferis notis, aut ſine ſignis, ideſt præter rationem febris aliquando decidat, quantò enim pernicioſioribus antegreſſis ſignis melius ſe habere videntur ægri, tantò morbus magis peſtiferus eſt. Poſtremò quædam ὁμογενῆ vocantur, quæ ſub vno ægritudinis genere continentur: quædam verò ὁμοειδῆ appellantur, quæ eiuſdem ſpeciei morbum indicant: quædam verò neque genus vnum, neque ſpeciem eandem habent. Pluribus autem eiuſdem generis, vel ſpecie ſignis coaceruatis non modò ſpecies, uel genus affectus certius cognoſcetur, verùm etiam eius magnitudo perſpicietur, etenim ſi inſaniæ coma adiuncta fuerit, ea cerebrum malè habere demonſtrabit, certiorque noſtra erit cognitio, affectus verò maior continuò videbitur: Cum autem, ex naribus ſanguinis ſtilla acceſſerit, iam non certiorem, ſed perfectam & abſolutam cognitionem nos habere cenſendum eſt. Cætera verò etſi ad morbum oſtendendum planè inutilia eſſe videantur, & ad prædictiones conſcribendas, tamen eorum cognitio maximè neceſſaria eſt, cùm de morborum exitu pronunciare volumus, ideſt cùm perpendere volumus, vtrum commodè, an perniciosè æger ſe habebit. Tunc enim medicus cuncta, quæ in corpore apparent, ſignorum & ſymptomatum genera

perpen

perpendere necesse est : in curationibus morbi naturam, quem curandum suscepimus, prænoscere oportet, in prædicendo signorum vel propriorum, vel eiusdem speciei, vel generis coaceruatio facienda est : nisi enim ea, quæ quandam habent inter se societatem, coniunxerimus, morborum prognostica vera esse non possunt. In acutis verò morbis non omnino certæ prænunciationes sunt, tum ob subitam in iudicijs humorum, qui morbum concitant, mutationem, tum ob eorundem ad alium locum expulsionem. celerrimi autem in illis motus sentiuntur, qui tametsi ab humorum natura & consuetudine, qui morbum faciunt, longe non discedant, tamen vix credas, quàm celeres sint. Vix principium aliquando morbi numerabis, cum eius iudicium instare videbis. Pleuresi vix aliquis correptus ad pulmonem subitò materia expellitur. Multos ego vidi Angina occupatos (quod malum principia partium, quæ vitam præstant, obsidere solet) quam dum leniorem factam speras, ad pulmonem protinus recidit, hominémque continuò iugulat. Præterea Peripneumonia mortifera vexato repente excitato in cruribus abscessu morbus abstergitur, & è contra, humoribus in parte aliqua, quæ nullo ferè in honore apud medicos est hærentibus, nihil mali subesse videtur, interea accidit aliquando, vt illico sub ipso iudicio ad primariam & nobilissimam aliquam partem extrusa materia perniciem protinus afferat. Humorum enim tanta est aliquando mobilitas, leuitas, ac (vt ita dicam.) fluxibilitas, nec non & in natura virium roboris tantùm aliquando est (cum tamen vix ac ne vix quidem appareat) vt in prognostico cuiuis effugere ac vitare offensionem minimè liceat : huc accedunt meatus minimè laxati, quos

perme

permeant, penetrantque huiusmodi humores, qui oculis, ac sensu percipi non possunt, quòd reconditiores sint: quamobrem cum ea res difficultatis plurimum habeat (quam enim in partem inclinatura materia sit à medico præsentiri minimè potest) vigilandum, miniméque leuiter à nobis laborandum, ne admoniti peccemus, labamur. Qui medici simus, & quanti ipsa declarabit in huiusmodi morbis præsentio, quemadmodum ancipiti prælio cum pugnatur, partæ victoriæ prima, summa, ac maxima denique gratulatio est, quòd eius iudicium difficillimum fuerit, sic & in dubio morbi, naturæque pugnæ euentu sanitate recepta medici, quos in præsagitionibus nihil planè præterijt, quòd difficile iudicium antecesserit, inde maximam laudem colligere solent. Si peccabimus, Hippocrates ipse nos vindicabit, quócum melius superioribus seculis omnino actum non est. Quapropter paululum expectare, nósque ipsos sustinere debemus, ne quid prius prænunciemus, quàm quæ solent esse mutationis humorum indicia ac vestigia præcurrerint. Illa verò sunt, calor, color, grauitas, dolor, & pulsuum doctrina subtilior: etenim si cutis color, aut calor cômutetur, prurigóque protinus accedat, indicabit; humorum ad cutim eruptionem. Quid dolor? nónne vbi dolor, ibi protinus morbus concitari semper solet? at nos cunctando, quæ humorum mutationem præmonstrant, ac præcinunt, aut contemnimus, aut ab alia causa ea pendere posse probabiliter disputamus, cum tamen Hippocrates nihil vnquã in morbis contemnendum esse scriptum reliquerit, nihil enim quod à natura planè recessit, facile est, etenim si eam ægritudinem paruam esse affirmaris, illius fortasse curatio difficillima erit, & si grauissimam ægritudinem rectè perpenderis, tutissimam reperies. Iecur vel lien

paruo

paruo sane dolore affligitur, dum id nihil esse dicimus, inflamatio augetur, dolor increscit, febris magis ac magis vrget. Inflamationem tamen continuò præter opinionem accessisse dicimus, cum multa, eáque minimè vulgari natura signa extulerit, vt humorum magnum motum protinus expectandum esse minimè ægra cogitatione assequi possemus, modo id diligenter animaduertissemus. Quid ergo censes, inquies, Auctor sum, vt in morbis curandis lentè minimè agamus, Simul ac aliquid interuenerit, continuò medicata omnia habeamus incõmoda, quæ æger accipere potest, cuncta verò extimescenda sunt. cum omnia tuta tranquilláque in ægrotis sunt, tunc cuncta oportuna morbo sunt, nullum symptoma quamuis paruum extenuandum. Somnum non vidit hac nocte ægrotus, caue dixeris, interdiu fortè dormiuit; sed hoc tibi præpositum sit, quod si æger biliosis humoribus maximè affluat, capitis dolore afficiatur, vrinę descendãt perlucidiores, aut in illis nihil omnino subsideat, fieri posse, vt ille delirio corripiatur. Dolet iecur, lien, collige te, meditere accuratius, num ad illas partes humores affluere, atque illabi facile possint. Post aures cutis rubet, malæ & oculi rubescunt, humores commoti quorsum euadere possint, diligentius cum animo nostro tractandum est. Quamuis enim cuncta minimè adsint signa, quæ adsolent certa, perpetua, pathognomica, scrupulos tamen omnes, quoad potes, de illo symptomate, quod subsequutum est, quod cæteri tantopere contemnunt, exime, laborantibus partibus opem aliquam affer; eas confirma, fulci, incipientis enim

ægritudinis prognoſtica ſigna, propriæ notæ ſunt iam factæ ægritudinis, quæ vel cum incipit, vel cum facta eſt, ex muneris functione affectæ, partis & ex ijs, quæ non modò in ea notamus, verum etiã ex ijs, quæ extruduntur facilè à nobis cognoſcetur. Hæc ſi reputabis, cogitabíſque, nihil te poſthac fallet, mor bus exitum habebit cum animo tuo congruentem. Methodicos interea irrideamus, qui perfectum tantummodo morbum agnoſcunt, nihil præterea, quòd medicum incertis ſuſpitionibus irretiri nolint. Verùm quemadmodum optimi agricolæ naſcentes herbas, imperitos verò grandiores vix cognitas habent, ſic methodicos perfectos tantummodo morbos perſpicere ſinamus. At clarum, præſtantemq́ue medicum, non quæ irruerunt ægritudines, ſed quæ oriri & excitari vix incipiunt, egregiè tenere poſtulemus. Signorum prædictorum differentiæ cum bonis, tum malis ſignis adiungi facilè poſſunt, nam certa ſigna cum bona, tum mala eſſe poſſunt, dilucida, inſignia, fida, & bona & mala poſſunt. Atque notæ omnes magis & minus eſſe & dici poſſunt: eodem modo magis & minus inſignia, aperta & fida dicuntur, quidam enim gradus dantur inter ſingula ſigna, qui gradus diligenter à medicis obſeruandi ſunt, & memoria mandandi, vt quoad eius fieri poſſit, certam de morborum euentis coniecturam facere valeamus: maiorem enim fidem habemus illis ſignis, quæ ex loco affecto emanare videntur, quàm illis, quæ extrinſecus accedere videmus: nec non concoctionis notis plurimum tribuimus, ſecundo loco humorum ad inferiores partes ſecundum rectitudinem trãſlationi.

lationi. At non hoc tantùm, verùm etiam eorum magnitudo, & copia perdiscenda est: namque si parum certa de morbi exitu diuinatio erit, animaduertendnm, quæ numero, quæ dignitate indicia vincant ac superent. Quæ res non modò in præsagitione, verùm etiam in morborum ac sedium affectarum inuestigatione summopere obseruanda est, nam cum anceps de morbi exitu coniectura esse videtur, tunc ad signorum, tum facultatem, tum dignitatem, tum numerum respicere protinus debemus, pauca enim & magna (vt ita dicam) æstimatione digna, multis ac minimis anteferri solent. Multa verò paucis, quorum æqua sit auctoritas semper ferè anteponuntur, & minima ad maxima adiungere, attexeréque debemus, vt ea expressiora, illustriora, ratáque reddamus, illorum enim additamento cuncta certa, exploratáque fiunt. Certa, aperta, insignia, fida pluris apud nos esse debent, quàm incerta, dubia, obscura & insidia. Cuncta verò diligenter perpendenda sunt, nam (vt Hippocrates scriptum reliquit) perituros ac conualituros pueros, atque alios ex signis omnibus conijcere oportet, veluti sigillatim de singulis perscriptũ est. Hoc quamplurimi audientes planè nõ intelligunt, cum enim aliquod indicium prauum in morbis superuenire vident, vitamq; ægrum producere obseruant, inane illud ac futile signum esse clamitaut, bonis apparentibus indicijs ægro extincto falsum esse Hippocratẽ exclamant: qui nunquam animaduerterunt, interdum à multis bonis indicijs malum vnum magnum vinci: & è contra à multis malis vnum bonum, quamuis magnum sit, facilè frangi solere. Ne-

que verò etiam ſat eſt notarũ vires, magnitudinem, numerúmque cognoſcere, verum etiam eadẽ conferre inter ſe oportet;ſunt enim quędam praua, quę alia alijs majora ſunt,aut minora,quorũ vires verbis quantum poſſumus diſtinguenda ſunt,quod Hippocrates egregiè pręſtitit,qui quędam pernicioſa,quędam valde pernicioſa, quædam pernicioſſima vocauit.In bonis item quædam ſalubria ſimpliciter appelauit, quædã magni momenti eſſe dixit nonnullis admodum adijecit;plus eſt enim, ſi ſcribatur magni admodum momenti eſſe, quàm ſi ſimpliciter dicas, magni momenti eſſe aliquod indicium. cum autem omnia indicia vel bona, vel mala ſunt, difficile non eſt futura prædicere, nec non ſi bona malis & plura & maiora apparuerint ægroti ſalus omnibus explorata erit,ſi mala plurima & maiora quàm bona, ſpes nulla ſalutis erit. At cum indicia mixta fuerint viribus,ac facultatibus propè paria, tunc medico exercitato opus eſt, quíque in re medica exercenda ea ſepenumero notarit,atque obſeruauerit.Neq;igitur tantummodo vires iudiciorum, quę inter ſe ſimilitudinem quandam habent, conferre debemus, vt bona cum bonis, ſed etiam bona cum malis, námque huiuſcemodi collatione ea quoque quę pręter rationẽ ſuperuenerint,cognoſcemus.quod idem Hippocrates luculentè hiſce vetbis tradidit.Neceſſe eſt eũ,qui recte prouidere debet, qui ab exitio liberari poſſunt,& qui minus tuti videntur, nec non qui morbi diuturniores, qui breuiores ſint, ſigna perdiſcere, eorúmque vires expendere, ac diſtinguere, quemadmodum nos de vrinis,ſputis,nec non de his,

qui

qui aliquãdo ſimul pus & bilem ex pectore expuunt, cęteríſque alijs diſtinximus. Principiò enim cognoſces, quæ nam ſigna præter rationem ſuperueniãt; deinde minime extimeſces; poſtremò vnde orta ſint, & ad quidnam indicandum nata, aptáque ſint patefacies; Exquiras enim neceſſe eſt, num vna præcipua pars in corpore affecta ſit, an morbus humores, qui in venis comprehenduntur, ac concluduntur, occuparit. Deinde quæ nam potiſſimum virtus in periculum adducatur, vnde exitium ægro comparetur: etenim, ſuperius oſtenſum eſt, tria eſſe, quæ corpus noſtrum regunt ac moderantur. poſtremò eius virtutis bona, & mala indicia expectanda ſunt. Fac enim eſſe vim illã ac poteſtatem, quæ à cerebro fluit minime affectam eſſe, nec non corporis particulas alias nullas laborare, totius autem morbi fontem atque originem eſſe, febrem ex putreſcentibus humoribus ortam. Si igitur inter principia huiuſmodi ægritudinis in vrinis bona apparuerint indicia, æger interire eo morbo nullo modo poteſt quapropter quamquam aliquod ſuperueniat ſignũ quod metum afferat, non modò terrorẽ non incutiet (quod quàm plurimis medicis euenire ſolet) ſed etiam iudicium præcurrere cenſebis: ſi etenim, & ægris aliquando capitis dolores conſequuntur, inſaniunt, ob eorum oculos tenebricoſa, aut flaua quædã verſantur, illorum acies hebetior redditur, ventriculi dolor ſubſequitur, difficultate ſpirandi vexantur, pręcordia contenduntur, morbo ad exitum properante: præterea venter reddit maligna multa, ex pectore & ventriculo eadem profundũtur, extrema quoque quamuis frigeſcentia & ferè intermortua ſint, timendum ta-

men non eſt huiuſce mali, qui futurus ſit exitus, namque ſæpe numero huiuſcemodi humorum emiſſionibus ægri facilius ſpirant, magis appetunt, melius dormiunt dolor lenitur, ac citius priſtinam valetudinem aſſequuntur, firmioréſque tandem euadunt, eáque, quæ exernuntur, manifeſtam dant ſignificationem corpus ſentinam eijcere, naturámque præter ſpem, prælio morbum ſuperaſſe. Pone nunc cæteris partibus minime affectis cerebri tantummodo tenuem membranam inflamatā eſſe. Si inter initia morbi vrinæ craſſiores ſint, & in ijs multa & craſſa ſubſideant, aluúſque biliosa reddat, ſomniquè paululum accedat, tametſi æger vocem vix excitare poſſit, colli dolor adſit, febris exardeſcere videatur, obtutúmque oculorum fixum aliquò habeat. lingua aſpera, ſicca, tremula ſit inſomnia manifeſta, ſputa frequentiora accedant, cum tamen nihil conſputent, vigiliæ minime tranquillæ, vomitus eruginoſi, ſurditas, iactatio ſuperueniant, mingere verò minime recordetur, tamen nunquam prædictā hiſce caſibus ægrum vitam protinus finituram. Exiſtat etiam aliquis, qui lateris dolore grauius conflictetur; is ſi ſputum protinus mixtum ruffo quodam appareat, vel cum ſanguine admixtū, quod nullo negotio expuat, & ſpiritum ex facili ducat, extimeſcere magnopere non debemus febrem, quæ in dies magis ac magis intendatur, inſaniam, iactationē, linguam nigram, rubórem faciei & alia, quæ ægros mirificè afligere ſolent; ea enim pugnæ ſumma contentione pugnatę ſigna ſunt. Vrinę vero turbatę & alui magna illuuies haud dubia nobis præbent argumenta naturam pernicioſam ſentinam exhaurire, iamiámque hoſte

pro

profligato victricem fore. In suppurationibus si ex pectore expuunt leue, album & vnius coloris ægri, tametsi febris protinus non conquieuerit, cibi fastidium, potionísque desiderium etiam nunc vrgere videantur, venter minime coacta reddat, vrinæ rubicundiores ferantur; tamen spes est hominem saluum fore; tanta est illius signi virtus ac facultas, cui cætera meritò cedūt, subiectáque sunt indicia. Quintum etiam adijciam exemplum, vt res ipsa fiat illustrior. Esto aliquis, qui dysenteria oppressus deijciendi maxima cupiditate vexetur, febris in dies agrauescat, cibi nullum sit desiderium, aut potius illius summum fastidium, sitis vrgeat, præcordia videantur inflāmata, quę dolorem etiam afferāt, si huius coactą magis venter reddiderit, in eóque ille perseuerauerit, sanari æger facile poterit. Id enim indicium est maximè certum, insigne fidum, eiusdémque cum morbo generis. Talia verò sunt, & illa quę verò sunt, & illa quæ vel ex humorum morbos generantium ad inferiores partes trāslationibus, vel ex cōcoctiōe & cruditate sumuntur, ad quæ perpetuò respicere, ac recurrere debet quicumque rectè atque ex præceptis artis in morbis præsagire desiderat; neque verò necesse est ea hoc loco iterum inculcare, præsertim cū illa ab hac tractatione maximè seiuncta, remotęque esse intelligamus. Ergo in omnibus morbis, in quibus materiæ maturatio antecesserit, & moderatè & tranquillè ægri morbū tulerint, quamuis horror eos repentè corripiat, vehemens febris vrgeat, delyrium, animi defectio, iactatio superueniat, de ægroti tamen salute desperandum non est: ea enim minime maligna sunt indicia, sed iudicij

paulo post futuri certæ notæ: etenim natura humores eam excruciantes, cum egregiè vicerit maturationémque absoluerit, quicquid inutile est, ac superuacaneum, tunc secernere ac segregare protinus conatur, Id si præstat nullo negotio cognosci potest, cum ex præteritis, tũ ex morbi genere, magnitudine, tẽpore & denique superuacaneorum ordine, quantitate, & qualitate Ex præteritis si perpendemus, num signa emissionis humorum antecesserint. Ex morbi genere, si qui humores morbum excercitarint, accuratius cogitabimus. Paruus morbus magnam humorum effusionem ferre nequit, sin magnus fuerit, morbi tempus spectandum; in statu enim humorum profusiones plerumque prosperos habere solent exitus. Inter initia verò & in augumenti principio exitiales. Perpendendus preterea ordo effusionis, etenim si sudor per totum corpus æqualis est, bonus sin inæqualis, perniciosus. Quantitatem attendimus hoc pacto. etenim modicus sudor bonus est, immodicus vero malus id de alui illuuie, sanguinis ex naribus effusione sentiendum. in iudicijs humorum profusiones exiguæ esse nullo modo possunt, etenim si morbum abstergere debent exigua, esse qui possunt? Exiguæ humorum depulsiones pessimæ sunt, & indicant aut materiæ copiã, quæ à natura propter eius acrimoniam diutius ferri minme potest, aut naturæ infirmitatem, quæ quidẽ conatur materiæ copiam, qua prẽmitur, expellere, at præ imbecilitate planè, quod voluerat. præstare minime potest. eędẽ verò repẽtè defectæ ꝓfusiones pessimæ sunt: defectio enim ipsa cũ per se periculosa sit tũ verò si subitò superue-

niat

niat, ſpem omnē ſalutis tollere videtur:magna enim id ex cauſa rendere neceſſe eſt, quā metuere & attēdere diligētiſſime debent medici. Qualitaté verò conſideramus, num ſudor calidus ſit, tenuis, vel frigidus, & malé olens. humores ſi tales extruduntur, quales maxime debent. His accedūt præſentia, etenim pulſus creber, imbecillus quóuſque in ijs, qui cō mod minimè ſudāt, reperitur, ægri frequēter reſpirant, iactantur, animū deſpondēt, eorū vox tenuior eſt, faciei color ex rubro pallidus fit. Rectè autem, atq; ordine ſudantibus cōtra erexior pulſus eſt, reſpiratio facilior & lenior, ſymptomata imminuūtur, ipſi ad ſomnum procliuiores ſunt ægroti, & coloratiores, læti denique & erecti ad ſanitaté recuperandam Iudiciorum quædam imperfecta eſſe, quædam abſoluta, quædam infida, quædā fida, quædam periculoſa, quędā tuta, quędā obſcura, quædā manifeſta, quędā ſine ſignis exercentur, quædā cū ſignis bonis, quædā deniq; bona, quædā mala eſſe nemo ignorat. Inperfecta ſunt, quæ morbum omnem planè non depellunt. Infida ſeu incerta, cum morbi recurrunt. periculoſa, quæ cū grauioribus ſymptomatibus exercentur. obſcura, quæ eduntur ſine humorum emiſſione, aut abſceſſu manifeſto, ſine ſignis ea fieri dicimus, quæ à nullo antea die pręmōſtrata ſunt. mala quæ ęgris perniciem afferunt, contra abſoluta ſunt, quę morbum planè abſtergūt, fida, in quibus morbi nunquam recurrūt, tuta in quibus exitū habet morbus abſque periculoſis ſymptomatibus. manifeſta, quæ habent aut inſignem humorum emiſſioné, aut certè abſceſſum. Cū bonis ſignis illa edūtur iudicia, quę pręnūcij dies antea ſignificarunt. Bona autem,

quæ ad ſanitatem ægrotum perducunt.Illud hac in re minimè prætereundũ,quod accidere perſçpe ſolet, vt in aliqua ſede affecta materia maturitatẽ capiat morbi totius materia nondum concocta. Etenim Cratiſtonacti qui apud Heracleum habitabat, & Scymni fullonis ancillulæ,tumores, q poſt aures excitati ſunt,ad ſuppurationem perducti ſunt, cum tamen vterque paullo poſt vita migrarit. In vno & eodem quoque morbo euenire aliquãdo poteſt, vt vna & eadem materia, vno & eodem in loco exputreſcente tota ſimul maturitatẽ minimè aſſequatur: ſed pars tantummodo quçdam maturitatem percipiat, pars verò longe abſit à concoctione:quod in Herophontis hiſtoria obſeruauimus,qui nõ IX. ſed XVII.die planè iudicatus eſt.In æterogeneis humoribus, quos aliquãdo febres continuas, & malignas concitare videmus, ſçpe notamus morbo minimè ſeneſcente, concoctionẽ alterius humoris vrinam nonnũquam repreſentare, alui verò ſordes minime maturitatem aſſecutas fuiſſe:etenim fieri poteſt, vt qui in venis meſeraicis humores cõcluſi ſint, con cocti minime ſint, qui verò cõuexum iecoris occuparunt,maturitatem perceperint. Et ſi materia,quæ putreſcit,partim tẽuior,partim craſsior ſit:ſi in principio putreſcat ea quç craſsior,deinde ea quç tẽuior eſt,morbi acceſsiones ſẽper increſcẽdo antecedũt: tenuior enim humor citius multò incẽdit̃: ſin pars tenuior primo exardeſcit, deinde pars craſsior, acceſsiões tardius occupãt:materia enim craſsior,tardius inflãmatur.Ea res plerũq; peritos etiã medicos fallit,qui cũ materię pars quædã maturitatẽ cœperit totam concoctã eſſe arbitrantur, & fruſtrà ſperant

morbum depulſum eſſe,cum tamen acrius aliquãdo vrgere & premere ęgrotãtes videamus. Quid? non ne multiplicibus morbis aliquando ægri affligũtur, qui non vno & eodẽ tempore iudicia ſubeunt? Hoc apertè admodum in ea muliere, quę in littore lecto tenebatur, animaduertimus:etenim cum febris,qua grauiter affligebatur.V.die depulſa fuiſſet, alio mor bo , qui neruoſum genus potiſſimum occupauit, XIIII. planè liberata eſt.

His pręuiſis indiciorũ vires expẽdamus,& quantum ſtudio & diligẽtia cõſequi poſſumus, tentemus à malis bona,peſtifera à ſalutaribus ſecernere ac diſtinguere: verbíſque eorũ vires, quę tum qualitate tum magnitudine continẽtur, pręcipuè & ſigilatim notare, deſignare, atque illuſtrare aggrediamur. Qualitatem ſignorũ appellamus eorum bonitatem, vel malitiam:Quantitatem verò cum vel magis vel minus bona,aut mala vel ſunt, vel certè pronũciãt. cuncta verò hęc ſigna ſimilitudinis, vel diſsimilitudinis methodo inuenta ac reperta ſunt, quod ipſemet Hipp.inter initia libri prognoſticorum egregiè tradidit. Principiò quidem ęgroti facies cõſiderari conuenit,an ſimilis ſit ijs, qui bona vtuntur valetudine. De hac verò via ac ratione multa ſcripſimus, cùm in noſtro medico apparatu,tum verò in primo noſtrarũ defenſionẽ libello.Plura reperiũtur in nono de Placitis Hipp.& Plat.Quędã in lib.de Regno apud Platonem in extrema propè pagina.omnes enim ſcientię cũ ſimilibus, tũ diſſimilib.cunctis propoſitis, in vnúmque collatis vnam quandã formam ſpeciemq;conſtituũt,quã ideã ille appellarę ſolebat, nunc verò pauca hęc, quę ad hũc locũ maximè pertinere

tinere videntur, persequamur. Similitudinum igitur ac dissimilitudinum quædam facillimam habent cognitionem, quædã verò difficilẽ. Illa nullo negocio cognoscuntur in morbis perniciosis. Vrinę nigræ & in viris & mulierib⁹ pessimę sunt In salutaribus verò morbis, bene & facile spirare magnum momentum habet ad salutem ægrorum pręiudicandam. & vrinę optimę sunt, in quibus subsidet album, lene, ac æquale aliquod. Illa multò difficiliorẽ obtinet cognitionẽ Supinũ iacere mãibus & collo & cruribus porrectis minus bonum est. At ita iacere solent multi, qui grauiter non ægrotant: nosti tu huius sæculi imbecilitatem & mollitiẽ oculi ardẽtes, vox, quę clãgorem habet, & in ventrem iacere nullo negocio medicũ falere possunt: quidã enim ita cubare consueuerunt: nonnulli vocẽ (vt ita dicã) clãgosam habent, multos noui quibus à natura tributus est oculorũ obtutus vehemens, feroxq; Hæc à medicis diligẽter cõsiderãda sunt in huiuscemodi signis, quæ ordine statim distribuemus di scognoscendis turpiter decipiantur. Sunt enim quędam proprietates corporũ, hominúmque, sine quarum notitia non facilè quicquam in futurum pręsagiri potest: duplex enim natura humano generi tributa est, altera cõmunis, quę regit & gubernat vniuersos, altera verò, quæ propria vniuscuiusque est, & hoc ab illo seiungit, sægregátque moribus consuetudine, doctrina, vocis sono; ex ijs, quid vtiq; in vnoquoque morbo euẽturũ sit prædicẽdũ: cui igitur hæc noua non sunt, hisce adiungenda sunt morborũ genera: etenim sæpe numero quibusdam morborũ generibus à certis quibusdam aëris tempestatibus concitatis vulgoque homines occupantibus hæc

potius

potius quàm illa ſigna vel ſymptomata vel conſequuntur vel ſalutē prænũciāt:& quæ modò peiora, grauioráque erant, modò leuiora, tandē meliora euadũt, id cõmode in peſtilentibus morbis obſeruamus, quorũ putredinis genus aliud, atque aliud eſſe quotidie videm⁹: tametſi ab iiſdē prorſus aëris qualitatibus excitatũ ſit; quibus in morbis ac febribus in præſagiendo alia via & ratio ineunda nobis non eſt, atque illa quā reperit Hipp. quáque vſum fuiſſe nouimus Galen. & Hippo. notare ſcilicet illis tēpeſtatibus debemus diligentiſſime naturā & ſignorum & dierum, quæ cùm iudicia afferunt, tùm verò eadem precurrere ſolēt: & eorũ vim ac dignitatē (vt ſupra poſui) accuratiſſimè perpendere, quod & perpetuò pręſtitiſſe Hipp. obſeruauimus. Ergo ea quib⁹ iudicia cognoſcimus aut ſimilia ſunt, ac diſſimilia, vt ſcriptum reliquit Hippocrates. Signorum quędam ſimpliciter bona ſunt, quædam mala, quædam media, Primum igitur veniant in mediũ optima ſigna, ea enim quæ pro hominũ ſalute ſcribuntur ab optimis ſignis, quaſi auſpiciis principia ducere debent.

Signa valde magni momenti ad ſalutem.

Benè autem & facile ſpirare valde magni momenti ad ſalutem præiudicandā in omnibus morbis acutis, quos febris conſequitur, & XL. diebus iudicia ſubeunt, cenſere oportet. Huic adiungitur ciborum appetentia. Vrinarum color bonus, humorum copia laborantibus maximũ ſignum eſt: cùm vero craſſiores non ſunt, diuturniorem morbum fore indicant. Plus eſt ſi ſcribatur magni admodum momenti eſſe aliquod ſignũ, quàm ſi ſimpliciter dicas magni illud momenti eſſe.

I. *Progn.*

Optima.

Optima. Optima,quæ ἄριςα Græcè vocantur o- ſigna perpetuò vnũ aliquod oſtendũt,aut certè rarò fallunt. Et cum iis, quæ deſperatum hominem eſſe ſignificant, eſſe minime poſſunt, quin ne cum ijs quidem,quæ mortem ſub ſſe pronunciant;námque fieri non poteſt,vt ambo ſimul eidem inſint;etenim ſi alterum in vno reperitur ægrotante,alterum ſub-ſiſtere nullo modo poteſt. Cuncta verò in morbis hoc pacto perpendere debemus. Principiò quidem ægroti faciem conſiderare conuenit, an ſimilis ſit ijs, qui bona vtuntur valetudine, pręcipuè verò an ipſæ ſuæ ipſius ſpeciem gerat, inſpiciendum, quæ ſi illi par,ſimiliſque eſt optima meritò appellabitur facies. Cubantem ægrotum, offendi à medico oportet in latus aut dextrum aut ſiniſtrum,manibus,collo, & cruribus paulũ reductis, & toto corpore modicè flexo, qui ferè ſaniquoque iacentis habitus eſt. Optimè autem cubare dicuntur ægroti cũ ſanorum iacentium habitum imitantur. Sudores optimi habentur in acutis morbis, qui in diebus iudicialibus ꝓfunduntur,& febres protinus depellũt.Præcordia optima ſunt, quæ ſine vllo doloris ſenſu æqualiter mollia in vtraque parte ſunt.Ex ſuppurationibus hæ optimę ſunt,quę in exteriorē partē feruntur,quę par uæſunt,& quàm maximè foras delatæ, Quæ verò in interioribus partibus erũpunt,optimæ ſunt, quæ nihil habent commune cũ exterioribus partibus, ſed ſunt contractiores, & dolores minimè afferunt; & tota exterior pars vno & eodem colore prædita eſt. Pus verò optimum eſt, ſi eſt album, æquale, læue, cuique nulla odoris fœditas acceſſerit.Optimum eſt corpus,quod æqualiter molle,& calidum eſt. Quod

I. Progn.

autem

autē ad somnos pertinet quemadmodū secundum naturam cōsueuimus interdiu vigilare, noctu dormire oportet. Ea, quæ aluus profundit, optima sunt, si molia, si coacta, si eodem tempore extruduntur, quo secunda valetudine æger assueuit. Quod ad copiam verò attinet, conueniētia esse oportet ijs, quæ assumuntur. Quod si talia emitti contigerit, inferior venter sanus erit. flatum sine sono, & crepitu exire optimū est. Optima vrina est, in qua, quod subsidet album, lēne, æquale sit, idque perdurauerit, donec morbus iudicium subi. rit; indicat enim optatam securitatem, & morbum fore breuem. Inter cęteros autem, hi maxime superstites relinquūtur, quos febris eodem post puris eruptionem die dimiserit; & qui citò cibos appetiuerint, & à siti vendicati fuerint. Quod si venter eorum pauca & coacta reddiderit, & pus album & lene, & eiusdem coloris superuenerit: præterea verò à pituita liberum, & sine dolore ac tussi vehementiori edatur, bellissime hac potissímum ratione, ac celerimè ad sanitatem ægri reducūtur: cæterum in pulmonis inflammationibus magnis & periculosis, abscessus, quicunque in crura descenderint, vtiles sunt: optimi verò sunt, qui, dum sputum maturescit, oriuntur, etenim si tumor, & dolor superuenerint, hominēque malè habuerint, sputo pro russo purulento reddito, ac extrudatur, æger incolumis & saluus seruabitur, & abcessus sine vllo sine doloris sensu celerimè auferetur.

II. Progn.

Placidis. Placidissima, quæ à Græcis *ἀκαδέςατα* appellantur indicia lenem & facilem morbum indicant, facillimam quartanā, cum scriptum reliquit Hippo. Leniss. intepretamur. Lenis autem facilísque

morbus

morbus ille est, quem nullo l. bore, leniterque ferũt ægrotantes: nam febres, quæ continenter affligunt, vsque ad iudicia molestijs ac sollicitudinibus miserrimos nos habent: quapropter tristius feruntur, & meritò implacidæ vocantur. Placidissima signa cum ijs, quæ desperatum hominem etiam significant, minimè superuenire solent; quin ne cum ijs quidem quæ mortem subesse ostendũt: etenim fieri non potest, vt hęc quæ aduersa sunt, simul eidẽ insint. Hippocrates verò placidissimis signis horendiss. quæ vocant, veluti securissimis malignissima. Etenim placidissimæ & maximè sedatæ febres, & signis, quę securitatem præstant fultæ, quarto die desinunt aut citius.

III. Progn. *Securissima* ἀσφάλεστατα. Hippo. noctu somnum capere, dolore minimè vexari, ex facili expirare signa vocat, quæ maximam habẽt securitatem, eáque inter bona quoque aggregari sol. nt. Securissima verò omnium & facillima & lõgissima est quartana, non modò enim sua vitalis est, verùm etiã alios quoque magnos morbos planè abstergit.

III. Progn. *Securitas* ἀσφαλία. Optima vrina est, in qua quod subsidet album, lene, æquale perdurauerit, donec morbus iudicium subierit. indicat enim optatam securitatem, & morbum fore breuem. Concoctiones celeritatem iudiciorum certámque sanitatem portendunt.

Vitalia signa inter hæc non numeramus, quòd Galen. Zeusim, eiusq; sectatores, qui eam particulam, quæ VI. de morb. V. posita est, sustulerint, laudarit. Signa vitalia contraria, tota autem sic se habet sentẽtia, signum mortiferum est, cum calidus vapor

vapor per cutim erumpit, modò nares prius frigidum spiritum reddiderint, quæ neque in omnibus ægrotis, neque omni tempore vera esse comperimus.

Commotissima ὠφελιμώτατα. Vomitus commodissimus est, ex pituitá ac bile quàm maximè permixtus, & non valde crassus, neque multus. II. Progn.

Meliora κρέσσω. Melius est flatum cum spiritu edi, quàm in ventre retineri, ac dissolui. in omni morbo partes circa vmbilicum, ac pectinem crassitudinem h bere melius est, βέλτιον, cum medicamento verò plures, peioresque quam eorum, quæ venter profudit, colores reddi melius est, ἄμεινον. sputa, quæ dolorem leuant, cæteris, quæ ante diximus meliora. ἀπένω. Phimata, quæ acuta sunt, in exterioremque partem maximè feruntur, tument, ac omni ex parte maturescunt: atque nulla ex parte dura: deorsumque minimè vergunt, bifariámque non distribuuntur, meliora. Et vrinæ pallidiores crassioresque meliores. II. Progn.

Securius ἀσφαλέστερον. Securius autem est tumorem in Angina & ruborem quam maximè foras inclinare. Delirium, quod cum risu ægros occupat, tutius.

Valde prodest κάρτα ὠφελεῖ Sputum autem flauum sanguine mistum non multo, si in pulmonis inflammatione inter morbi principia edatur, valde prodest, euenit autem ijs, qui tumores duriores in præcordijs habent, & qui dolores afferant, priusquam viginti dies pertranseant, vt in prima circuitione sanguis è naribus profluat & quidem valde prodest. nonnulli codices admodum habent.

Bona ἀγάθα. Bonum ſignũ appellamus, non quòd eo ſuperueniente continuò æger ad ſanitatẽ peruenturus ſit, ſed quòd ſua vi hoc aliquid eſt, & quæcunque ſimpliciter bona ſunt, ſæpius talia eſſe videmus. Bona cum mortiferis & pernicioſis, nec nõ cum iis, quæ longitudinẽ morbi demonſtrant eſſe poſſunt, tametſi bona ſint ex iis, quæ certa, inſignia & maiora indicia eſſe diximus, atque ſumantur, ex iis viribus, ac poteſtatibus, quæ corpus totũ regant, ac gubernent. Boni autẽ ſudores ſunt, qui æqualiter per totum corpus erumpunt, illiſq; fit, vt facilius multò morbũ ferant ægrotantes. Nubeculæ verò, quæ in vrinis innatant, albæ bonæ ſunt. Perpendendum in vrinis, in quibus nubeculæ innatant an ſumma petant, an potius in imum deferantur, nec non quibus coloribus præditæ ſint illæ, quæ deorſum feruntur cum prædictis coloribus bonæ ſunt, ac laudandæ. Signa autem bona hæc ſunt: facile ferre morbum, ex facili ſpirare, dolore minimè conflictari. materiam nullo negocio ex pectore expuere, corpus æqualiter calidum eſſe, & molle, ſiti minimè vrgeri. Quod verò ad vrinas, alui illuuies, ſomnos & ſudores pertinet, talia eſſe debent, qualia iampridem à nobis ſcripta ſunt, quorũ ſingula cum ſubſequuntur, ſcire opere preciũ eſt, nihil ægrotis incõmodi cadere poſſe, bona enim ſunt, atque ſi cuncta hac ratione concurrerint, ægri interire non poſſunt. Somnus, qui inſaniã depellit, bonus eſt. In cunctis morbis ægros optimè ſapere, & quæ imperantur, facilè ſumere, bonum, hoc non modò bonum, verùm etiam maximũ bonum appellatur. Ventrem nigra reddere bonum. Sudores febri occupato

I. Progn.

II. Progn.

IV. Aphor.

cupato si incœperint III. ægritudinis die, aut V. aut VII. aut IX. XI. XIIII. XVII. XXI. XXVII. XXX. XXXIIII. boni sunt, hi enim sudores iudicia afferunt, si in febribus continuis liuida, cruenta, & mali odoris, atque biliosa eruperint, cuncta mala sunt, quæ verò cōmodo naturæ depelluntur, aut per aluum, aut per vrinas, bona. Morbus regius si VII. aut IX. aut XIII. die ægro febre occupato superuenerit, bonum, modò præcordia dextra molliora sint. In diuturnis intestinorum leuitatibus ructus acidus superueniens, qui prius non aderat, indicium bonum est. si iis, qui atra bile vexantur, & insaniunt, hæmorrhoides accesserint bonum. lippientibus si alui profluuium accesserit, bonum. si ignis sacer ab exterioribus ad interiores partes remeat, minimè bonum, ab internis verò ad externa si traducatur, bonum. Angina correpto si tumor in collo appareat, bonum, foras enim morbus traducitur. Lienosis, si dyssenteria subsequatur, bonū. Insaniæ dysenteria, aut aqua inter cutē, aut extasis si superuenerint, bonum. Quibus in ægritudinibus oculi haud inuitè illacrymāt, bonū, qui verò lacrymis hument minimè voluntariis malū. idem literis consignauit 4. de m. v. 6. verò de m. v. addit in acutis morbis. cúmq; ægri incōmodè se habuerint, at eodē 6. an multæ, paucæ, calidæ, frigidæ, crassæ deniq; sint, cōsiderandū esse tradit. in magnis facies morbis si bona fuerit, signū bonū est, in paruis verò ægritudinibus cōtraria malū. Tumores qui recurrerunt, si nō eundē locū occupāt, boni aliq̄d afferunt, nec nō & indicāt.

Salutare σώτηριον. Græci vocant & non quòd sanitatē afferre potest, sed quod nullo negocio curari

poteſt, ſignificat. Facilè morbum ferre inter ſalutaria ab Hipp. numeratur. igitur & cætera bona indicia hiſce ex artis præceptis aggregari poterunt. Sanguinis vomitus febre minimè correptis ſalutaris eſt. Alui ſordes ſanorum ſimiles, ſi ſingulis diebus deſcenderint, ſanitatem pollicentur.

III. Progn. Superſtites, quos Græci περιεσόμενους, καὶ περιγίνοντας dicunt, ſunt qui ſalui ſunt, morbíſque quaſi ſuperſunt, incoluméſque ſeruantur, qui ſalui & incolumes futuri ſunt, & ex facili ſpirant, & ſine dolore ſunt, noctúq; ſomnum capiunt, cæteráq; ſigna, quæ maximam habent ſecuritatem, ſubſequuntur. Suppurationibus correptis maximè incolumes ſeruantur, quos febris eodem die poſt puris effuſionem reliquerit, cibóſque citius, auidiúſq; ſumpſerint, miniméq; eos ſitis vrgebit. Quod ſi venter pauca & coacta profuderit, púſq; album, & lene, & eiuſdem coloris accedat, quod ſine pituita, dolore ac tuſſi moleſtiori edatur, pulcherrimè ac celerrimè liberantur, quòd ſi cuncta minimè concurrerint, quibus proxima his contingerint, incolumes, ac ſalui erunt. Sputum autem flauum ſanguine mixtum non adeo multo, ſi in pulmonis inflamationibus inter principia morbi edatur, incolumitatem pollicetur. Suppurationibus occupati, cum vruntur, aut ſecantur, ſi purum & album pus emittant, incolumitatem habent. Quibus purulentum vritur iecur, hi ſi purum pus & album profundant, incolumes euadunt, in tunica enim pus continetur. in hac verò tempeſtate illis, qui ex morbis euaſuri erant, ſigna quatuor ſanitatem prænunciabant: etenim quibus aut ſanguis ex naribus, aut vrinæ multæ, in quibus multa, optimáque

máq; ſubſidebant, profluxerunt, aut venter confuſa, biliosa ſuo tempore reddidit, aut quos dyſenteria occupauit, cuncti ex phrenitide recreabantur. Multis auté euenit, vt non vno tantũmodo ſigno iudicia exercerentur, verumtamen cuncta ſimul concurrerunt, qui profectò grauius, quàm cæteri affecti fuère. attamen nullus extinctus eſt: locus hic nos ſanè adadmonere videtur, vt exemplum Hippo. ſicuti nos quoque in vnaquaq; tempeſtate ſigna notare conemur, quæ vel tutam veletudinem eſſe, vel mortem ſubeſſe teſtentur, hæc ad huiuſmodi tractationé nihil planè momenti habere dices: at hæc eadem ne in tam difficili ac lubrica re turpiter offendamus in cauſa ſunt, & hæc eadem Hippo. Galeníque nomen excelſo, ſublimíq; loco nunquam non collocarunt. Veruntamen hæc eadem paulo antè.

Vtiles λυσιτελέες. cæterum abſceſſus in cruribus, in pulmonis inflamationibus magnis & periculoſis omnes vtiles ſunt. II. Progn.

Prodeſt ὠφέλει. Cæterum præcordiorum dolores ac tumores, niſi ſi fuerint inueterati, & abſq; inflãmmatione, tollit murmur in altera parte obortus, & maximè quidem ſi edatur cum ſtercore aut vrina ac flatu, ſin minus etiã ipſum per ſe, ſi edatur, prodeſt, prodeſt etiã ſi deſcenderit ad partes inferiores. Sternutamẽta in cæteris morbis peſtiferis proſunt. Quibus vrinæ craſſæ, grumoſæ, paucæ, non ſine febribus proceſſerunt, vbi magna eorũ copia profluxerit, tenuis deinde prodeſt. Quibus in ſurditate & torpore parua è naribus ſtilla conſequuta eſt, ea difficultaté affert, vomitus his confert & aluus cita. Siquidem naturæ vires firmiores ſint, & pituita, vel vtraq; bile II. Progn.

ægrorum corpora referta sint. hoc verò & illud medicum mouere oportet, at primum non modò malum, verùm etiam mortiferum est.

II. Progn. Commoda ἐπιτήδεια. Cōmodum est & lumbricos rotundos cum iis, quæ aluus reddit, prodire morbo ad iudicium properante.

Conducit, si verò liquida venter reddiderit, conducit, si neque paulatim, neque crebrò, neque sine sono profundantur, vehementer enim laborat ęger cùm assidue aluus resoluitur: etenim vi vel ingratis vigilandum est.

I. Progn. Oportet. At inflāmata præcordia, & dolorem afferentia, aut dextras partes, magis, quàm sinistras affectas esse, hæc omnia obseruare oportet. Quòd verò ad somnos pertinet quemadmodū secundum naturā consueuimus interdiu vigilare, noctu dormire oportet. Quinimo conuenientia iis, quæ assumuntur reddere oportet, bis terue interdiu, noctúq; semel, plura verò mane, quēadmodū assueuit. Crassiora verò fieri oportet ea, quæ aluus profundit, morbo ad iudicium properante. oportet autem in omni morbo mollē esse ventrem, elatio verò eius, & altitudo medioris. Sputū in omnibus doloribus, qui in pulmone & costis concitantur, nullo negocio & cito ex pectore expui oportet, nec non quidquid superuacaneum est.

Soluit, λύει. hoc verbum frequenter vsurpare solet Hippo. in iis, quæ prorsus hominē liberant, non in iis, quæ alterā excitant ægritudinem, quæ nihilominus quàm prima periculū afferat. impropriè tamen hoc pacto aliquādo vsum fuisse obseruauimus.

II. Progn. Cæterū præcordiorū tumores ac dolores modò non

fuerint

fuerint inueterati & absq; inflãmatione soluit murmur in præcordiis natũ, & maximè quidẽ si ædatur cum stercore, & vrina & flatu. Vesicæ dolores soluit vrina purulenta, quæ albã & leuẽ subsidentiã habeat. à conuulsione & distentione neruorũ febris superueniens liberat, febrẽ ardentẽ rigor accedens depellit. Quibus in febribus quotidie rigores subsequuntur, quotidie desinunt. quibus in febribus aures obsurduerunt, iis sanguis è naribus profluens, aut aluus soluta morbũ planè abstergit. Illi cui caput dolet, ac vehementius affligitur, pus vel aqua, vel sanguis per nares, aut os, aut aures effluẽs morbũ remouet. Eum, quẽ singultus premit, sternutatio superueniẽs morbo leuat. Si aqua è venis in ventrẽ fluxerit, hydrope correptis morbus soluitur. Diuturniori alui profluuio impediti sponte vomitus superueniens morbũ depellit. Insani quibus varices vel hæmorrhoides superueniunt, ex insania euadunt. Dolores, qui à dorso ad cubitũ descẽdunt, venæ sectio abstergit. tremores in febribus ardentibus superuenientes delyriũ mitigat. Quos in præcordiis dolor vexat sine inflãmatione, iis febris superueniẽs dolorẽ tollit. Si cui leucophlegmatia impedito magna diarrhæa superuenerit, ea morbũ remouet. Eum, quẽ febris à bile corripit, multa aqua calida ęgri capiti superfusa, à febre liberat. Quibus iecur vehementius dolet, iis febris subsequens dolorẽ abstergit. Quibus inter ventriculũ, & septũ transuersum pituita includitur, doloremq; affert, in neutrũ verò ventrẽ materiæ via pateat, iis, per venas in vesicã si conuersa pituita est, morbo leuãtur. Quibus in meatu vrinario tuberculũ concitatur, vbi illud ad maturitatẽ peruenerit, pusq;

Apho.

eruperit, dolor leuatur. Sanguinis profluuia largiora ex naribus plerumq; morbos abstergunt, veluti Heragoræ, quã rem medici minimè animaduerterunt. Vocis gracilitatem varix depellit, quę vel sinistrum, vel dextrum testem ferè occupat, sine horum autem alterutro fieri non potest, vt planè tollatur. Dolorẽ vehementiorem, qui sedes inferiores occupat, surditas abstergit: itemq; profusio sanguinis ex naribus. Insania magni morbi ex more cõcitati leuatio. Quos tussis sicca vrget, ea non tollitur, nisi si dolor vehemens coxas vel crura, aut testem peruadat. Coxarum doloris leuatio oculorum. distortiones, cæcitates, testium tumores, mãmarumq;. Si febre vrgente partes faciei graciliores fiant die impari, qui dein subsequetur febrem propellet. Qui à quartana infestantur, à morbo comitiali minimè corripiuntur, sin aliquem prius peruaserit, superueniatque quartana planè liberat.

Antequã reliqua persequimur, perpẽdere oportet, num cuncta indicia perpetuo suam vim obtineant, at hoc pulcherrimè traditũ esse ab Hippocrate videmus, cùm scriptum reliquit. Probè verò cognoscere oportet certa signa, atque alia, neque ignorandum, quod nullo non anno, nullo non tẽpore mala malũ, & bona bonum significent. In sententiis verò hæc literis mandauit. Melius in morbis cũ iis agitur, quorũ naturæ & ætati, aut habitui, aut tempori similis morbus est, quàm quibus aliquo pacto dissimilis, ac dispar est. Hæc verò minimè pugnant cum iis, quę antea prodita sunt, malum enim signum, semper malum prænunciare scripsit, hoc verò loco similitudinem & dissimilitudinẽ adiungit: in contrariã autem

natu

naturam signa continuò conuerti minimè tradidit, sed magis, minúsq; bona, aut mala significare affirmat habita ratione naturæ, ætatis, aliarúmq; rerum, quæ antea enumerauimus. Quamobrē hac in re secum ipse minimè pugnat Hippo. Illud verò cum iis multò minus congruere videtur, quod literis manda uit Hippo. in iisdē sententiis. Iis, quæ præter rationē leuant, habenda fides non est: nam quantò leuiùs ac leniùs (vbi signa perniciosa præcesserint) se habebit æger, tantò in perniciosiorē morbum ille incurret. Nec verò contrà terrere nos d bent, quęcunq; præter rationē mala afferunt, horum enim quàmplurima incerta sunt, & permanere & perdurare diutius non solent. An euenta quædam aliquando bona, aliquando mala esse possunt, signa verò eandē semper naturā seruant, tametsi magis & minus malum, aut bonū significare dicamus? Nam quæ bona vrinarū indicia tradidit, nunquā mala euadent, idē de sputis, de his, quæ aluus reddit, intelligendū est. Item de signis faciei, quæ sumuntur, aut ex colore, aut magnitudine, aut figura, aut deniq; ex iacentis habitu, præterea de nigris, aut liuidis partibus corporis & huiuscemodi aliis, quacunque ratione affectis cuncta enim vim propriā retinent, at non secundū magnitudinē (antea enim dictū est, ea maioris, minorísque discrimen obtinere) sed secundū genus: nam nullū signū, quod in bonorū quasi genus semel aggregatū est, à suo genere deficit, neque vnquā ad contrarium transit, modò propria & peculiari eorum circūscriptione, terminationéq; perpendantur. Hæc in diebus, quæ iudicia exercere solent, apparere debent. Hinc illa. Sudores febricitanti si incœperint die III.

IIII.VII.IX.XI.XIIII. XVII.XX. XXVII. XXXIIII. hi enim de morbis decernunt. At verò multò aliter se res habet in euentibus: nonnulli enim difficulter spirant, atque insaniunt, præcordia conuelluntur, splendorem, claritatémque aliquando intuentur, ob os atque oculos tenebricosa quædam versantur, cum ad iudicium properat ægritudo: cor dolet, labrum inferius contremiscit, abscessus aut post aures, aut aliquo alio in loco tumor erumpit, aluus resoluta est, vrinæ copiosæ profluunt, quæ omnia morbo iudicium subeũte (vt ante diximus) accidere videmus. Nonnunquam morbis ingrauescẽtibus cõsequũtur, cùm scilicet inter morborũ initia apparẽt: etenim signa iudicialia, neq; in principiis neq; in incremẽto, sed in statu morbi apparere debẽt. Meritò igitur ab eodẽ Hippo. scriptũ aliquãdo est. Quæcunq; iudicia afferre solent, eaquè minimè exercẽt, aut mortẽ minitantur, aut difficilis morborũ exitus prænunciãt: mortẽ quidẽ, si aliquod ex mortiferis, vel euentis, vel signis accesserit, difficiles verò morbi exitus habebunt, cũ sine illis signa cruditatis humorũ diutius durarint. Præterea verò si illæ notæ, quæ iudicia afferre solent, consequãtur, nihílque planè iuuent, ea signa difficilius morbũ iudiciũ subiturũ demõstrant: quod si eadẽ nocent mortifera sunt. Iam verò quæ obsunt signa expressiora & illustriora efficient cætera signa: quæ maligna erunt, certa magis signa existent: veluti si cui post eruptionẽ sanguinis è naribus quarto die, alui proluuies nigra descendisset, extremarúmq; partiũ frigiditas, sitis, æstus, iactatio, vigiliæ accederẽt: primũ signum illud iudiciale tantum abest, vt iudicum prænunciet,

nunciet,vt planè pestiferum sit.

Mala. Mala signa appellamus, nõ quòd illis consequentibus continuò æger periturus sit; sed quòd sua vi hoc aliquid sint.neque verò aliud malũ, aliud mortiferum significat;etenim Hippo.cõsueuit symptomata illa mala appellare, quæ mortem solent antecedere, Quod si cui magis & minus hæc nomina significare videantur:maius periculum mortiferum,quàm malum denunciabit.quæcunque verò mala simpliciter sunt, sæpius talia esse experimur. Mala signa si inter morbi principia apparuerint cũ febre vehementissima summè perniciosa euadunt. multa præterea mala signa si cõsequantur; nullúmque signum leuius superuenerit, mortis timorem incutiunt:signáque stabilitatem maiorem obtinent.

Si autem lucem refugiant oculi, aut sine voluntate lacryment,aut peruertantur,aut alter ex his minor fiat:quæque in his alba esse debent, rubéscant, aut venulæ palleant,aut nigrescant, aut lamæ, aut sordes in oculis inhærescant,aut etiam instabiles, autfacti humidiores sint, aut vehementius subsederint, aut squalidi & obscuri fuerint,aut color totius faciei mutatus fuerit; hæc omnia mala & perniciosa esse censendum est,alio in loco de iisdem sic scripsit. Quibus circuntenditur palpebra malum. malum quoque & quod arescit, veluti spuma. lucis quoque offensiuncula malum. squalidum quoque malum:malum est si & rugæ intus fiant, nempe in tunica adnata. Mali item & concreti oculi, & qui vix vertuntur,& qui intro obtorquentur,& quæcũque talia apparent. oculorum deiectiónes & peruersiones malæ. Considerare quoque oportet num

1.Progn.

oculi

oculi aliquid in somno appareat; etenim si quid albi apparuerit, palpebris non benè commissis, si id neque alui profluuium, aut medicamentum expresserit: aut ægrotus hoc modo dormire non assueuerit, malum signum, & valdè mortiferum est. Si verò pedes quoque nudet, nec his calor subsit, & manus & collum ac crura inęqualiter dispergat, ac nudet, malum est: anxietatē enim significat. Cæterùm residere velle ægrum in ipso acuti morbi impetu in omnibus huiusmodi morbis malū est. At de manuū proiectione ita sentio. Ea, quæ in febribus acutis, aut peripneumonicis, aut phrenitide, aut capitis dolore ante faciem feruntur, si carpere & frustra colligere conantur ægroti, ac festucas & floccos in vestibus euellant, & de pariete paleas deducāt, ea omnia mala & mortifera sunt. Aquæ porrò inter cutem, si ex acuto morbo corripuerint, omnes malę sunt: neque enim febrem depellunt, & magnos dolores afferūt, & mortifera sunt, caput & manus & pedes si frigida sunt, malum est: vbi & ventrem & latera calidiora reperimus. Hoc verò summe perniciosum est, si in principio morbi cum febre ardentissima consequatur: & deterius signū est, si adolescenti superuenerit, quàm si seni. At vero aquosum valde & album aut pallidū, aut viride, aut maximè ruffum, aut spumosum aliquod vētrem reddere, hæc omnia mala sunt. cum sordes alui spumosæ descendūt, febrem carnes sæpe colliquescere demonstrant. eorundem nōnunquam deiectio febrium incendium extinguit: interdum verò mirificè augēt. Malū pręterea est, & quod exiguum est, & viscosum & album, & quod sub pallidum, aut subuiride, & lene est. alui sordes specie similes

11. Prog.

miles

miles ſemper deiicere,malũ. Nebulæ,quæ in vrinis apparent,albæ quidẽ bonæ ſunt, nigræ verò malæ. Perpendere verò oportet in vrinis,in quibus nubeculæ apparent,an innatent,an in imũ deferantur,& quibus præditæ ſint coloribus. & quæquidẽ in imũ feruntur cum coloribus prædictis eas bonas eſſe cẽſendũ eſt,ac maximè laudandas;quæ verò innatant, cũ coloribus prædictis malas eſſe, & tales minime cõprobandas. Si verò quod euomuit praſſini fuerit coloris aut liuidũ aut nigrũ,malũ eſſe cenſendũ eſt. Cuncta verò putridis, ac fœtidis odoribus prædita mala ſunt.Galen.verò mortifera eſſe tradit. malum eſt,& quod maxime viride eſt,itemque Chlorum & quod ſpumoſũ expuitur.Malũ eſt ſi nihil planè edatur,neq; pulmo expectoret,ſed plenior incendatur, ac ferueat.omnia ſputa mala ſunt,quæ dolorẽ minimè depellunt.Quippe mala ſigna his cõtraria ſunt, difficulter ferre morbũ,ſpiritũ magnum & denſum eſſe,dolorẽ minime mitigari,ſputũ vix vi tuſſiendo edi,ventrẽ & coſtas calidiores habere,frõte & manibus & pedibus frigentibus.Vrinas autẽ & ea,quæ aluus reddit,& ſomnos & ſudores veluti tradita ſũt. Hæc igitur omnia noſſe oportet mala eſſe.In quorũ verò tẽporibus ac ceruicibus venæ apparebant, anginæ malæ erant.Signa iudicialia ſi contrariũ portendant,malũ non modò ſi recurant, verùm etiã ſi priorem naturã deponant, contrariamq; ſibi vẽdicent.pariter inter mala ſigna ea numerẽtur,quæ ad cõtraria vergunt.Quibuſcunq; ſcapulæ alarũ inſtar à tergo prominẽt propter caloris innati infirmitatem,hos ſi diſtillatio magna peruaſerit,ſiue materiã ex pectore expuant,ſiue non,malum.Somnus & vigilia

gilia si modum prætergrediantur, malum. Febricitantes verò planè leuiter, suo semper statu manere, nihilquè corpus emacrescere, aut magis quàm pro ratione extabescere, & quasi colliquari malum est. Illud enim morbi productionem, hoc verò naturæ imbecillitatem significat. Ex morbo liberato, benequè cibũ sumẽti nihil pinguescere corpus, malũ est. in omni morbo à mente minimè deseri & cibi cupiditas & ad nullos cibos, qui apponantur, offensionẽ habere, bonum, contrarium verò malum. Et quantò plures apparuerint deteriores colores, tanto maiora impendent mala. Et quanto plures fuerint colores eorum, quæ venter effuderit vi medicamenti, minimè malum est. Sanguis si ex superioribus locis profundatur, cuiusque modi fuerit, malus est. Stilla verò è naribus semper mala, vel enim indicat naturam superflua excernere non posse, vel propter imbecillitatem, vel propter sanguinis crassitiem, vel partium densitatem, vel propter quædam ex iis, vel propter hæc omnia. Quæ venter in febribus intermittentibus reddit liuida & cruenta, & quæ male olẽt, & biliosa omnia mala sunt. at quæ rectè atque ordine excernuntur, bona, tum quæ aluus profundit, tum quæ cum vrina descẽdunt. Quòd si quid ex iis, quæ vtilia sunt ex huiusmodi locis detrudantur, malum est. Febricitanti sudor consequens febre minimè decedente malum; morũm enim trahit morbus; & multam superesse humiditatem significat. Quibus in febribus morbus Regius consequitur ante septimum diem, malum. Febribus correptos si in ventre calores vehementiores, & cordis morsus vexabunt, malũ. In febribus acutis cõuulsiones,

nes,& in præcordiis dolores acriores,malum.In febribus ſi in ſomnis timores,aut conuulſiones acceſſerint, malum. In quibus vrinæ profluunt pallidæ, albæ,malę,maximè verò in Phreniticis huiuſcemodi apparēt.Sanguine multo effuſo conuulſio,aut ſingultus ſuperueniens malum. Ex ſuperflua purgatione cõuulſio aut ſingultus ſi conſequitur,malum. In fluxu muliebri conuulſio, aut animi deliquum ſi ſuperuenerit, malum eſt.Si in maioribus vulneribus ac prauis tumor non appareat,magnum imminere malum ſignificat.Tumores laxiores boni,crudi verò mali.In longis dyſenteriis ciborum offenſiones, & faſtidia malum:quod ſi febris præterea acceſſerit, peius eſt.6.autem de morb.vu.hoc pacto, cum aliàs tum verò ſi etiã febris vrgeat. Pleuritide,aut peripneumonia correpto diarrhea ſuperueniens malum. Hydropicis ſi tuſſis cõſequatur,malum; ſi crura illis in tumore ſunt,adiungit alio in loco.Regio morbo occupatis,iecur durius ſi fiat,malum.In morbis acutis cum febre quaſi ingemiſcentium ſuſpiria mala. In morbis acutis frigus partium extremarum malũ; aliquando tamẽ magnas viſcerum inflammationes ſequitur, quæ à craſſis ſuccis ſunt excitatæ; quòd ſi ægri à viribus infirmiores ſint,certior multò erit cõiectura. Cum os morbi cauſa eſt, caróque liuore decolorata eſt, malum. Ex vomitu ſingultus, & oculorum rubor malum. In morbo diuturno ciborum faſtidia,& ſinceræ confecti cibi emiſſiones malæ. Poſt multam perpotationem rigor & inſania malum.Poſt ſanguinis profluuium inſania & cõuulſio,malũ.Ex Pleuritide ſi peripneumonia conſequatur,malum.In magnis æſtibus ac ardoribus conuul-

ſio

ſio ac tetanus malum. Vulnere in capite accepto ſtupor aut deſipientia malum. Ex ſanguinis ſputo puris expuitio malum. Ei,qui in iocinoris inflammationem incidit,ſi ſingultus ſuperuenerit,malum. Ex vigilia conuulſio, aut inſania malum. Ex Eriſipelate putredo,aut ſuppuratio malum. Poſt vehementem arteriæ in vulneribus pulſationem ſanguinis profluuium malum.Ex maximo partium,quę ad ventrem attinent,dolore extremorum frigus malũ. Sanguinis vomitus ſi ſine febre conſequatur, ſalubre eſt,ſi cum febre malum.Ea quæ excernuntur in febribus continuis liuida, decolorata, cruenta, biliosa putida omnia mala; ſi verò commodo naturæ profundantur, bona; eadem ratio eſt eorum, quæ aluus reddit: & illorum,quæ cum vrinis deſcendũt. Et cum aliquid extrudi debet, ſi id quaſi è curſu reuocatum fuerit,malum eſt.Alui illuuies maximè rubicunda mala quidem eſt cunctis in morbis maximè verò in prædictis.

Hæc eſt diuerſi generis ſignorum mirifica concurſatio:hoc iocinoris imbecillitatem oſtendit, illa vero coma ſcilicet:& ſanguinis è naribus ſtillæ cerebrum affectum demoſtrant Qui æſtus in præcordiis relinquuntur febre (vt ita dicam) in ſuperficie placata, cum interiores partes maximè incendantur,mali ſunt,cum aliàs,tum verò in ſudoribus. At hi quamuis in totum corpus effundantur, praui tamen ſunt:neque ſi in ſuperioribus prorumpant partibus ferri poſſunt: quòd duabus de cauſis maxime ſuperuenire ſoleant, vel quòd virtus elangueſcat, vel quòd copia planè ſit oppreſſa.In Phreniticis inter initia manſuetudo: verum ſæpe locum mutare,

& iactari

& iactari malum. malus quoque & frequens screatus. Nihil profectò, hoc loco, quod phreniticis proprium sit, habet. In Phreniticis, si quæ venter expurgat, alba sunt, malum, quemadmodum in Archecratis ægritudine notauimus, num & his torpor superueniat? rigor verò pessimus.

At illud minimè perpetuum est neque phreniticorum proprium: hoc verò non nisi cum morbus crudus est. In biliosis sinceris alui sordibus si spumantes sint, & veluti efflorescant, malæ, cum aliàs, tum verò si lumbi antea dolore conflictantur, & ciborum huiuscemodi reliquiæ intestina permearent. At hoc contigit, propterea quòd bilis acrior, & mordax est. In vocis interceptione spiritus veluti his, qui strangulantur, promptus ac sublimis, malus. Num & huiuscemodi spiritus delirium permonstrat? Incertum quidem est. Surditas & vrinæ, in quibus aliquid in imum non deferatur maximè rubræ, & in quibus nonnihil innatet, à mente deferi ægrum prænunciat. his morbo regio occupari malo est, mala quoque & ex morbo regio fatuitas. His quidem vox hæret, at nihilominus sentiunt. Puto autem depulsionem sordium alui subsequi posse, vt contigit Hermippo, qui hac de causa mortem obiit. Hoc loco eiusdem generis signorum concursio minimè cotinetur. Surditas in morbis acutis ac (vt ita dicam) turbulentis superaccedens mala. Sudores affluentes maximéque circa caput in morbis acutis, ac minimè tranquilli, malum cum aliàs, tum si vrinæ nigræ profluxerint: & spiritus turbidus in hisce malus. Hic verò malis signis perniciosa quoque adiungit. Quid ergo? præcognitionem multò

certiorem reddit. Imbecillitates quasi propter vasorum inanitionē euenientes: cum tamen nulla antecesserit humorum vacuitas, malum. Alui sordes minimè depulsæ & prauæ, nigræ veluti caprarū stercora, vix vi expulsa & sanguinis ex naribus profusio in huiusmodi casu malum. Vnica sententia totū hoc comprehendi minimè potest. Quibus lumborum dolor accessit, perduratq; cum ęstu, quē minimè tranquillè ferant ægrotantes, iis si sudor consequatur, malū. num iis tremores superueniunt & vox vt in rigore idest tremula apparet? Horum symptomatum concursationē obseruauit, quæ prorsus ratione caret. Extrema corporis, si in vtramq; partem citò versentur, malum: & sitis huiuscemodi mala. à moderato ferox responsio, mala. Oculus hebes, concretúsque, fixus, & caliginosus malus. Vox acuta, quæ clangorem fundit, quærulaq; est, mala: Faciei color bonus, & magna mœstitia, malū. In morbis acutis biliosis maximè alba, spumosa, & quā bilis ambit ac circundat alui illuuies mala, malæ, item & vrinæ huiuscemodi: num hisce iecur dolorem affert? Varia permiscet symptomata. & illud extremū semper verum non est. Sitis, quę pręter rationē desinit in morbis acutis, mala est. Et vrinæ, quæ cum dolore descendunt malæ. & rubrę, quæ efflorescunt, retentæ, itemque eruginosæ malæ sunt: nec non in quibus paruæ apparent veluti stillæ. Et vomitus varij mali sunt, cum aliàs, tum si alter alterū protinus consequatur. Quæcunque in diebus, quæ iudicia exercere solent, cum summa corporis vexatione absque sudore perfrictiones consequuntur, malæ. & his si rigores quoque accesserint, mali. Hæc ex iis, quæ ab Hippo. benè tra

nè tradita sunt, malè collecta esse nemo ignorat. Vomitus meraci, & qui angorē afferunt, mali. Duo hæc eruta sunt ex prognosticis. Sopor an semper malus? ignoratio cum rigore mala: mala item obliuio. Refrigerationes ex rigore, quæ rursus non calescant; malæ sunt.

Immo verò perniciosus Sopor est. Si in morbo quis, postquam sudarit frigidior redditus sit, quàm natura ipsa postulet, iterúmq; in febrē inciderit, malum. Ex his quoq; laterum æstus cum dolore, itemq; rigor superueniens malus est. Dissimilis generis signa coniungit. Aestuosi rigores aliquantum perniciosi, & flammea facies sudoribus manantibus in his mala est. Symptomata coniungit, quæ minimè necessariò cum rigore consequantur. Sudoribus affluentibus si vigilent ægroti, iterumq; in febrem incidant, malum. Lumborum dolores si recurrerint, oculíq; peruertantur, malum. Dolorem pectus insidere, qui planè abstergi non possit, cum torpore, malus, hos si febris acuta, & ardentior occupabit, pereunt. Duarum ægritudinum symptomata hoc quoq; loco coniunxit. Ceruicis dolor malus quidē certè in omni febre, at pessimū est iis, quos ne insaniant, veremur. Generatim hoc non bene extulit: namq; non omnino verum est. Quæ euomuntur si pauca biliosaq; sunt, mala sunt, cum aliàs, tum verò si præterea ægri somnū non capiant, sanguinis stilla è naribus malo est in febribus ardentibus, in quibus illarum ardor aliquando extinguitur, aluíque sordes biliosæ, aquosæque affluunt, oculi denique peruertuntur, signum malum est, cum aliàs, tum verò si stupore ægri occupentur. Diuersorum hoc quoq;

loco signorum genera congerit. Oculi vel clausio, vel confractio in morbis acutis, mala. Quibus oculi peruertuntur non absq; febre, & defatigatis rigor si superuenerit, perniciosus, quod si torpor his quoque accesserit, malum. Sub vno genere minimè continentur hæc signa, quæ cum omnia grauissima sint, quantò plura coaceruabit, tantò maius periculũ ęgrotis imminebit. Sanguinis profusiones contrariis ex locis emanantes malæ sunt, quemadmodum cum lien in tumore est, si ex dextra nare descenderit, atque ita se rés habet in præcordiis, quod si sudor præterea accesserit, deterius erit. Post modicam sanguinis effusionem, & nigrorum per aluum depulsionem in acutis morbis surditas si accesserit, malum. ¶ Diuersa signorum genera coniungit attamen aliquid veri subest, quod planè perniciosum est. Quibus sanguinis profusiones multæ, his temporis progressu aluus afficitur, nisi si maturiores procedant vrinæ. Vrinæ quæ in his, quibus post aures abscessus concitantur, citò parcéq; consequuntur malæ sunt, nec non ita perfrigerari malum est. ¶ Auctoris quædam obseruatio est, quæ planè singularis est. Suppressa cum rigore vrina mala. subsidentia in his, quæ aluus reddit, limosa, subliuida præsertim cum æger torminibus vexatur, mala est. Ex bilioso humore si vigilia consequitur, subsequi verò sæpe solet, mala. Diarrhea, quæ reddit similia his, quæ in dysenteria venter profundere solet, acredinis humorum nota est, & malum signum. Iudicium (vt ita dicam) tentatum & minimè absolutum, naturam imbecilliorem esse demonstrat, ac malum indicium est. Iactatio naturæ vires vinci à

morbo

morbo significat, concitatur autem interdum à cōpia & qualitate humorū malignorum, modò hanc, modò illam partem occupantiū, aliquando verò sequitur febrem stabilem (vt ita dicam) & æstuosam, sæpe stomachi ægritudinem, atque periculosè ægrotantium nota est.

Magnum malū, si in vulneribus magnis ac prauis tumor minimè appareat, magnum malum est. Quæ verò in vrinis subsident, si tenues sint, & albæ, valde malæ sunt. Dentium stridor perniciem affert quibus in sanitate id consuetum non est. Suffocatio verò in hisce valde mala. ¶ At hæc duo sunt mala indicia, quæ necessariò minimè se consequuntur.

Absurdum. quicunque in febribus, aut aliis ægritudinum generibus voluntariè lacrymis hument oculi, absurdum non est, qui verò in voluntariè illacrymant, absurdum. at 6. de m. v. hoc malum, illud verò bonum esse asserit.

Prauam. Praua sunt, quæ ab iis rebus, quæ secundum naturam se habent, maximè distant. Materia, quæ maturitatem assequi non potest praua est. Humores quoque quacunq; in corporis parte defluant, si acriores sint, praui sunt, Morbi denique in quibus iudicia non exercentur, cum tamen exerceri solita sint, maligni sunt, & nota illa praua est. Quicquid prauum est, non continuò perniciosum existit: etenim signis prauis simpliciter dictis, si nō adsunt, quæ adsolent, à periculo æger tutus non est, nisi si secundum rationem ægrum leuent, etenim si absq; signis concoctionis desierint, redibunt quidem, at hominem continuò non tollent. Quæ verò tanta prauitate prædita signa sunt vt inter perniciosa nume-

rentur, quòd hæc quidem mediocriter prauis infida magis ſunt, nullam præſtare queunt ſecuritatem nullamq́; ſalutis ſpem afferre, cum ſine apertis concoctionis notis deſinant. Etenim poſtquam temporis diuturnitate læſio haud vulgaris, ac (vt ita dicam) habitualis, atque indiſſolubilis ſubſequuta eſt, redibunt ſigna pro malitiæ ſuæ magnitudine periculi magnitudinē procreantia. Quapropter ſignis pernicioſis antecedentibus ſi morbus præter rationem lenior factus eſt, inter pernicioſa ſigna meritò aggregantur: namq; cum morbus repetit, repetit autē ferè ſemper, ęgrū ad interitū ducit. Prauum aliquando apud Galenum plus eſt quàm mortiferum.

At ſubſidentiæ in vrinis craſſiores polentæ ſimiles prauæ ſunt. πονηραὶ. at ſumma eorum, quæ circa vmbilicum, tenuitas & colliquatio praua. μοχθηρὸν. tumores præter rationem morbos ſedantes, praui, veluti Andronici F. eryſipelas recurrit. κίβδηλον Stilla è naribus praua, quæ ſi nigra eſt, ſemper in pernicioſo morbo apparet. pedes & manus in acceſſionibus tardius & non rectè calefieri, prauum. Ciborum faſtidium ſignum prauum eſſe ſæpe à nobis dictum eſt. In hoc caſu reperiuntur nonnulli, qui & ſi habēt ad omnes cibos offenſionem, nonnulla tamen deſiderant, & aliqua edunt, & hoc prauum ſignum eſt: nonnulli, quę deſiderarunt, vbi guſtarunt, reſpuunt illico, ac nihil præterea ſumunt, & hoc peſſimū eſt, at hi, qui nihil edunt, & nihil planè appetunt, extinctionē naturalis virtutis quæ totum corpus alit, augetq́; indicant: ſi inter morbi initia acceſſerit, aut in ipſo ægritudinis impetu, cum vires adhuc firmiores ſunt, nihil mali præterea indicare ſolet, natura enim

tunc

tunc moderatum desiderat alimentum. Quod si id in totius morbi declinatione contigerit, vt in diuturna naturæ imbecillitate, aut in immodica inanitione, periculũ ostendit, deterior fit ætate, etenim si hoc in pueros cadat, qui auidius appetere solẽt, nec permanere possint, nisi cibo & potione multa impleantur: (cibus enim interest maximè ad eorũ incrementũ) magnũ quoddã pueros in ciborũ fastidio insolenti detrimentũ accipere omnino censendum est. Sæpe obseruaui si inter initia ægritudinũ ad ciborum fastidium vomitus cum post prandium, tum verò post cænam accessisset, pessimũ signum esse, atque adeo mortẽ maturiorẽ denunciare, prȩsertim si his quoq; alia quædã mala, aut pessima consequantur indicia, quȩ inter maxima connumerentur. Nauseam iudicij aliquando signũ esse nouũ non est, in pestilentibus verò morbis, malum. In voluulo satietas & fastidiũ paruũ est. Alui illuuies & vrinæ si pinguedine præditæ sunt, prauæ quidẽ sunt, at minimè mortiferæ. Prauum & si pauca quacumq; ex parte excernuntur. Id cõtingit, vel quòd ea ferri amplius nõ possint à partibus affectis, vel naturæ imbecillioris nota est, quòd plura non extruserit. Si ex naribus sanguis erumpat, cum sudores vel adsint, vel superuenerint perfrictio prauum indicat morbũ. Post sanguinis profluuium nigrorũ ex aluo eiectio mala. praua quoq; sunt valde rubra. num verò huiuscemodi profluuium quarto potissima die eueniat? In singularibus scilicet versatur, atque concursionem diuersi generis symptomatum coaceruat.

Praua admodum. Vrinæ returbatæ, & in quibus nihil planè subsidet, prauæ admodum sunt.

Maligna. Malignitas est morbus adiunctus morbo iam præter naturam id est, additamentum quoddam morbo iam constituto, hoc enim habet præterea, hócq; adiungitur ipsi morbo ipsa scilicet malignitas, quæ & morbus ipsa est. Hinc Galen. in lib. de Crisibus scriptũ reliquit, quod eo quòd variis morbis pars aliqua cõflictabatur, & diuturnioribus, continuò maligno morbo quoque vexaretur. Humores maligni non modò praui sunt, quòd à natura desciuerint: verùm etiam quòd insidiosi, & subdoli sint, hoc est latenter morbũ excitare soleant, malignitatis enim propriũ est, alterius rei speciem præ se ferre, alterá verò planè instituere, ac efficere contingit aliquando, vt in tumoribus præter naturam materiæ resolutionem expectemus, cum interea morbus membri corruptionem sane moliatur. Malignorum morborum proprium item est, vt leniores aliquando fiant, paulo verò post acrius instent, & magis affligant. Signa maligna dicuntur, quæ securitatem quidem omnino minimè pollicentur, at interitus periculum apertũ non significant, cum tamen ab illis ea pernicies, quæ summa est, ægrotis latenter nunquam non comparetur. Hæc morem ægritudinum significant, Mos autem ægritudinis, eiusdem modus, & qualitas est, & quantò magis à malignis longius aberunt, & ab iis, quæ cum grauissimis signis consequuntur, tantò mortem afferent tardiorẽ. Maligna signa media sunt inter praua & veneno prædita, quæ vel maiora, vel minora, vel plura, vel pauciora apparent, quàm morbus, vel ipsius causa postulare videtur: atq; nonnunquã etiam nulla prorsus superueniunt. Hæc medicos imperi-

tos ma

tos maximè fallere solent, qui in perpendendis symptomatibus,qui ex alia causa efficiuntur,ad aliã referunt,cum tamen minimè propter eius obscuritatem cognitu aliquando difficilia sint. Dysenteria maligna appellatur, quæ ab acrioribus humoribus excitari solet. Morbi,qui non modò clam,& furtim homines iugulant, maligni censendi sunt, verum etiam quorum symptomata repentè & sine causa euanescunt,atque præter rationem ægrum recreãt, hæc si perniciosis signis antecedentibus notentur, inter perniciosa signa aggregantur. Vrina nigra ex Galen. III. IIII. die si descenderit, malignitatis morbi magnitudinem ostendit, maximè verò augetur eius magnitudo à symptomatibus superuenientibus,vt si febri malignæ cardialgia, locorum muliebrium dolor,& vigiliæ accedãt,humores maligni non nisi vehementiores morbos concitant. Cum humores antea praui,mox maligni euaserint, plurimúmque in malignitatem processerint,mortifera symptomata superueniunt,venena quoque quę tota essentia homines perimere dicuntur, maligna sunt. Maligna, prauáque aliquando veteres auctores coniungunt: Vlcera,quibus pili defluxerint, maligna sunt:at alio in loco vlcera circumcirca glabra scriptum reliquit. Extrema frigida,sitísque cũ antea maximè afflixisset, nunc minimè vrgeat, maligna, mortiferáque signa esse tradit Galen. Sudores perpetuò manantes,at non ex toto corpore, frigiditas extremarum partium perpetua malignos morbos denuntiant. Aluus item cita,quæ biliosa,pauca,syncera, tenuia, acriora reddat malignitatem & acrimoniam humorum indicat. Sitis, vigiliæ, anxietas,

iactatio, vomitus, ſudores, qui morbos non finiunt malignum morbum indicant. Humorum in principem partem concurſus omnem morbi lenitatem tollunt. In morbis malignis ſummæ corporis partes vel in vnius ſemihoræ ſpatio modò calidiores, modò frigidiores fiunt. Morbi quoque malignitatem indicant ea, quæ iuuare debent, & minimè iuuant. Maligna ſunt, quæ repentè euaneſcunt. Aſceſſus veluti bubonum gemina habentium cum aliorum, tum potiſſimum viſcerum maligni ſunt. In principio febrium ardentium rigere proprium malignitatis ſignum eſt. Faſtidioſum eſſe ægrum, ſignum malignum eſt. Acryſiæ id eſt nulla exercita iudicia humorum malignitatem ſequuntur. Si in febribus feruentiſſ. ex naribus pauca profluunt, ſignum malignum eſt, ſanguinis verò copioſa eruptio morbis minimè malignis ſuperuenire ſolet. Stillatio è naribus humoribus minimè maturis, qui ad caput ferantur, humorum malignitatem magis indicat, quàm parotides. Anxietas malignæ febris indicium eſt. Deſipientia magna malignum morbum præditum eſſe demonſtrat. Oblata id eſt, quæ aſſumi imperantur, cum nihil iuuant, malignum morbum ſignificant. Præcordiorum contentio mollior, ſignificat nullam ex partibus exterioribus, quæ in abdominis muſculis ſunt, inflammatione occupari, ſed vel ſeptum tranſuerſum, vel iecur, vel lien: morbus verò protinus malignus eſt. Hæc ſi ſine tumore eſt, non magnam inflammationem portendit: eamque ſimam tantummodo partem iocinoris obſidere demonſtrat. Cum verò retrahitur vel diſtenditur, id accidit, vel

propter

propter inflammationem ſepti tranſuerſi, vel propter principium neruorum malè affectum, quòd neruos ad ſe retrahit, qui pertinent ad ſeptum tráſuerſum propter propriam inflammationem. Sordes alui combuſta igneſcentium præcordiorum, hoc eſt iocinoris nota eſt. Symptomatum ægritudinem indicantium concurſio, quam Græcis συνδρομὴν σημείων appellant, morbi ſpeciem demonſtrat, ſymptomata verò, quę ſubſequuntur vel benignitatem, vel malignitatem morbi indicant. Febres ex præcordiorum doloribus malis moribus præditæ. At hoc minimè verum eſt, at aliquando Galen. humiditatem, quòd teſtes occupaſſet inflammationémq; ibi concitaſſet, continuò malignum eſſe dixit. Oris ventriculi dolor cum præcordiis intentis & capitis dolor malis moribus præditus, & non nihil (vt ita dicam) anheloſus, num hi repētino mortem obeũt: veluti Dyſodes. Huius quoque vrinæ maximè fermentatæ deſcendebant, atque faciei rubor ſuberat. Alia atque alia hoc loco ſymptomata coniungere nititur, vt alibi ſæpe. Febres, quæ ſomnos, laſſitudinem, calignem, vigilias, ſudores afferunt malignæ ſunt. Mala ſymptomata per ſe diſperſa vnum in locum fruſtrà cogere nititur: non enim neceſſariò ſimul excitantur. In febribus dolores, qui ad præcordia vſque pertingunt abſque vocis emiſſione, ſi ſudores non depellent, malis moribus præditi ſunt: his ſi dolores ad coxas deſcenderint, vna cum febre feruentiſſima, & ſi aluus cita acceſſerit, pernicioſum, vulnera ſanguinem fundentia cum ſudore maligna, cùm tria anni tempora vitioſè ſe habuerint, morbi maligni conſequentur.

Minus graue. Si igitur inter principia morbi ſpecies huiuſcemodi fuerit, & nondum ex cæteris coniecturam facere poſſimus, interrogare oportet, nũ ęger vigilauerit, aut aluus cita, aut inedia anteceſſerit. Quod ſi horum aliquod reperiatur, minus graue erit, cognoſcuntur autem hæc vnius dieculæ ſpatio.

Periculoſa. Nam & ſputum flauum, purum, ſincerumque periculoſum eſt.

Minus periculoſa. Si verò tumor præcordiorum alteram tãtummodo partem occuparit, minus multò periculum imminet, ſi ſiniſtram tãtum obſederit.

Non bonum. Poſt ſudorem horror non bonus. Si ſenibus ſupra quam deceat medicamento aluus ducatur, ſingultúſque acceſſerit, non bonum.

Minus bona. At verò ſupinum iacere manibus & collo & cruribus porrectis, minus bonum.

Damnare. Verum etiam pinguedines in vrinis innatantes araneorum telis ſimillimas damnare oportet, ſunt enim colliquationis ſigna. Perpendere verò neceſſe eſt in vrinis, in quibus nubeculæ apparent, an innatent, an in imum deferantur, & quibus præditæ ſint coloribus: namque quæ ad imum feruntur cum coloribus prædictis eas bonas eſſe cẽſendum eſt, ac laudandæ ſunt: quæ verò innatarint cum coloribus prædictis malas eſſe & tales damnare oportet.

Minus ſecurum ἧσσον ἀσφαλὲς. ſputum autem flauum non multo ſanguine admiſtum, ſi in pulmonis inflammatione inter morbi principia edatur prodeſt, ſi verò ſeptimo die, aut poſterius minus tutum eſt.

Peiora,

Peiora, deteriora. Quantò autem plures instrumentorum cuiusque generis functiones, & vires aut imminutæ, aut deprauatæ, aut denique sublatæ sint, tantò deterior est morbus. Si verò alio tempore se dat somnus, quàm cum secundum naturam assueuerit, peius est. His verò peiores sunt laminosæ, albæ verò & tenues valde malæ: at his omnibus deteriores sunt furfuraceæ, κακίες. Nam simplices, syncerique vomitus deteriores sunt, si enim longè post doloris initium expuerit, quod flauum sit, aut fuluũ, aut quod multam tussim affert, & non valde permixtum sit, deterius est. In longis intestinorum dysenteriis ciborum fastidia mala, quod si febris quoque accesserit, peius. Sanguinis profluuia contraria ex parte mala sunt, veluti si lien in tumore sit, & ex dextra nare sanguis profundatur, eodem modo se res habet in præcordiis, at cum sudore quẽ ἱφίδρωσιν appellat Prorh. auctor, vel circa caput, & thoracem prorumpens vel si ex toto effundantur corpore, peius est.

Non magnopere perniciosa. Vrinæ quidẽ oleosæ, quæ ad candidiorem vergunt colorem, abiecto colore pallido, humorum significant cruditatem, quæ verò adeo pallidæ sunt, vt ad flauum proximè accedant, biliosum calorem indicant: hæ quidem salubriores minimè sunt, at non magnopere perniciosæ. Lingua fuliginosa: & sicca non omnino perniciosa. Lingua sicca morbi siccitatem demonstrat. Rigores cum calore maximè aliquãtum perniciosi.

Non valde mortifera, vrina oleosa, non bona, sed non valde mortifera, si verò minus erunt exitialia signa, mortis tempus prorogant.

Minus

Minus per iciosa. Ac si digiti & pedes penitus nigrescant, minus perniciosi sunt quàm liuidi, veruntamen cætera quoque signa perpendere oportet.

Magis periculosa. Si verò grauitatem sentiant cum toto corpore, tum verò manibus & pedibus magis periculosum est. Insania, quæ cum risu accidit tutior est, quæ verò serio magis periculosa. Febres quæcunque non intermittentes, tertio quoque die increscunt, magis periculosæ sunt.

Magis perniciosa, vrinæ tenuiores & nigriores perniciosæ magis. Valde mala. Quibus κάτα adiunctum est, perpetuò vnum quoddam ostendunt, rarò fallunt. Quæ verò in vrinis subsident, si tenues sunt & albæ, valde malæ sunt. Dentium stridor perniciem affert, quibus in sanitate id minimè cōsuetum est. Suffocatio verò in hisce valde mala. Hoc quoque loco alia, atque alia symptomata simul cōnectere frustrà nititur.

Pessima. Pessima indicia perpetuo vnū aliquod significant, & rarò non indicant. Cæterum residere velle ægrum in morbi ipsius impetu, in cunctis morbis acutis malum est; Pessimum verò pulmone inflammato. Pessimi autem sudores frigidi sunt: & si tantummodo caput, facies, ceruix sudore madent. Tumor in præcordiis durus & dolorem afferens, pessimus quidem est, si tota præcordia occuparit. Quæ verò suppurationes magnæ sunt, & latæ, & in exteriorē partem non feruntur, miniméque acuuntur, pessimæ sunt. Pus verò nigrum, inæquale, & minus leue pessimum est. Pessimum est somnum

oculis

oculis neque noctu, neque interdiu videre. Difficultas respirandi, delirium, vigiliæ inter pessima numerantur incidia: attum in viris, tum in mulieribus nigræ pessimæ. Nisi si à partu sint, & nisi si menstrua suppressa sint, in pueris verò aquosæ. Vrina nigra sæpè mortem, morbi semper diuturnitatem, aliquando reditum declarare solet. Perniciosam aliquando vocat Galen. Sputa sunt pessima nigra veluti descripta sunt. Pessimum quoque signum est ægros non sitire, non appetere cum appetendi vis, ac facultas non modò debilitata, verùm etiam prorsus extincta est. Quibus etiam spiritus sublimis adiungebatur pessimæ anginæ erant: hi enim etiam planè incendebantur. Alui sordes nigræ, veluti sanguis niger sua sponte eiectæ, & cum febre & sine febre pessimæ sunt. Infirmiorum insaniæ pessimæ veluti Trãsimontis. In Phreniticis, si quæ venter extrudit, alba sunt, malum. Quemadmodum in Alchecratis ægritudine notauimus, num & his torpor superueniat? Rigor verò pessimus est. Galen. perniciosum vocat, præsertim cum morbus crudior sit. Vox si suppressa est, cum animi deliquio pessimum est. Vrinæ si in morbis acutis supprimuntur, quod vesica frigidior reddita sit, pessimum Galen. vero malum tantummodo esse affirmat, idem & vrinas supprimi obseruauit in spurio causo. Colli dolor malus quidem in omni febre, pessimus autem in his, quos ne insaniant, veremur. Singulare hoc generatim extulit. In perfrictionibus, quæ iudicia afferre sol. nt, magna sanguinis profluuia si superuenerint, pessima sint.

Perniciosa ὀλέθρια Signum perniciosum hominẽ moriturum significat. Perniciosa signa cum bonis & commodis, nec non cum iis, quæ longitudinem morbi demonstrant, esse possunt: tametsi bona sint ex iis, quæ certa insignia, & maiora indicia esse diximus, nec non sumantur ex iis viribus ac potestatibus, quæ corpus totum regunt, ac gubernant. Perniciosa sunt, quæ eo prauitatis deuenerunt, vt prauis infida magis sint, nullámque præstare queunt securitatem, nullámque spem salutis afferre, præsertim cum sine apertis concoctionis notis desinant: etenim postquam temporis diuturnitate læsio (vt ita dicam) habitualis, atq; indissolubilis ubsequuta est, redeunt signa pro malitiæ suæ magnitudine periculi magnitudinem procreantes. Perniciosa signa si primis diebus indicatoriis continenter in morbis acutis apparuerint, sexta vel septima hominem rapiunt, nisi si æger firmior sit à viribus, quem aliquãdo vndecimum diem attigisse obseruauimus. Si vero in cæteris diebus consequantur, exitium moram aliquam interponit. Perniciosa si apparuerint, nullumque signum lenius consequatur, mortem prænunciant. Signis perniciosis antecedentibus si morbus præter rationẽ lenior factus est, inter perniciosa signa merito aggregatur: nã cũ morbus repetit, repetit autem ferè semper, ægrum protinus ad interitũ ducit. Cum perniciosis signis virium naturæ, semper coniungenda diligens consideratio, cõtemplatióque est: sine hac enim animaduersione certi nihil pronunciare possumus, morborúmque tempora maximè latent, quæ præuidere hac tantummodo ratione diligens potest medicus. Magni, vehe-

mentésque

mentésque morbi viribus infirmioribus perniciosi sunt

Namq; si oculi lucem refugiant,& sine voluntate lacrimentur,aut peruertantur,aut alter altero minor fiat, aut quæ in his alba esse debent rubeant,aut venulæ pallent,aut nigrescāt,aut lamæ aut sordes in oculis inhæresçant, aut etiā instabiles & facti tumidiores sint,aut vehementius subsidant, aut squallidi aut obscuri fuerint, & color totius faciei mutatus, hæc omnia mala, & perniciosa esse censendum est. Quæ verò stercora varia sunt, diuturniora quidem cæteris sunt, ac nihilominus perniciosa. Obliuio, ἄφεσις idest partium resolutio inter signa perniciosa aggregantur. Sopor symptoma perniciosum est, si vel ob insignem perfrigeratione cerebri, aut infirmitatem facultatis fieri contigit, & aliquando perniciosiss. eundē appellat Galen. Sanguis verò probè fluens, abscēsúsq; iudicium non exercens, sudores multi morbum non abstergentes perniciosa signa sunt. Sanguis si ex naribus stillat, signum perniciosum est. Corporis grauitas planè consumptam esse eam vim, quæ corpus mouet, demonstrat. Vocis priuatio perniciosa. Sopore occupati inter morborum principia vnà cū capitis, pręcordiorū, colli dolore somnū minimè capientes num phenitici sunt? & si hisce è naribus sanguinis guttæ exciderint, perniciosum tum aliàs, tum verò quarta die. Partes, quę in faucibus positæ sunt, in acutis morbis si absq; tumore dolores afferant minimè graues, & iugulare nullo negocio possint, atq; cum æger hiarit, os claudere & aperire minimè possit, mente ægrū minimè consistere significat, ex huiusmodo malis ægroti de

I. Progn.

F

mente deiiciuntur,& perniciosè affecti sunt. Ex huiusmodi symptomatibus necessariò subsecuturam phrenitidem coniicere minimè licet. Mentis errores cum voce, quæ clangorem habeat, linguæ conuulsiones tremulæ mentem depellunt, durities his pernitiosa est. Hæc in aliis quoque morbis obseruantur, nec perpetuò phrenitidem consequuntur. Minimè tranquillè, placidéque ferre morbum cum frigore, febre & superiorum partium sudoribus phrenitim prænunciant, vt Aristagoræ, præterea verò & perniciosum est. Quæcunque nunc percurrit symptomata, alias quoque febres consequi possunt. Vrinæ, quæ profluunt ægris minimè recordantibus perniciosæ. num hæ sunt, quasi quæ in imum in illis deferri solent, conturbasses? Huiuscemodi vrinæ species in vno aut altero ægrotante tantummodo obseruauit. Dentium stridor perniciosus est, quibus in sanitate consuetum non est. Si in febre voces inclusæ, quæ quasi neruorum distentionis modo accidunt, desinant in eam, quæ cum silentio est extasim, perniciosum. Qui nigra iterum euomunt, cibósque fastidiunt, delirant, quósque in pubi paruus dolor vrget, qui oculos feros, aut clausos habent, eos medicamento purgare minimè necesse est, perniciosũ. enim esset. Nihil planè momenti hæc nos sententia docet. Neque in febre deficientes, neque comatos medicamentis purgare oportet perniciosè se habent. Nullo negocio possumus cunctos morbos enumerare, in quibus perpurgare minimè licet. Aegroti si cum duritie per frigescant, perniciosum. Si venter tenuia reddiderit, ægérq; ea non senserit, si mens consistat perniciosum

veluti

veluti hepatico. Magna verò ex parte ea mordere solent. Repentinis Apoplexiis si minimè acuta ac ardens febris, sed lenior & diuturnior subsequatur, perniciosa, vt Numenij F. At Galenus nihil eam prodesse solere testatur. Fauces, quæ sine tumore dolores afferunt, summamq́ue exhibent molestiam, illicóque prope strangulant, perniciosæ. Indefinitè, & vt vulgus hominum loquitur, scripsit. Cum oculi peruertuntur non absque febre & lassitudine, rigor si superuenerit perniciosus. Multa grauiáque symptomata frustrà coaceruat. In febribus dolores, qui ad præcordia vsque pertingunt sine vocis emissione, si sudores non depellunt, maligni sunt, his si dolores ad coxas descenderint non absque febri ardentiori, & si aluus aceruatim ciborum reliquias eiecerit, periculosum. Nihil planè docere videtur. Manus tremulæ, capitis, colliq; dolores afferentes surdastri, nigra densatáq; mingentes, quibus hæc sunt, in his nigra teneri, perniciosum. Superuacaneũ est nigra expectare, cùm perniciosiora signa antecesserint. Vox compressa cum virium infirmitate, cathocoque perniciosæ sunt. Singularia tantummodo litteris mandat. Qui inter morborum principia vrinis concoctis sudore madent, ij si feruentiss. in febre, cum morbus minimè iudicium subit, refrigescant, breuíque incendantur, torpore, coma, conuulsione pene correpti, perniciosè affecti sunt. In hac sententia quædam superuacanea sunt, quædam verò grauia symptomata connectit, vt solet. In morbis acutis si post nigras alui sordes sanguinem eiecerint, verè perniciosam est. Torminibus vexato ea, quæ in imum subsident,

lunosa, subliuida mala sunt. Num pręcordia (vt arbitror) dextra dolor occupat? deficitq; æger? nū & abscessus post aures hoc pacto affectis oriuntur, quæ dolorē ferè nullū afferant? aluus cita hisce omnibus perniciosa est. Nihil hoc loco habemus nisi symptomatū cōcursationē, quæ perpetua esse minimè solet.

Horribile, formidabile, δεινόν. Horribile minus significat quàm ὀλέθριον. Post horribile mortiferum rectè collocari pot:st. At si desinant deinde rursus assurgant abscessus, ægríq; minimè expuant, febre minimè desinente horribile est, periculū enim est, ne deliret æger, & moriatur. Porrò vessicæ duræ, ac dolentes penitus quidem horribiles ac perniciosæ sunt. Auris dolor acutus cum febre continua ac magna horribilis est, effugere enim non potest, quin aut deliret, aut pereat æger. Fauces vlceratæ cum febre horribiles sunt, vrinæ crassæ non consistentes ferri omnino non possunt.

II. Progn.

Mortiferum θανατῶδες. Mortiferum signum non modò iis superuenit, qui necessariò moriuntur, ac pereunt, verùm etiam his, quibus mors quidem imminet, at non continuò moriuntur, raròseruantur. Sæpe citam mortem prænunciat, frequentius periculum ostendunt, quòd interitū sæpius affert. Mortifera signa cum concoctionis indiciis esse non possunt, immo verò nec præcedere solent. Sed planè subsequi, præsertim in morbi incremento, quæ & magnitudinē morbi secundum ipsius morbi essentiam, non quatenus cum ęgroto conferatur, & ægrū cum peste ac pernicie ægrotare significant, at verò morbi symptomata periculosa & mortifera cum maturationis notis esse possunt. Quę iudicia pręcurrunt,

runt,cum concoctionis signis (vt antea demonstrauimus) simul esse possunt,etenim cum natura quædã reprobare ac depellere conatur, tunc apparere necesse est ea signa, quæ prænuncia iudiciorũ, & iudicialia esse dicimus.Mortifera item cum bonis & cõmodis, nec non cum iis, quæ longitudinẽ morbi demonstrant, esse possunt.cum mortiferis symptomatibus, notæ, quæ naturæ viriũ robur, vel infirmitatẽ demonstrant,coniungendę sunt,atq; ita demũ securè prænunciare poterimus, de longitudine & breuitate morbi. Magni doloribus in morbo acuto, si aliquod mortiferũ signum accesserit, perniciosi valde sunt morbi. Mortiferũ est habere labia collapsa, & in imũ versa,necnõ si refrixerint & albescant.Mortiferũ quoq; est hiantẽ assiduè dormire, & vbi supinus cubat æger, eius genua valde contracta esse, & cõplicata .Stridor dentiũ in febribus, qui id facere sanus non solet, idest à puero, furorẽ & mortẽ minatur. At de manuũ brachiorumq; proiectione ita sentio.Quæ in febribus acutis,aut peripneumoniis, aut phrenitide, aut capitis dolore ante oculos ferũtur,ac frustra carpunt, festucásq, & floccos in vestibus legunt, & de pariete paleas deducunt,ea omnia mala & mortifera sunt. Iam verò aquæ inter cutẽ si ab acuto morbo concitantur omnes malę sunt,neq; enim febrẽ depellunt, & magnos dolores afferunt, & mortiferę sunt. Testes & pudenda conuulsa,doloresque vehementiores periculũ mortiferũ imminere prænunciant. Cuncta cum putridis & fætidis odoribus prædita in vomitibus mala sunt. at Galen. inter mortifera hæc cõnumerat. Colliquationes deorsum versus emissæ, veluti in pestilentia contingit.

1.Progn.

aliquando, si vel syncerę, fuluæ vel leniores sint, modò putidæ omnes mortiferæ sunt. Colliquatio verò fit, consumpta, liquefactáque à febre maligna vel pinguedine, vel molli carne. In quo morbo somnus dolorem auget, mortiferus est. Quibuscunq; in morbis incipientibus atra bilis vel supra, vel infra se ostendit mortiferum est. Si venter eorum, qui atra bile vexantur veluti carnes reddiderit, mortiferum. Si febre correptus deuorare saliuam suam non potest, nullo in faucibus tumore apparēte, mortiferum. Si febre occupato ceruix repente adeo cōuertatur, vt vix deuorare possit, nullo tumore apparente mortiferum est. Si rigor consequitur febre minimè intermittēte, ęgroto iam à viribus infirmo mortiferus est. In febribus minimè intermittentibus si exteriores partes frigent, interiores verò adeo calent, vt sitim excitent mortiferum est. Vbi in febre minimè intermittente simul cum delyrio difficultate spirandi æger vexatur, mortiferum est. Post vulnus conuulsio mortifera est. Qui tale corripiuntur, sputumque quodcumq; cum tussi ediderint, si illud male olet, cum carbonibus iniicitur, & capilli defluunt, mortiferum. Tabe occupato alui profluuium si subsequatur, mortiferum. Si mulieris prægnantis vterum sacer ignis occuparit, mortiferum. Percussa, perfractáque vessica, cerebro, corde, septo transuerso, tenui quodam intestino, ventriculo, iecore mortiferū est. Extrema liuida, sitísq;, quę minimè vrgeat, cum antea mirificè afflixerit, maligna & mortifera signa sunt. Ea, quæ iudicia afferre solent, miniméque exercent, partim sunt mortifera, partim verò difficilia afferunt iudicia. Inter signa morti-

fera

fera aggregatur calidus vapor per cutim erumpens, si modò nares prius spiritum frigidum reddiderint. In morbis, in quibus cerebrum malè afficitur, sanguinis stilla è naribus mortifera est. Alui contentio, quæ liquida reddat, citò intumescens nescio quid conuulsiui prænunciat, veluti Aspasij. F. supergere iis mortiferum. Ex iis quæ semel obseruauit, generalia præcepta afferre frustrà conatur. Quæret fortasse quispiam, quid putem esse causæ, cur Prorrhititorũ auctor tam sæpe in suis sententiis conscribendis offenderit. Libenter antiquos scriptores tueri soleo: etenim non me fugit, eas sententias veluti nascentis huiusce scientiæ rudimenta quædam esse. Illarum enim quædam falsæ, nonnullæ haud semper veræ, plures in dubium relictæ reperiuntur, quæ minimè dignæ sunt, vt inter cæteras referantur. Neque verò est, cur virum illum, qui sibi soli ea notare solebat, magis accusemus, quàm eos, qui illa edenda putarunt, tametsi non eius nominis denigrandi causa, illarum omnibus copiam fecerunt. At verò cum considero, vehementer nobis expedire, vt falsa, obscura, dubia ex re medica penitus explodantur, hoc munus à me adolescentes meos exigere video, vt quibus modis sine offensione huiuscemodi sententias scribere possimus, aperiamus. Notarum, quæ morbos indicant, quædam certæ sunt, quædam verò magna ex parte morbos consequuntur, sed tamen certis quibusdam ægritudinibus superueniunt, nonnullæ quamuis propius ad morbos minimè accedant, attamen ab illis longius non recedunt, aliquæ ambiguæ, quædam his multò magis remotæ sunt. Certa symptomata pathognomica appel-

lantur, quæ necessariò morbum semper consequuntur, ea si tuis sententiis adscribas, nunquam offendes. Indicia autem pathognomica nullo negocio cognosces, si in ea via ac ratione, quę signa eiusdem speciei ægritudinis pręcipit, maxime exercitatus sis. etenim qui in prognosticis aliquid omnino videre studet, is proprias singulorum morborum notas teneat, necesse est: incipientis enim ægritudinis prognostica signa, propriæ notæ sunt iam factæ ægritudinis. propria autem appello, quæ vel perpetuò vel solis illis morbis eueniunt. Inseperabilibus signis eiusdem speciei, & generis indicia si coniungas, minimè errabis, etenim cum vnum quodque genus formis familiare, coniunctumque sit, ad singularum formatũ præcognitionem maximè conferunt: cum illis enim habent haud vulgarem societatem. Quæ verò aliquando cum ipso morbo concitantur, nonnumquam ne oriuntur quidem, ea incertos nos reddunt, quæ verò ambigua sunt, vt vehementer, hæreamus, in causa sunt, quæ ab his longius recedunt, nominatim nos de vno quoq; ægroto verba facere cogunt. Quamobrem omnes medicos, cum ad sententias scribendas animum adiungunt, ea meditari diligenter oportet, vt sine offensione antiquorum, probatorumque auctorum exemplo sententias adscribere possint. Apparet auctorem, Prorh. mirificè delectatũ diuersorum symptomatum concursatione, ac coaceruatione, in quibus (vt supra monui) quærenda veritas non est. Nimium religiosos quosdã eruditos sanè homines esse audio, qui in explicandis Coacarũ sententiis & ad veritatẽ traducendis dies, noctésq; se torquent, qui

illud

illud consequentur,vt omnium sermonibus ac scriptis ·xagitentur. Etenim si veræ illæ sunt sententię, cum Hippo.nostri sententiis mirificè cōcinent,frustráque inculcabunt,quæ ab eodem Hippo. aliàs luculentè tradita sunt.Sin non semper veræ,cū Hipp. hoc est cum veritate planè non concordabunt. Quare qui artem medicam hoc pacto edocere conantur non centum,sed mille annis opus est:namq; non quæ magna ex parte accidunt,efferunt,sed quę ipsi in singulis ægrotis obseruauerint, cum ex propria vniuscuiusque ægritudinis natura sententiæ maximè eruendæ sint.Qui igitur rectè atque ordine huiuscemodi sententias conscribere studet, eum & ægrotum historias perdiscere,& multos ægros inspicere,& denique logicam hisce(vt ita dicam)censuram adiungere oportet.

Mortem. Boni medici officium est, prædicere morté & dolores grauiores,mortis signa post morborum principia consequuntur : & qui de interitu, ac salute ægroti rectè,atque ordine prædicere vult, is omnium signorum vires diligentissimè perpendere oportet,& quæ vtilissima indicia sunt, si tantū abest,vt prosint, vt etiam obsint,mortem certa ratione significant. Extinguuntur ægri cum cruda omnia, miniméque matura in morbis apparent. Qui verò morituri sunt, difficultate respirandi vexantur,delyrium,vigiliæ,aliáve signa pessima consequuntur Si verò neque in diebus, quæ iudicia afferre solent,depellatur Erysipelas,neque tuberculū in exteriorem partem feratur, neque pus cum tussi excrepetur,aut tranquillè morbum ferat, doloréq; minimè conflictetur, mortem prænunciat, aut ru-

boris renouationem. At verò intereunt ij, quos febris protinus non dimiserit: aut vbi ipsam conquieuisse putabimus, rursus exardescens occupabit, & quos sitis quidem vexat, ciborum autem fastidium vrgebit, & si aluus liquidior fuerit, & pus pallidum: siue viride, & liuidum excreuerint, aut pituitosum ac spumosum, si cuncta hæc consequantur pereunt. Quibus ex his nonnulla accesserint, nonnulla verò minimè, horum nonnullos mors rapit, aliqui diutius superstites sunt, veruntamẽ ex omnibus signis, quæ adsunt, tum in hisce, tum, verò in cũctis morborum generibus cõiecturam facere oportet. Cum febres ardentes incœpissent, signa quædã imminentis morbi præcurrebant. Etenim in ipso morbi initio febris vrgebat, acuta, paruus rigor accedebat, somnus minimè consequebatur, tranquillè ægri morbos minimè ferebant, sitis affligebat, frõs, clauiculáque sudore madebant, numquam verò totum corpus, insaniæ, timores, tristitiæ extrema frigida, id est summi pedes & manus, accessiones diebus paribus vrgebant, quarto die plurimos, dolores maximè affligebant, sudores plerúmque frigidiores erant qui diutius perdurabant. Extrema nõ amplius recalescebant, at liuescebant, frigebant, siti minimè conflictabantur, præterea vrinæ nigræ, tenues, paucæ profluebant, aluus adstricta erat, horum nulli è naribus sanguis profluxit, eius stilla tantummodo fusa est, nullæ reciduæ. Sexta die sudoribus effluentes moriebantur. Vlcus autem siue ante, siue in ipso morbo natũ sit, considerare oportet, s.n. moriturus est æger, antequam intereat liuidũ atq; aridum, aut esset pallidũ, & aridũ erit. Pessimi autẽ sunt sudores

frigidi

frigidi,tametſi tantũmodo caput facies,& ceruix ſudore madeant:hi enim cũ acuta febre mortem prænunciant,cum leniori autem morbi longinquitatẽ. Febribus acutis atque adeo ardentibus correptis qui non ſatis bellè ſe habeant, minimè voluntariæ, lacrymæ,non ſanguinis profluuium,ſed mortẽ prænunciant. Frigidi ſudores cum acuta quidem febre mortem ſignificant.Si ei,qui ebrius repente obmutuerit,diſtentio neruorum conſequatur, ille vitam cum morte commutat.Quibus tabe occupatis capilli defluxerint, hi alui profluuio accedente pereunt. Cum Empij aut Hydropici vruntur aut ſecantur, ſi pus aut aqua ſimul omnis effundatur, omnino moriuntur.Eos,quos lien malè habet, & tormina corripuerunt, diuturniori reddita dyſenteria aut aqua intercutem,aut inteſtinorum leuitas occupat,atque intereunt. Hi,quos poſt ſtranguriã Ileus occupauit, ſeptem dierum ſpatio moriuntur,niſi ſi febre accedẽte copioſa vrina profluxerit. Qui Gibbi ex aſinate aut tuſſi ante pubertatem fiunt,illico moriuntur. Qui ſani dolore capitis corripiuntur, & protinus obmuteſcunt,dein ſomnus eos opprimit,ita vt ſtertant,intra ſeptimũ diem pereunt,niſi ſi id malum febre diſcutiatur.Poſt puris ſputum phtiſis, & deſtillatio,cum verò ſputum nõ amplius redditur,moriũtur.Si Empiis cum vrũtur,aut ſecantur purũ & albũ pus profluat,minimè moriuntur, ſi verò ſubcruentum,fœculentũ & malè olens pereunt.Quibus purulentũ cur vritur, ſi purum pus effundatur,& album incolumes ſunt,ſi verò qualis amurca profluat, intereunt. Quibus cerebrum corruptum eſt, intra trium dierũ ſpatium intereunt;ſin hos euaſerint,ad

ſani

ſanitatem perducuntur. Quorum iecur aqua oppletum eſt, eaque erumpit in omentum, horum venter aqua impletur, atque intereunt. Nigra deiectio mortem indicat. Proprium ardentium febrium eſt profluuium ſanguinis ex naribus, delyrare, & mori. Cũ in febribus aliquod indicium, quod nos terreat, ſuperuenerit, vel venter liquidiora extruſerit, vel animo æger concidat, vel eius vox penitus ſuppreſſa fuerit, vel neruorum diſtentione, ſingultu grauius vrgeatur, ſudoréſque circa faciem & ceruicem oriãtur, ſpirandi difficultate paullo poſt moriuntur. Hoc bis, térue in re medica exercenda obſeruauit, nihílque habet planè perpetui. Pernicioſa, ſi ſine ſignis lenioribus acceſſerint, mortis indicia ſunt. Dolorẽ pectus inſidere cum torpore malum, hos, ſi pręterea febris ard ntior corripuerit, moriuntur. Duarum ægritudinum ſymptomata coniunxit, quæ alias, atq; alias corporis ſedes corripuerunt. Quos lumborum dolor malè habet, iſque ad os ventriculi recurrerit, horridæque febriculæ conſequantur, euomuntque aquoſa, tenuia, multa, mentéque minimè compotes ſint, atque obmuteſcant, acceſſerit nigrorum vomitus, moriuntur. Coaceruata ſunt & hoc loco praua & multa ſymptomata, at ineptè. Quibus voces vnà cum febre poſt iudicium deficiunt, ij trementes, ac ſopore occupati moriuntur. Hoc autem non ſæpe accidit. Aegritudines, quæ prima ipſa die cum vexatione corporis, cum ſuſpiriis, & ſalutis deſperatione, aut delyrio corripiunt, has principio vigilias afferre, deinde interitus periculum oſtentare ſæpiſſime obſeruaui. Ventrẽ ſupprimi, deinde poſt aliquot dies profluere & morbum minimè minui, & quæ

excer

excernuntur male olere, mortis indicia esse sæpe vsu comperi; veruntamen morbus longius tempus habebit.

Valde mortiferũ, σφόδρα καὶ λίαν, idē quod κάρτα significāt; quibus autem κάρτα adiunctum est, ea semper vnum & idem demostrant, rarò aliter. Perpendere quoque necesse est, num oculi aliquid appareat in somno palpebris nondum commissis, si id neq; alui profluuium, aut medicamentum expresserit, aut ægrotus ita dormire solitus sit, malum signum, & valde mortiferum est, idem scriptum reliquit alio in loco, aliis tamen verbis.

Magis mortiferum. His verò magis mortifera sunt stercora nigra, aut pinguia, aut liuida, aut erugi nosa, aut male olentia. Mortiferæ verò magis sunt vrinæ & mali odoris, & aquosæ & nigræ, & crassæ.

Magis horribile. Si verò pronus fiat, & deorsum ad pedes scilicet lecti delabatur, magis horribile est.

Mortem proximam, & citam. Si verò peruertatur aut liuida aut pallida palpebra aut labium, aut nasus iisdem præditus coloribus, aliis prætereà accedentibus signis mortem subesse sciēdum est. Quicunque igitur tumores duri & dolorem afferentes, magníque sunt, periculum mortis breui imminere ostendunt, si vero præter grauitatem vngues & digiti liuidi fiant, mors illico expectanda est. Celerrimam autem mortem significat liuidus vomitus, prę sertim si male oleat. Quos capitis, ceruicísque dolores & grauitates cum febre & sine febre corripiunt ij si in delyrium incidunt, conuelluntur, at ærugino-sa quoque euomunt; atque horum nonnulli cito pereunt: nonnulli ob naturam robustio. em ij. aut

iij. in

iij. interdum v. die extinguuntur. Quibuſcunque morbis acutis aut diuturnis, aut vulneribus aut alia ratione extenuatis atram bilem aut ſanguinem nigrũ aluus reddiderit, poſtridie moriũtur. In febre nõ intermittente ſi labiũ aut palpebra, aut ſuperciliũ, aut oculus, aut naſus puertatur, aut minimè videat, aut nõ audiat, ægro iam debili propinqua mors eſt. Nõ ſitire in febri magna vel ægrũ de mẽte deturbatum eſſe, indicat vel naturalem ventriculi vim (vt ita dicam) cadauerosam eſſe. Craſſum ſedimentum in vrinis eorum, qui moriebantur, erat. Obmuteſcere, extrema non amplius caleſcere, nihil mingere mortem proximam denunciant, nihil mingere in præcipiti ægrum eſſe ſignificat. Torpor, ignauia, deſidia, vel à frigidis, craſsis, aut glutinoſis humoribus procreatur: vel ob virtutis extinctionem accidit, vt æger conquieſcat, & torpor conſequatur, ſymptomáque eſt morientium ob immoderatam intemperiem. Ventriculi dolor cum præcordiis intentis, & capitis dolor, nonnihil malis moribus præditum ſignificat, & anhelitum ſublimem prænunciat: num hi repentino moriuntur? veluti Dyſodes: qui vrinas vehementer fermentatas habebat: & faciei ruborẽ. Si bibẽti ſtrepitus aquæ decurrẽtis, qualis in aquarũ diuortiis poſt magnas pluuias, aut poſt niues calore ſolutas audire ſolemus, ſentiamus, id ſæpè mortem ſubeſſe oſtendit.

Valde pernicioſa παντα ὀλέθρια, quibus πάντα addi tum eſt, perpetuò vnum quoddam demonſtrant: rarò non indicant. Valde pernicioſa ſigna, plus ſunt quàm mortifera. Valde pernicioſis ſignis, ſi aliquod malum ſignum acceſſerit, deſperatus homo

homo eſt. Et ſi valde exitialia ſigna ſunt, citò hominem iugulabunt. Si verò frigidius ex naſo & ore ſpiritus edatur, valdè iam pernicioſus eſt. Ex ſuppurationibus, quæcunque, dum ſputum adhuc bilioſum eſt, ſuppurantur, illæ pernicioſæ valde ſunt, ſiue bilioſum illud ſeorſum, ſiue vnà cum pure expuatur. Dolores cum febre, qui lumbos occuparint, & inferiores partes, ſi ad ſeptum transuerſum tranſierint, ab inferioribúsque partibus diſceſſerint, pérnicioſi valde ſunt. Si verò omnes colores idem euomat, valde pernicioſum eſt. Capitis doloribus magnis & continuis cum febre, ſi mortiferorum ſignorum aliquod acceſſerit, pernicioſi valde ſunt. Quæ verò anginæ æquè dolorem afferunt, in exterioremque partem feruntur. & in faucibus rubores gignunt, pernicioſæ quidem valde ſunt, veruntamen prædictis diuturniores, præſertim ſi haud vulgaris rubor acceſſerit. Stridor dentium in febribus, ei, qui à puero non conſueuit, furorem & mortem prænunciat, at prædicere oportet ab vtriſque periculum imminere, ſi inſanus hoc faciat iam valde pernicioſus eſt, in lumborum doloribus ſi recurrerint ad latus, malum tantummodo vocauit. Itémque tuberculum, quod ſeps vocatur.

Pernicioſiſs. Quòd ſi crudiori morbo vitioſæ quoque cauſæ acceſſerit indicium, pernicioſiſſimum eſt, vt ſputum nigrum, & vrinæ nigræ. Iā verò veſsicæ duræ, & dolorē faciētes omnino qui dē horrēdę & pernicioſæ ſunt, pernicioſiſ. verò, quę cū febre cōtinua huiuſcemodi ſunt: etenim dolores ab ipſis veſsicis ortæ mortē per ſe afferre nullo negocio poſsūt. Caput, manus, & pedes ſi frigida ſunt. malum

II. Progn.

malum eſt; vbi & venter & latera calidiora ſint. Hoc ſummè perniciosum eſt ex Galeni ſententia, ſi in principio morbi cum febre ardentiſſ. conſequetur; & deterius ſignum eſt, ſi adoleſcenti ſuperuenerit, quàm ſeni.

I. Progn. Maxime terribile *δεινότατον*. Huic opponitur placidis, ſignum, aliquando optimum. Cuncta vero in morbis hoc pacto animaduertere debemus, principio quidem ægroti faciem, an ſimilis ſit iis, qui bona vtuntur valetudine, præcipuè vero an ipſe ſui ipſius ſpeciem gerat, conſiderandum; quæ ſi illi par eſt, optima merito eſto; ſin contraria fuerit, maximè terribile eſt. Naturæ vero maximè maleficæ, & quæ ſignis maximè terribilibus febres ægros corripiunt IV. die, aut citius multo iugulant.

Maligniſſ. His contraria ſecuriſſ. ſunt. Naturæ vero maximè maleficæ, & quæ ſignis maximè terribilibus febres ægros occupant IV. die aut citius iugulant.

II. Progn. Timor. Verendum maximè eſt, ne qui biliosa, aut cũ pure ex pectore expuit, interiturus ſit XIII. die, niſi ſi aliquod bonum ſignum acceſſerit. Si vero neque poſt vrinam dolor mitigetur, neque veſsica molliatur, & febris continua fuerit, in primis morbi acceſsionibus ægrum moriturum eſſe maximè pertimeſcendum eſt.

Deſperatus homo. Dolores cum febre, qui lumbos & inferiores partes occuparint, ſi ad ſeptum tranſuerſum tranſierint, ab inferioribúsque partibus diſceſſerint pernicioſi valde ſunt. Quapropter cætera quoque ſigna perpendere oportet; namque ſi aliquod malorum ſignorum præterea acceſſerit,

æger

æger deſperatus eſt. Si Hydropicum tuſſis corripuerit, deſperatus eſt.

De medijs ſignis.

Media verò ſigna, quæ moleſta ita eſſe ſolent ægrotantibus, vt tamen ſine pernicie ſint, re ipſa verè media ſunt, nõ cogitatione & coniectura tantummodo informata. Ea enim ſententia quæ ita ſcripta eſt. Is, qui ſeptima die biliosa & pus ex pectore expuit, ne XIV. intereat, maximè timere oportet, idque medium mortis indicium eſt, (vt ita dicam) medium mortis impetum ſignificat. huic ſi reliqua media ſigna acceſſerint, nempe corporis conſtitutio, ætas, vires, regio, anni tempus, hic XIV. morietur, ſi verò bona ſuperuenerint, mors ad XVII. proferetur, aut ad XX. Sin ad mala redibunt, intra ſeptimum & XIV. morietur quod ſi ſenio confectus ſit, viréſque habeat imbecilliores, temperamentum calidius & ſiccius, Autumno verò in morbum inciderit, mors illico poſt VII. imminebit, IX. ſcilicet, aut X. ad ſummum.

Incommoda ὁ λυσιτελῶν καὶ ἀλυσιτελεῖς. Sudores optimi ſunt in cunctis acutis morbis, qui in diebus, qui iudicia afferunt, emanant, & febrem protinus abſtergunt. Boni verò ſunt, qui per totum corpus emittuntur, incauſaque ſunt, vt homo facilius morbum ferat, qui verò hæc non præſtiterit, incõmodi ſunt. 1. Progn.

Difficilia. Hoc verbum in paruis ægritudinibus & ſymptomatibus vſurpare ſolent medici. Albæ alui ſordes in morbis acutis difficiles. Quibus in ſurditate, & torpore paruum conſequitur è naribus quaſi ſtillicidium, id habet neſcio quid diffi-

cultatis. In his morbis, qui cerebrum occuparunt, mortiferum signum est. Vndecima die sanguinis stillæ difficiles cum aliàs, tum si non semel sed iterum stillarint. Hoc singulare quoddam est.

Suspecta. Si venter subliuida cum perturbationibus extruderit, & vrinæ tenues & aquosæ descenderint, ea suspecta habere oportet.

De vtrisque separatim traditum est ab Hippoc. quod prauæ sint.

Morbus paruus & magnus. In alui sordibus (modò eas residere permiseris, nec moueris si) quædam subsident, veluti strigmenta, quæ parua sint, paruus morbus est, si multa magnus. Et qualia, quæ per vrinam & aluum profunduntur, & quæ per cutis meatus extruduntur, & si quæ alia corpus propellit via, considerandum diligenter est, num à naturalibus longius absint: etenim si parum à naturalibus distant, paruus morbus est, si multum magnus, si quam plurimum, morbus perniciosus erit. Sputum glutinosum & vehementer ab affectis partibus detentum magnum morbum indicat.

Non mala. Et quantò plures fuerint sordium ventris colores, quas medicamentum deiiecerit, minimè mali sunt.

Difficile iudicium. Morborum quidam iudicia subeunt, quidam verò non, & quidam difficilè hoc est malè iudicantur, difficile verò aut molestia aut longitudine temporis diffinitur, quemadmodum facilia, quæ sine molestia, & breui tempore perficiuntur, vocantur. eorum qui iudicia exercent, quidam ægrotos ad sanitatem perducunt, & hæc humoribus planè concoctis eduntur iudicia, quidam verò iugulant,

gulant, cum ſcilicet humores maturitatem nullam perceperint, aut paruam, in hiſce ægroti plerumq; ante morbi ſtatum moriuntur, mala, atque adeo peſſima, ac peſtifera iudicia vocantur. Qui verò iudicia non afferunt, ferè omnes mortiferi aut longiſſ. morbi ſunt, in quibus cuncta crudiora obſeruamus. Qui verò difficulter hoc eſt male iudicant, in iis aut concoctio quidem inſtituta eſt, ſed nondum eſt abſoluta, aut diebus, quę iudicia minimè afferre ſolent, humorum emiſſiones ſubſequuntur, aut parum firma, & planè incerta iudicia illa euadunt, aut pernicioſa aut certè periculoſa habent adiuncta ſymptomata, aut recidiuam tandem afferunt. Mala autem iudicia dicuntur, quæ cum naturalibus emiſſionibus aut abſceſſibus facta non modò ægros nihil iuuant, verum quoque vt deterius ſe habeant in cauſa ſunt. Quibus in febribus VI. die rigores fiunt, vix iudicia ægri ſubeunt. Quibus acceſſiones fiunt, quacumq; tandem hora febris dimiſerit, ſi poſtridie eadem, qua antea hora occupar it, vix iudicium exercebitur. Quæ iudicia afferre ſolent, illáq; minimè exercent, partim peſtifera ſunt, partim verò difficilia iudicia portendunt. Quæcumq; ſigna iudicia demonſtrant, ea ſi non exercentur, difficilius morbi eadem ſubeunt. Quarta die ſuperuenientes ſanguinis è naribus profuſiones ægrè iudicia afferunt.

IV. Apho.

Morbus incoctus. Quod crudum eſt, ei, quod ſecundum naturam ſe habet maximè contrarium eſt, magnamque oſtendit partium ægritudine affectarum imbecillitatem. Signa cruditatis materiæ diutinum quidem morbum neceſſariò ſignificant, ſed quantum in ipſis eſt, neque interiturum, neque

conualiturum ægrum portendunt. Quæ concoctionem & cruditatem indicant petenda sunt ex duobus libris primo scilicet & secundo de materiæ maturatione in morbis, in illis enim cuncta signa diligentissimè persecuti sumus. Quàmdiu autem fulua profluxerit vrina & tenuis morbum nondum maturitatem assecutum esse significat. Raucedines & grauedines, in valde senibus minimè maturantur. Vrinæ turbulentæ, & quæ subsident, concoctionis cuiusdam initium significant, quæ verò non subsident præter flatuosam turbationem crassitiem incoctorum humorum indicant: Vrinæ nigræ certamen aliquando & perturbationem ostendunt. Vrinæ fermentatæ humores naturam mouere, agitare & perturbare ostendunt, vrinæ verò quæ fermentantur, principiò haud vulgarem crassitiem nactæ sint, oportet, deinde leniter efferuescant, & pars, quæ spiritu magis prædita est, cum citius agitetur, in tumore maiori sit, bullásque maiores concitet, quàm cum edebatur vrina, necesse est.

II. Progn.

Longitudo morbi. Morbus longius ducitur, cum cruda omnia miniméque matura naturam pro pellere obseruamus. Signa longitudinis morbi cum mortiferis, & perniciosis esse possunt, præterea verò cum concoctionis & maturationis notis vna concurrere possunt. Plusque aliquando significat, quàm malũ. Sudores pessimi sunt frigidi, & tantummodo ex facie emanãtes, nec nõ ex ceruice, hi enim cum acuta febre mortem prænunciant, cum leniore verò diuturnitatem morbi. Qui verò tumores in præcordiis sunt molles & sine dolore, & digitis facilè cedunt, diuturniores prædictis sunt. Quæ

I. Progn.

verò

verò venter reddit, si varia sint, diuturniora quidem his sunt, nihilominus autem perniciosa. Si verò vrina intermiserit, & nonnunquam pura edatur, nonnunquam verò subsideat album & lene, longior fiet morbus & magis periculosus. Si verò fuerit vrina subrubra, & subsideant in ipsa similia, & lenia, longius ducetur morbus hic quàm prior, sed maximè salubris erit. Quæ autem angine eosdem dolores afferent, in tumore verò sunt, & facies rubet, pestiferæ quidem maximè sunt, sed diutius quàm priores prorogabuntur, præsertim si rubor maior consequatur. Quibus verò fauces & ceruix vna rubuerint, hæ anginæ lentius agent, & ægri maximè seruantur, si & ceruix & pectus maximè rubeant, & erysipelas intro non recurrerit. Quibus verò & obscura vox accedebat; Anginæ acriores erant, diutiusque vexabant. Qui verò III. V. VII. IX. XI. XIIII. XVII. XXI. XXVII. XXXI. XXXIIII. sudores consequuntur, dolorem significant, & morbum producunt, & recidiuas minitantur. Febricitantes non planè leniter, suo semper statu manere, nihilq; corpus emacrescere, aut magis quàm pro ratione extabescere & quasi colliquari malum est: illud enim morbum productiorem, hoc verò naturæ imbecillitatem significat. Frigidi sudores cum acuta febre manantes ægris mortem minitantur, cum leniori verò morbus extrahitur. Atque vbi in toto corpore mutationes accederint, & si corpus modò refrigeretur modo calefiat, & modò hic, modò verò ille color diffundatur, morbus moram faciet. In febribus abscessus, qui in primis indiciis non tolluntur, cun-

ctantur. Febricitanti ſudor conſequens febre non decedente malus, protrahitur enim morbus, & multam humiditatem ſubeſſe ſignificat. Febri correptis, ſi in vrinis ſubſideant craſſiora farinæ ſimillima, ſpacium morbi proferetur. Quibus in vrinis bullæ innatant, illæ nephritim ſignificant, & morbos producunt. Poſt ſangninis profluuium rigores morbi diuturnitatem demonſtrant. In Pleuritide ſi talia ex pectore extrudantur, qualia maximè volumus, celerrimè iudicium exercetur, ſin minus, aut pernicies ægro protinus imminebit, aut longius morbus producetur. Si vrinæ mutationes habent, tempus indicant, morbumque neceſſario modo ad interitum, modò ad ſalutem ſe inclinare oſtendit. Hæc nunc de ſignis habui. modò certa vnicuique indicio ſedes aſſignanda eſt, & vnumquodque ad ſuum quaſi gradum efferendum, & ante oculos ſingillatim cuncta adducenda, vt quàm facillimè ea nobis in notitiam veniant. Quatuor verò gradus eorum efficiamus, in primum veniant, quæ bona ſunt, vt illa. bullæ, quæ apparent in vrinis albæ, quòd bona ſunt, & illa de ſudoribus. Qui in cauſa ſunt, vt facilius multò ægri morbum ferant: ſecundum locum obtineant, quæ cum comparatione aliqua ſcripta ſunt. Sputa, quæ dolorem leuant, cæteris meliora. in eundem ordinem redigantur, quæ valde vtilia appellantur, vt ea. Sputum autem flauum ſanguine mixtum non adeo multo ſi in pulmonis inflamationibus inter initia morborum edatur, valde prodeſt. Tertium locum aſcendant optima ſimpliciter, vt illud pus album, æquale, læue, cuique nulla præterea

odoris

odoris fœditas accedat, &. alui ſordes optima eſt, mollis, coacta, & quæ eodem tempore extruditur, quo ſecunda valetudine æger aſſueuit. cum his & aggregentur & illa. Vomitus commodiſſimus eſt ex pituita cum bile maximè permixtus. Poſtremum ordinem teneant, quæ maximam vim habere ad ſalutem dicuntur, vt benè, & facilè ſpirare. Malorum itidem ſignorum quatuor ſint gradus. Quædam enim ſimpliciter talia eſſe dicantur, vt illa. Si pedes quoque nudet, nec his calor ſubſit, malum. Et quæ ſcripta reliquit de manuum proiectione., nec non de ſputis. In ſecundum gradum veniant, quæ comparatiuè dicuntur, vt illa. Si verò cum toto corpore, tum verò manibus ac pedibus grauitatem ſentiat, magis periculoſum eſt. Tertium gradum aſcendunt ea, quæ peſſima ſunt, vt illa. Peſſimi ſudores frigidi, tametſi tantummodo caput, facies, & ceruix ſudore madeant. In quarto gradu collocantur ea ſigna: quæ mortem ſubeſſe ſignificant, quæ contraria plane ſunt illis, quæ magnam habere vim ad ſalutem dicuntur, vt illi. Si autem peruertatur, aut liuida & pallida palpebra eſt, aut labium, aut naſus iiſdem præditus coloribus aliis præterea accedentibus ſignis, mortem ſubeſſe ſciendum eſt. Et valde pernicioſa, vt ſtridor dentium in febribus qui id à puero non conſueuit, furorem & mortem pręnunciat.

BONORVM SIGNORVM GRADVS.

Primus.	Secundus.	Tertius.	Quartus.
Bona.25.b	Melius.25.a	Optima.23.b	Valde mag-
Salutar.26.a	Securi.25.a	Placidiſ.24.b	ni momen-
Superſt.26.b	Valde pro-	Securiſſ.24.b	ti.23.a
Vtile.27.a	deſt.25.a	Securitatem.	
Prodeſt.27.a		24 b	
Cõmoda.ibid.b		Commodiſſ.	
Oportet.ibid.b		25.a	
Conducit.ibid.b			
Soluit.ibid.b			

MALORVM SIGNORVM GRADVS.

Primus.	Secundus.	Tertius.	Quartus.
Mala 30.a	Peiora, ſeu	Peſſima.39.b	Mortẽ pro-
Magnũ ma-	deteriora.	Pernicioſa.	ximam, &
lum.35.a	39.a	40.a	citam.47.a
Abſurdum.	Valde mala.	Terribile.	Valde perni-
35.a	38.b	42.b	cioſa.47.b
Maligna.	Magis peri-	Mortifera.	Terribilia
36.b	culoſa.39.b	42.b	maximè.
Minus gra-	Minus perni	Mors.45.a	48.b
ue.38.b	cioſa.39.b	Valde mor-	Malig.48.b
Prauum.35.b	Non magno	tifera.47.a	Pernicioſ.
Praua admo-	pere.39.b	Magis mor-	ibid.b
dum.36.a	Non valde	tifera.47.a	Timor. ibi.b
Periculoſa.	mortifera.	Magis terri-	Deſperatus
38.b	39.a	bilia.47.a	homo. ibi-
Minus peri-			dem.b
culoſa.38.b			

Non

MEDIA SIGNA. 49.

Hactenus ostendimus perfectam & absolutam signorum omnium distributionem, ac vires: nunc cum in morbis curandis quasi præter spem aliquando euenire obseruemus, vt ægritudines aut in abscessus desinant, aut conuulsiones, aut delyria, aut animi deliquia cõsequantur, aut dysenteriæ, intestinorum leuitates, aqua inter cutem, parotides, puris eruptiones, recidiuæ, sanguinis profluuia, suppurationes, vomitus, capitis atq; vteri dolores, paraplegiæ maniæ, cæcitates, sudores, rigores post illos excitentur, vt cuncta meditata habeat medicus incommoda, quæ ægros vrgere, & vexare maximè solent, atque in curationibus illius animo nihil quicquam accidat noui, de signis, quæ illa demonstrant, ac præcinunt vel symptomata vel mala maximè agendum nobis esset intelligo. qua in re Hippo. aliorumque, qui clarissimi senis, quem optimè in morbis præsagisse nemo non fatetur, auctoritatem; sectámque secuti sunt, sententiis scriptísque vtemur: eáque in hunc librum (vt & antea fecimus) di-

ſtinctè & ordinatè diſpoſita transferre conabimur.

Abſceſſus. ad abſceſſus vel bonos vel malos ęgritudines aliquando conuerti nouum non eſt, ad bonos abſceſſus malum traduci concoctio eorum, quæ depelluntur, demonſtrat, ad malos recidere cruda, & inconcocta præmonſtrant, in abſceſſibus qui fiunt in dieb. qui afferunt iudicia, vt crudiorem, ita etiam diuturniorem morbum eſſe oportet, qui enim maturitatem habet morbus, ipſe ſua vi ſoluitur, pernicioſior verò nullum habet abſceſſum, atſi diuturnior, & crudior, neque malignus fuerit, tunc abſceſſum futurum meritò inclinat animus. Abſceſſus autem aut per venas, aut per oſſa, aut neruos, aut cutim, aut alias partes maximè erumpere ſolent, & idem paullo poſt. Abſceſſus aut per venas aut per aluum, aut pet neruos, aut per cutim erumpunt, aut in oſſa prorumpunt, aut in ſpinalem medullam, aut in cæteros quoſdam quaſi emiſſarios, vt os, pudendum, aures, nares, abſceſſus fiunt: vt ſupra oſtendimus ἢ κατ' ἐκροὴν ἢ κατ' ἀπόθεσιν, optimi ſunt, qui inferiores partes occupant, eáſque à morbo remotiſs, ac qui per eas vias extruduntur, per quæ commodo naturæ id fieri poteſt, vt per aluum, per vrinæ veſicam. Si abſceſſum futurum ſperaueris, humorum perpende (vt ita dicam) inclinationem, ad quam ſcilicet ferantur, partem, & vniuſcuiuſque partis ſymptomatum vires & præcordiorum diſtentiones con ſidera, ſi ex omnibus ſignis coniicies ad caput humorum impetum ferri, parotidas continuò fore prædica. In febribus in quibus vrinæ tenuiores feruntur, ſi inferiores corporis partes frigidiores ſint, circa aures & collum abſceſſus expectare oportet,

tet, abſceſſus excitantur, cum humor crudus eſt & tempus anni frigidius, abſceſſus vel interiora occupant, vel exteriora inuadunt; hi leniores; illi peſtiferi ſæpe eſſe ſolent.

At ſi digiti ac pedes penitus nigreſcant, minus pernicioſi ſunt, quàm liuidi, verumtamen alia quoque ſigna expendere oportet; etenim ſi facilè videantur ferre morbum, & aliquod aliud ex ſalutaribus ad hæc ſignum acceſſerit, morbum abſceſſu finiri poſſe ſperandum eſt, ita vt æger qui incolumis euaſurus ſit, at corporis partes nigræ decidant. Quicunque vrinas tenues & crudas diutius edunt, ſi cætera veluti incolumibus ſigna acceſſerint, abſceſſum expectare oportet in locis infra ſeptũ tranſuerſum, ex pulmonis inflammationibus, quibus abſceſſus circa aures oriuntur, ac ſuppurantur, aut inferiores partes occupant, ac fiſtulæ fiunt, ij ſuperſtites ſunt. Atq; huiuſcemodi abſceſſus hoc pacto perpẽdere oportet, ſi & febris nõ q euerit, & dolor minimè depulſus fuerit, & ſputũ, vt ratio ipſa maximè poſtulat, nõ edatur, neq; bilioſæ neque ſolutiores & ſinceriores alui ſordes fuerint, neq; vrina valde multa, & multã habeat ſubſidẽtiam; cætera verò omnia ſigna ſalutaria cõſequantur, eáq; ſuperſtitẽ ægrũ futurũ indicant, tum abſceſſum huiuſmodi fore prænunciant. Fiunt autem abſceſſus, cum in inferioribus quidem partibus iis, in quorum ægritudinibus inflammatio præcordia occuparit: tum verò in ſuperioribus iis, quibus præcordia mollia & minimè dolentia fuerint, & ſpirandi difficultas, quæ longo interuallo ægrum vexarit, ceſſarit nulla manifeſta cauſa præcedente. Si verò ſputum non rectè edatur,

II. Progn.

neque

neque in vrina aliquid subsederit, verendum est, ne claudus futurus sit articulus, aut certè quamplurimũ molestiarum exhibiturum. Capitis dolores magni ac continui cum febre, si mortiferorum signorum aliquod accesserit, perniciosi valde sunt: sin verò absque talibus signis dolor viginti dies pertransierit, & febris vrgeat, sanguinis ex naribus profluuiũ aut abscessum quendam in inferiores partes peruadentem expectare oportet, verumtamen quàmdiu dolor recens adfuerit, eadem ratione sanguinis è naribus profluuium sperandum est, cum aliàs tum si dolor tempora ac frontem occuparit. Quæcunque febris moram longiorem facit ægro ad sanitatem properante, sic vt neque dolor vrgeat propter inflammationem, aut propter aliam manifestam causam, huic abscessus prorumpet cũ dolore ac tumore in aliquem articulum, maximéque in inferiorem. Prorumpunt autem huiuscemodi abscessus magis & ocyus iis, qui triginta annos minimè excesserint, expectáre verò oportet illico abscessum, si febris vrgeat, vigesimúmque diem transierit. Seniores verò minus corripiunt abscessus febre productiore. At verò huiuscemodi abscessus expectare oportet in febribus continuis, quæ ad quartanas deflectent, si intermiserint, & multiplici, & erratico motu ægrũ occuparint, atque hæc agens Autumnus appropinquet. Atque vt abscessus oritur his, qui nondum xxx. annos attigerint, ita quartanæ magis eos occupant, qui xxx. annos agunt & amplius. Cęterum illud animaduertere opere pretium est, magis hieme gigni, tardiúsque decedere, ac minus recurrere. Abscessus febres Causos abstergere solent, at non veros. Et si

in hisce vel ieiunum intestinum, vel iecur maximè afficitur, abscessus inferiores magis partes occupãt. Hinc coxæ dolores oriuntur, pudenda liuent, testés que denique cõtenduntur. In quibus abscessus oculos occupaturi sunt in febribus ardentibus iis maxillæ rubent, & sanguis è naribus fluit: sed & quibus post aures oriuntur. Forte autem & abscessus articulos corripient: nondum tamen id apertè noui. Abscessus non sæpe oriuntur, quibus rigores superueniunt. Tumorum præter naturam concoctio suppuratio est, quæ si in exteriorem partem feratur & parua sit, & quàm maximè foras deferatur, optima (vt & antea diximus) est: quæ verò magna & latior, & in exteriores partes minimè fertur, miniméque acuta est, pessima est: quæcunque verò in exterioribus partibus rumpuntur, optimæ sunt, quæ nihil habent commune cum interioribus partibus, sed contractiores sunt, doloréмque minimè afferunt, & tota exterior pars vno & eodem colore prædita est. Phymata, quæ acuta sunt, in exteriorémque partem maximè feruntur, ac omni ex parte maturescunt, atque circum circa dura non sunt, deorsúmque minimè vergunt, bifariámque minimè distribuuntur, meliora: contraria verò mala: & quo magis contraria sunt, eò sunt deteriora. Quibus tumores post aures in iudicio excitati non suppurarunt, his euanescentibus recurrunt, quemadmodum solet accidere in morborum repetitionibus: vbi autem morbus recruduit, iterum in tumore sunt ac permanent, quemadmodam in simili febrium ambitu redintegrationes facere solent: in his ne abscessus in articulis oriantur, timeri potest: idem planè scriptum

reli

reliquit I.de humo.6. vrina crassa, alba vt in puero Arihigenis obseruauimus in quartanis, quas lassitudines excitant, procedere solet, & liberat ab abscessu: quod si huic quoque accedat sanguinis è naribus profluuium, citissimè morbum tollit, eadē sanè litteris mādauit 3.de humoribus. Quinimò & in febribus cum lassitudine tusses siccæ si inuadant, ac cum febre semper hæreant, in articulos abscessus vel dolores excitant. Abscessus in febribus maximè in articulis maxillísque oriuntur: eum autem locum protinus obsident, quem dolor maximè occuparit, atq; potius ac sæpius superiores partes peruadunt; si verò lentè morbus agat, dolorésque inferiores partes vrgeant, abscessus quoque in inferioribus partibus excitantur; maximè verò pedes calidiores inferius, frigidiores superius abscessus orituros esse significant. Si quidem ex fluentibus aliquid intus relinquatur, illico morbus ad abscessum conuertitur. In iis, qui ex morbo emerserunt, si de improuiso manus & pedes doloribus conflictentur, in illis abscessus continuò concitabuntur. Et si quæ pars ante morbū vehementius laborarit, ibi morbus considet; quod iis maximè euenit, quos Perinthi tussis, Anginàque vexauit; tussis enim non aliter atque febris abscessus excitat. Qui in febribus lassitudines sentiunt, iis in articulis, & in maxillis potissimū abscessus prorumpunt. Quibus à morbo confirmatis, pars aliqua laborem affert, eò abscessus prorumpunt. At si quæ ante morbū pars dolorem attulerit, ibi sedem suam abscessus delegit. Quos febres longiores vexant, iis tubercula in articulis erumpunt, aut dolor eos affligit. Vbi suspitio est ad articulos abscessum eru-

pturum,

pturum, eũ planè delet vrina multa, crassa & alba, qualis in febribus laboriosis IV. die nonnullis profluere incipit: quòd si ex naribus etiam sanguis fluxerit, breui exitum res habebit. Si iis, qui renum dolore iampridem correpti sunt prçter prædicta signa dolores etiam in spinæ musculis oriantur, modo exteriora loca occuparint, foras quoque vertetur abscessus, quòd si interiora magis obsederint, interius quoque abscessum proruptuvum potius suspicandum est, vbi tussis & febris infestarit, subditóque tussis quieuerit, aut abscessus consequi, aut iuncturas, aut renes vehemẽtiores dolores occupare sæpe obseruaui, acutiores dolores & ponderis sensus lapidem in renibus subesse demostrabant, punctiones, & idem ponderis sensus vel iuncturarum dolorem, vel abscessum assurgere ostendebant.

Conuulsiones, vel neruorũm distentiones. Si pus cum vrina edatur in eorũ ęgritudine, qui in distẽtione neruorũ inciderunt, signum bonũ est, & morbũ maturari indicat. At verò pueris neruorum distentiones cõsequũtur, si febris accesserit acuta, & vẽter nihil reddiderit, nec somnus accesserit, & terreantur, & plorent, & sæpe colorem mutent, & viridem seu pallidum, aut liuidum, aut rubrum diffuderint. Accidunt verò hæc potius quidem pueris nuper ortis vsque ad septimum annum: qui verò hos excesserint, & viri huiuscemodi morbo non corripiuntur, nisi si aliquod signum maximum & pessimum accesserit, qualia sanè in phreneticis accidere consueuerunt. Pueri, quos grauitas capitis totius, stomachiq; morsus, atque fastidia malè habent, & biliosa & pituitosa euomunt, plerunque in conuulsionem inci-

dunt.

dunt. Quos ceruicis,capitísque dolores ac grauitas cum febre,& ſine illa vrgent,ſi pueri ſunt, plerũque ad conuulſiones compelluntur. Quibus tumores in vlceribus apparent,non valde conuelluntur,neque inſaniunt,his repente diſſipatis retrorſum quidem conuulſiones,& diſtentiones fiunt,antrorſum verò inſaniæ,lateris dolores acuti,aut ſuppuratio,aut dyſenteria, ſi rubicundiores magis fuerint tumores. Eadem ferè litteris conſignauit ſecundo de m.V. Maxillarum contractio,manuúmque (vt ita dicam) porrectiones,& dentium ſtridor,neruorum diſtentionem præcinunt. Alui contentio, liquida vix vi expreſſa extrudens cleriter intumeſcentes, neſcio quid diſtentionis prænunciat, veluti quoque Aſpaſij F.ſuperrigere his pernicioſum:poſt hæc conuulſus factus ac tumefactus diutius ægrotabit, oriſque putrefactio viridis accedet.Ex iis,quæ ſimul obſeruauit,generalia præcepta colligere conatur in multis magnopere errans. Quibus in lumbis dolor eſt lenis,& diutinus præcordia corripiens,& ciborum faſtidium afferẽs vnà cum febre,eos ſi capitis dolor vehementior,grauiórque occuparit, repentino cũ quadam diſtentione neruorum moriuntur. At hic nobis optime conſultum eſſe minimè vult:namque hæc,quæ hic coniunctum affert,neceſſariò minimè ſequuntur.Rigores ſuperuenientes, qui noctu magis aliquo pacto acceſſiones habent,cum vigiliis,& venarum agitationibus in ſomnis vrinæ nonnunquam procedunt ſine voluntate,in neruorum diſtẽtiones aliquando cum ſopore deſinunt. Multa hic affert, quæ cum cæteris minimè congruunt, communiáque à propriis ſeparare,ſeiungeréque neſcit.

Qui

Qui inter initia ſudoribus madent, vrinis concoctis, incenduntúrque, ac ſine iudicio frigore frigeſcunt, breui toti ardere videntur, torpidi item, ſopore diſtentionéque neruorum occupati perniciosè ſe habent.

Quædam & hac in ſententia planè ſuperuacanea reperiuntur. Vterum gerentibus capitis dolores ſoporéſque cum grauitate accedentes mali ſunt, forte autem hiſce etiam diſtentio neruorum prodeſt. Quæ rarò eueniunt à priore ſcientia remota eſſe debent. In faucibus gracilibus dolores, qui ſtrangulare videantur, diſtentionis neruorũ quamdam dant ſignificationem, cum aliàs, tum verò ſi dolere antea caput inceperit, veluti in Thraſimontis F.F. contigit Quas in aliquo ægroto concurſiones obſeruauit, notauit, quæ cum præceptis generalibus colligari minimè poſſunt. Tremores ſi in neruorum diſtentiones euadunt, dum ſudores oriuntur, recurrere ſolent, iudicium eorum exercetur, cum rigor iterum eos occuparit, iterum verò rigent maximè in ventre concluſo ardore. Huius ſententiæ prima pars planè falſa eſt, ſecunda verò hoc pacto ad veritatem traduci poteſt. ægritudines, quæ cum ſudore deſinere viſæ ſunt, iterúmq; recurrunt, & rurſus incenduntur, atque iterum ſudoribus abſtergi viſæ ſunt, verum, certúmque habent iudicium, vbi ſuperriguerint. Tertia verò pars ſic. Ventris æſtus rigorem antecedit. Lumborum dolor, capitis, & oris ventriculi cum ſputo, quod vix ex pectore expuitur, diſtentionem neruorum aliquo modo portendunt. Meritò hæſitat cum ſingulas res efferat, quaſi generalia ſint. Vrina ſuppri-

mitur, quibus rigores ſuperuenire debẽt, & ex hiſce neruorum diſtentiones. Turbulentæ ac (vt ita dicã) feroces exſomno excitationes, diſtentiones neruorum portendunt, cum aliàs, tum ſi ſudor penitus emanat. Nihil hæc planè neceſſarij habent. Et colli & dorſi refrigerationes manifeſtæ, quæ & totum corpus corripiant, præterea verò & vrinæ, quæ ſpumam habeant vnà cum animi deliquio, & oculorum obſcuritate diſtentionem neruorum non longè abeſſe ſignificant. At quædam hoc loco reperiuntur, quę diſtentionem neruorum ne indicant quidem, quædam verò ex euentu. Qui in febribus ſudore madent, caputque eis vehementius dolet, aluo abſtricta neruorum diſtentione corripiuntur. Non ſæpius, ſed ſemel hoc fortaſſe obſeruauit. Quæ ex lumbis ad collum & caput redundant, & lenis apoplexiæ modo reſoluta ſunt, neruorum diſtentiones oſtendunt & de mente deiiciunt, an & talia diſtentione neruorum ſoluantur? qui verò huiuſcemodi malis correpti ſunt, variè ægrotant. Hæc quoque in aliquo ægroto aliquando ſuperuenire obſeruauit. Neruorum diſtentiones in hyſtericis ſine febre lenes ſunt, vt Dorcadi contigit. in aliis quibuſdam codicibus ſic ſcriptum reperi. Frequentiores in phreniticis permutationes neruorum diſtentiones prænunciant. Quæ tantula ferocitate de mente deturbant, atram bilem imminere ſignificant, quod ſi poſt muliebrium purgationem retentionem conſequantur, ferina ſunt: hæc verò amplius ſuperuenire ſolent, num & hæ conuellantur? num & vocis ſuppreſſiones cum ſopore neruorum diſtentionem indicant. Veluti Coriarij F. quæ muliebri profluuio

fluuio correpta ægrotare cœpit. In hac omnia non continentur. Post sanguinis profluuium nigrorum alui sordium reiectio mala, praua sunt & valde rubra. an quarto die illud sanguinis profluuium accedat? sopore occupati ex his neruorum distentione pereunt. an nigro stercore præcedente, & ventre tumefacto? Quicunque hoc scribit, aut, obseruat, aut in singularibus planè versatur. Quibus largè magnóque impetu, atque copiosè sanguis ex naribus profluit, ij aliquando in neruorum distentionem incidunt, venæ verò sectio liberat.

Delyrium, inflammatio, dolor, furor, febres & delyria senioribus minus superuenire solent, quàm iunioribus. Quarto & quinto die acuta phrenitide correptos vidi, quibus ex morbo mors consequuta est, at tertio non vidi. Vigesimum verò diem non attingunt. Phrenesis verò cum concitari soleat aut à bile, aut ab humore melancholico; tacere melancholicorum esse notamus, cooperiri verò est proprium vtriusque, nisi si frigore vrgente cooperirentur. In acutis morbis cum repente sanguinis profluuium ex naribus superuenit, vrinam tenuiorem & clariorem ferre semper descendere obseruauimus. quod si manus tremulæ consequantur, vel delyrium, vel neruorum distentionem semper prædixi. Hinc illa Hippocrates. In acutis morbis, qui Aestate & Autumno excitantur, repentina, sanguinis eruptio, naturæ firmitatem, multámque in venis inflammationem significat. Itemque quod postero die vrina tenuis descendet. & si æger ætate floruerit, præditúsq; fuerit ob exercitationes corpore bene carnoso, vel

melancholico, vel ex nimio potu manus tremulæ fuerint, delyrium vel neruorum distentionem prædidicere consentaneum est. Natura omnino æstate propter aëris caliditatem magis ad superiora mouetur. Boni autem medici officium est prædicere mortem aut dolores magnos. At in ventre iacere, si quis sanus minimè assueuerit ita dormire, delyrium significat, aut dolorem, qui loca circa ventrem vrgeat. Dentium stridor in febribus, qui à puero non consueuit, furorem aut mortem prænunciat. at verò prædicere oportet ab vtriusque periculum imminere, quòd si insanus hoc faciat, iam valde perniciosum est. Respiratio densa dolorem portendit, aut inflammationem, quæ loca super septum transuersum posita sunt, occuparit. Quæ verò magna respiratio est & longo interuallo ducitur, delyrium indicat. Si verò pulsus quoque in præcordiis sentietur, perturbationem, aut delyrium significat, Oculos item eorum spectare oportet, etenim si frequentius moueantur, furiosos hosce fore suspicandum est. Aquæ porrò inter cutem si ab acuto morbo concitatæ sunt omnes malæ sunt, neque enim febres abstergunt & summos dolores afferunt, & mortiferæ sunt, fons autem & origo huiusce morbi sunt præcordia & lumbi, plerumque verò à iecore incipit. Testes & pudenda reuulsa magnos dolores prænunciant, & periculum mortiferum. Pessimum autem est neque noctu neque interdiu oculis somnum videre suis, aut enim præ labore vigiliis vrgeri, aut delyrio ex huiuscemodi signo colligimus. Flatum sine sono & strepitu edi, quàm inibi reuolui melius est, & qui hoc pacto edi

I. Progn.

cto editus est flatus, aut dolere quidem ægrum significat, aut insanire, nisi si voluntariè æger ita flatum eiiciat. At si desinant, deinde assurgant abscessus, ægríque ex toto spuere desinant, febre vrgente, terribile est, periculum enim est, ne delyret æger, & moriatur. Auris dolor acutus cum febre continua & magna horribilis est, effugere enim nõ potest, quin aut delyret aut pereat æger: quoniã igitur lubricus hic locus est, cætera signa statim post primam diem animaduertere oportet: namq; minores natu VII. potissimum aut celerius morbo pereunt, ætate verò prouectiores tardius multò: febris enim & delyrium minus hos vrgent, ob eamque causam aures antea suppurantur. At si in recidiuam incidunt, ex ea mors consequitur, minores verò natu antequam suppurent aures, intereunt, si verò ex auribus candidum pus profluat, spes est natu minorem conualiturum, præsertim si aliquod aliud bonum indicium in eius ægritudine notetur. In magna febre ægrum minimè sitire, vel illum de mente deturbatum esse indicat, vel naturalem ventris vim ac facultatem (vt ita dicam) cadauerosam esse. nisi si fauces humore, qui à capite descendat, madeant, atque irrigentur. In vrinis eneorema non sublime, non semper indicat desipientiam, sed interdum ex euentu eam commonstrat, quoniam spiritum in corpore abundare eneorema demonstrat. Quibus in aliqua corporis particula dolor vrget, dolorémque non sentiunt, iis mens non constat. Quibus in febribus aluus liquidior est, & mens minimè constat, horúmque plurimi floccos legunt, naréсque scalpunt, & interrogati,

pauca respondent: cæterum per se nihil quod sanum sit planè loquuntur: hæc indicia non melancholica, sed phrenitica sunt. Cum febrientis IV. die lingua titubet, ventérque liquidiora, & biliosiora reddiderit, hic in delyrium incidere solet, sed diligenter animaduertere oportet, quid subsequentibus diebus potissimum eueniat. Ab ossis vulnere insania, præsertim si vulnus ad medullam penetrauerit. Oculi ardentes delyrium portendere videntur. Quibus in dextra corporis parte contentio præcordiorum mollior sentitur, hi insaniunt, nisi si febre desinente planè illud abstergant. At hoc perpetuum minimè est. Sputa rotunda de ratione deturbant, qualia in Pleno obseruauimus. Sputa rotunda insaniam significant, vt in Perinthio, huic ex sinistra nare sanguis profluxit, & quinto die conualuit. Vrina, in qua multa subsident, qualis Dexippi post caluitiem fuit, insaniam abstergit. Qui comate occupati inter initia cum capitis, lumborum, præcordiorum, colli dolores vigilantes num phrenitici sunt? nasus hisce stillans perniciosus cum aliàs, cum verò si quarto die cœpit. Densæ linguæ atque aridæ phrenitim protendunt. At hoc minimè perpetuum est. Aegri si in maximis perturbationibus vigilarint, vrinæque profluxerint sine colore nigræ, in quibus aliquid innatet, illæque, cum sudoribus emanant, delyrium portendunt. At nullum neque sudoris, neque vrinæ signum proprium phreniticorum est. Insomnia quoque in phreniticis manifesta sunt. Hoc non phreniticis solis conuenit, neque cunctis, verùm plurimis. Screatus frequentiores si & aliud quoddam signum præterea accesserit,

cesserit, phrenesim portendunt. Hoc item multis, non autem omnibus neque solis superuenire obseruamus. vomitus cum capitis doloribus æruginosi cum surditate, & vigiliis insaniam subesse significant. Signa hæc delyrium notare quidem solent, at perpetua & inseparabilia signa non sunt. In acutis morbis faucium sine tumore dolores haud magni, & qui hominem iugulare queant. atque vbi æger hiarit, os claudere minimè facilè possit, mentis errorem portendunt. ex quibus phrenitici euadunt & perniciosè se habent. Ex huiuscemodi symptomatis phrenesis minimè consequi necessariò solet: nihil enim est, quod cerebrum affectum esse demonstret. In phreniticis albæ alui sordes malæ, vt Archecrati: num & hisce etiam torpor superuenit? rigor in his pessimus. Ne hoc quidem proprium phreniticorum est. In phreniticis inter initia mansuetudo, veruntamen nullo loco posse consistere malum est, & screatus malus. Nihil planè habet phrenitidis proprium. De mente deiecti, vbi præterea acuta febris accesserit cum sudore, phrenitici euadunt. Nihil quod perpetuum sit habet. Phrenitici qui exiguè bibunt, ad omnem sonitum protinus commouentur, nullo negocio incidunt in tremorem. Non omnes quidem, sed qui deterrimè se habet. A vomitu cum fastidio si vox cum clangore consequatur, aut sordes in oculis inhærescant, & quasi puluere pleni videantur, insaniam portendunt, vt Hermogigi vxori contigit, quæ insania vehementer vexata voce amissa mortua est. Quædam communia sunt cum tabe occupatis, cætera solis Phreniticis minimè conueniunt. In

febre ardente si sonitus aurium accedat, sensúsque visus hebetior fiat, grauitásque narium superueniat, melancholico modo de mente deturbantur. Hoc nonnunquam verum est. Mentis errores cum voce, quæ clangorem habeat, linguæ conuulsiones tremebundæ, & voces tremebundæ, mentem depellunt. in hisce durities perniciosa. Ne hæc quidem phrenitidis propria sunt. Linguæ tremebundæ signa sunt ægros de mente deseri. Neque hoc proprium phrenitidis signum est. Molestè ferre morbum cum horrore, partibus superioribus si non sine febre sudore madeant phrenitim prænunciat, veluti Aristragoræ, hoc quoque perniciosum. Hæc dubia signa sunt: illud argumento est, quod ægrum laudat. Surditas & vrinæ rubriores, in quibus nihil omnino subsidet, & aliquid innatat, de mente ægrum discedere portendunt. Neque multos huiuscemodi ægrotos vidit, neque rei euidentiam sequitur. Mentis errores tremebundi, obscuri, lenes, in quibus ægroti facilè contineantur, valde phrenitici sunt, veluti Dydimarco in Co. Nunc & verum videtur dicere, & singulas res minimè notat. Post rigorem torpores, mentem constare non sinunt. A morbis ad ægros transit, aliquando è contra. Dolores, qui vmbilicum vexant palpitantes de mente quidem aliquando deturbant, verum in iudicio aceruatim spiritus cum haud vulgari cupiditate peruadit, furæ quoque dolores in his cooriuntur, qui protinus de mente deiiciunt. Hoc verò in vno aut altero obseruauit. Si innatarit aliquid in vrina dolore recurrente, mentem deturbari significat, & quæ in aurium sonitu oriuntur, ta

tur,ta

tur, talia existunt. Quantò melius hoc pacto. Dolores coxæ, si qui eos excitauit, humor recurrerit, insaniam aliquando excitare possunt, si caput humor occuparit. Aegro defatigato infirmiori cui dolor capitis accesserit, sitis, vigiliæ, aluus liquida malè habeant, obscure loquatur, verendum est, ne à mente tandem deseratur. In hac reperiuntur quædã signa, quæ neque eiusdem speciei, neque generis sunt. Quibus mulieribus post partum alba cum febre nõ reiiciuntur, surditásque accesserit, & lateris dolor acutus vrgeat hæ de mente perniciosè deiiciuntur. Hæc singularia sunt, generalibus subiecta, quemadmodum & multa alia in eo libro continentur. Lateris dolor cum sputis biliosis, si præter expectationẽ soluatur, ægri mente nõ consistunt. Habet hoc quoque quod omnia complectitur; quod tamen neque perpetuò neque sæpius consequitur. Quæ ex lumbis ad collum, & caput redundant, & lenis appoplexiæ modo resoluta sunt, neruorum distentiones ostendunt, & de mente deiiciunt. Hæc quoque in vno aut altero ægroto aliquando subsequi obseruauit. Insaniæ signa sunt vigiliæ, tristitia, μαρμάρυγες, auriũ sonitus, vrinæ albæ, vel pellucidæ, sudores circa collum orientes, anxietas, frequens & magnus spiritus, si inter morbi initia consequantur, & ante materiæ maturationem, vel ante morbi impetum.

Animæ defectio. Si verò sæpe aceruatim aluus reddiderit, periculum est, ne ægri animo malefiat. Eos, qui corporis optima præditi sunt sanitate purgante sumpto medicamento anima statim deficit: veluti & eos, qui prauis vtuntur alimentis. Post tuberculi interiores partes occupantis ruptionem,

II. Progn.

virium infirmitas, vomitus, & animæ defe-ctio.

Dyſenteria. Poſt diarrheam dyſenteria. Quibus ſuppurationibus vmbilicus terminus eſt, ſuppuraturis aluus cita redditur. Et ex naribus quoque ſanguinem profundere ſperandum eſt, ea quæ caput concutiunt; & quæ aurium ſonitus excitant ſanguinem profundunt, aut menſes cient, cum aliàs, tum ſi in ſpina ardor conſequatur: fortè autem dyſenteriam excitabunt. Hoc minimè perpetuum eſt. Dyſenteria, quæ deſiit, vel abſceſſus vel tuberculum excitabit, niſi aut febris, aut ſudor ſuperuenerint, deſcenderúntque vrinæ craſſæ & albæ & leues, aut in tertianis aut in varicibus vel dolor teſticuli, aut cruris, aut coxæ accedat.

Aqua inter cutem. Albæ pituitæ aqua inter cutē ſubſequitur. Poſt ſanguinis profuſionem aqua inter cutem.

Inteſtinorum leuitas. Dyſenteriæ inteſtinorum leuitas conſequitur. Quibus ventre adſtricto ſuperuenit ſanguinis à naribus profuſio atque rigor prę-terea: num aluus inteſtinorum leuitate corripitur, & durior fit, aut aſcarides ſubſunt, aut vtrunque?

Parotides. Parotidis ſigna ſunt, quod febris minimè acuta ſit, ſeneſcat, calor ſuperiores partes occupet, ceruicis capitiſque grauitas ſubſit, huc accedunt faciei tumor, rubor, oculorum humiditas, viſus caliginoſus & ſi quæ alia. Sinceræ deſinentes purgationes, quæ in omnibus quidem affligant; his verò etiam valde ex huiuſcemodi abſceſſus in auribus concitantur. At hi conſequuntur, ſæpe, nō perpetuò

petuò vrinæ quibus post aures abscessus cōsequuntur si citò,& parcè concoquantur, vitiosæ,& ita refrigescere malum. Hoc autem singulare quoddam est. Qui somno vrgentur, morbo regio correpti sunt, nec valde sentiunt, quibus superuenit singultus, his cita aluus consequitur, an si supprimitur, exoluuntur? num his quoque abscessus in auribus oriuntur? Propria signa minimè affert. Suppressæ cum rigore vrinæ malæ cùm aliàs tum si antea sopore correptos parotides occuparint: an hæc res saluté aliquādo afferre possit? Nihil quod parotidum proprium sit, planè continet. Ex eo, qui torminibus occupatus sit, si, quod venter reddidit, id quod subsidet, & limosum, subliuidumque est, malum: an si inter præcordia dextra potiss. dolere videantur, exoluuntur? atque hisce parotides, quę parum doleant, superueniunt? Soluta his omnibus aluus perniciem affert. Singulares notát tantummodo ægritudines. Vigiliæ, quas minimè tranquillè ferunt ægrotantes, parotides maximè antecedunt. At hoc sanè esse non potest; quinimò quis nescit, hæc insaniam aliquando præcurrere? Ex vuluulis malè olentibus cum febre acuta, præcordiísque sublimibus diutius vexantibus parotides, quæ excitantur, protinus iugulant. At mors parotides subsequuta non est. Surdos leniores parotides occupant cum aliàs, tum si cum fastidio quodam afficiantur & comatosos magis. Quasi verò quicquid indicet humorū impetū ad partes superiores, id cōtinuò parotidas indicet. Abscessus in auribus iis, qui Apoplexia lenius laborāt, mali sunt. Bis terue hoc ad summū obseruauit. Qui cōuulsiuo

modo

modo cum cathoche magis vrgentur,parotidas excitant. Ex ſymptomatum concurſione nihil planè colligere poſſumus; quare ad rei naturam, de qua aliquid præſentire volumus, perpendendam nos conuertere debemus.Neruorum diſtentio, tremor, faſtidium cum cathoco parui poſt aures abſceſſus cum dolore excitant. Symptomata diuerſi generis affert.Num quibus poſt aures abſceſſus gignuntur, capitis dolore vrgentur? num & ſuperiores partes ſudore madent,& item aliquo pacto rigent? Deinde & venter ſordes extrudit?& ſomnus profundior conſequitur?num & aquoſæ vrinæ, in quibus alba quædam innatant?& quæ variè alba ſunt, ac malè oleant,abſceſſus in auribus gignũt?num qui huiuſcemodi vrinas profundunt, ſæpe ſanguinis ſtillas è naribus profluunt?num & lingua his leuis eſt?Certo nihil prænunciat. Qui magnam & frequentem habent reſpirationem, morbúsque regius conſequatur,& febres acutæ cum præcordiis duris deferbuerint,num hos abſceſſus magni poſt aures occupant? In aliquo hoc obſeruauit. Quibus ſymptomata comatoſa,quæque faſtidium creent,præcordia dolentia,& pauca cruenta appareant,in his parotides cõcitantur, antea verò faciei ſigna obſeruanda ſunt. Hæc verò quam potiſſimum partem corporis noſtri abſceſſus occupaturi ſint,oſtendunt.Aluus nigra ſtercoroſa extrudens, ſopórque accedens abſceſſus in auribus gignunt.Sat ei erat ſcripſiſſe coma,cætera fruſtrà appoſita ſunt. Tuſſiculæ cum frequenti ſputo abſceſſum poſt aures abſtergunt. In capitis dolore coma & ſurditas abſceſſum aliquem poſt aures profundunt. Modò abſceſſum aliquem futurum

rum

rum antea nouerimus. Præcordiorum contentio cum comate minimè tranquilla, & capitis dolore parotidæ, vt prorumpant, in causa sunt. Duo sunt propria parotidum signa, cæteráque per se illas minimè ostendunt.

Puris eruptio. Capitis dolores magni & continui cum febre, si aliquod mortiferorum signorum accesserit, perniciosi valde sunt, si verò sine huiusmodi signis dolor viginti dies transierit, & febris quotidie vrgeat, sanguinis è naribus profluuium, aut abscessum quendam expectare oportet, & quoad dolor recens fuerit, similiter sanguinis è naribus profusionem, aut puris eruptionem sperare oportet, cum aliàs, tum si dolor tempora & frontem occuparit. Verumtamen sanguinis profluuium magis expectandum est iuuenibus, qui XXXV. annos nondum attigerint, senioribus verò puris eruptio.

III. *Progn.*

Recidiua. In Recidiuam incidunt ægroti cum omnia in morbis cruda sunt, aut cum nondum planè maturitatem assequuta sunt, aut cum diebus, qui iudicia minimè afferre solent, humorum emissiones eueniunt. Namque vt (Hippo. aliquando tradidit) quicquid suppuratur, non illico in recidiuam incidit; nempe ipsamet concoctio iudicatio simul & excretio est. Recidiuæ, quæ in morbis superueniunt, seniores consumunt: minores verò natu antequam ad suppurationem spectent humores, planè tollunt morbi acuti; illi enim viribus cum imbecillioribus præditi sint, morborum reuocationes ferre nô possunt. Si verò neque in diebus, quæ iudicia exercent, depellatur erysipelas, neque tuberculum in exteriorem partem feratur, neque pus tussiendo reiiciatur,

III. *Progn.*

æger

ægérque omni morbi perturbatione careat, mortẽ significat, aut ruboris recidiuam. Quibus febres decedunt, neque signa apparent, quæ à febribus liberare solita sunt, neque in diebus, quæ iudicia exercent, hisce febres reuertuntur. Causi, qui discutiuntur absque sanguinis è naribus profluuio, aut sudoribus cum concoctionis signis, reuertuntur, & vel coxa, vel crus dolet, expuetque crassa, si ad sanitatem æger perducetur. Quæ in morbis post iudicia relinquuntur, recidiuas afferre solent. Siquidem ex fluentibus aliquid intus relinquatur, illico morbus ad abscessum conuertitur. Eodem pacto si relinquitur sitis, orísque siccitas, & sentiat aliquid, quod insuaue sit, atque ciborum fastidium vrgeat. Febres minimè acutæ huiuscemodi sunt nempe recurrunt. Sudores febre occupato si inceperint III. ægritudinis die, aut V. aut VII. aut IX. aut XI. XIV. XVII. XXI. XXVII. XXX. XXXIV. boni sunt; hi enim sudores iudicia afferunt, qui verò alio consequuntur tempore, laborem morbi diuturnitatem, aut eiusdem recidiuam significant. Febricitanti nisi diebus imparibus febris decesserit, ea recurrere solet. At verò ignorare minimè oportet, si alio tempore iudicium fiat recidiuas fore prænunciandum, quæ erunt planè perniciosæ. Quæ ante præiudicata sunt cum cruditatibus, in recidiuas incurrunt. Si febris in die impari non desierit, morbi repetitio protinus subsequi solet. Minus hi, quibus à capite raucedo, & grauedo excitatur, & febris accedit (vt arbitror) in recidiuam incidunt.

Sanguinis è naribus profluuium. Materia crudiori

diori in morbis iudicium rectè exerceri solet vel cũ sanguinis è naribus magno ꝓfluuio,quod & Hip. memoriæ mandauit.Magnum sanguinis ex naribus profluuium ferè liberat;idem & in Methonis ægritudine obseruauit; aut sudore, vt in mulieris morbo, quæ in littore lecto tenebatur, idem notauit Hippo. At illud hac in re diligenter perpendendũ, quòd sanguinis ex naribus profusio, tametsi copiosior,morbum maximum abstergere non potest, vt Gale.in muliere,quæ in Mẽdaciũm foro tenebatur, diligentissimè animaduertit: etenim morbi magni magna quoque & ægregia postulant auxilia, quæ optima iudicia afferant,& tamen sanguis copiosior quoquo modo profluat,spem salutis affert.Contingit autem his in prima circuitione quoque sanguinis ex naribus profluuiũ, & valde prodest. At interrogare oportet,an caput doleat, an visum habeant hebetiorem;si enim horum quid acciderit, ad eum locum sanguis repit.Magis autem id euenit iuuenibus,qui XXX V. annos nondum attigerint. Sanguinis verò profluuium ex superioribus locis maximè expectare oportet. Capitis dolores magni & continui cum febre,si aliquod mortiferum signorũ accesserit,perniciosi valde sunt;si verò sine hisce signis dolor viginti dies transierit,& febris quotidie vrgeat,sanguinis è naribus profluuiũ aut puris eruptionem cũ aliàs,tum si dolor tẽpora & frontẽ corripuerit. Quibus verò in huiuscemodi febre caput maximè dolore vexatur, &,pro caligine oculorum sensus visus hebetior fit, aut splendores quidẽ ob oculos obuersentur,& pro oris vẽtriculi morsu contentio præcordiorum cum dextri, tum verò

I. Progn.

sinistri

ſiniſtri lateris ſine dolore aut inflammatione acceſſerit, iis ſanguinis è naribus profluuium pro vomitu expectandum eſt; magis tamen hoc loco in iuuenibus ſanguinis profuſionem expectare oportet: qui autem XXX. annum attigerint, & pręterea ſenioribus multò minus, cum vomitus in hiſce expectandi ſint. In ardentibus autem & cæteris febribus, quibus colli dolor & temporum grauitas, & (vt ita dicam) caligo vertiginoſa in oculis, aut etiam præcordiorum contentio nullo cum dolore accedunt, his ſanguis è naribus profluit. In his cauſis, in quibus pulmo maximè afficitur, ſanguinis è naribus profuſio expectanda eſt. Signum profuſionis ſanguinis è naribus in febribus acutis feruentioribus minimè voluntarias lacrymas aliquando fuiſſe obſeruauit Hippo. modo nulla alia pernicioſa ſigna, aut anteceſſiſſent, aut ſubſequuta eſſent. Qui in febribus obſurduerunt, iis ſanguis è naribus profluens, aut cita aluus morbum ſoluit. Poſt vehementiorem pulſum in vlceribus ſanguinis profluuium malum. Et ſi è naribus ſanguis fluxerit abſtergitur ægritudo; nec non & ſi ſudores ſuperuenerint, qui iudicia afferant cùm vrinis, in quibus ſubſideát alba, craſſa, & leuia. Quibus in febrib. crura in tumore ſunt, qui febre non remiſſa maturationem minimè ſit aſſecutus, faucibúſque non tumentibus ſuffocari æger videatur, tumórque illarum recurrerit, ſanguis his è naribus fluere conſueuit, qui ſi copiosè profluxerit, morbum abſterget, ſin minus morbi diuturnitatem indicabit, quo verò minus ſanguinis profluxerit, eò deterius & diuturnius malum erit. Dum ſingulas res notát, omnia ſe complecti putat. Qui comate occupati

pati inter initia cum capitis lumborum, præcordiorum, colli dolore vigilantes, num phrenitici sunt? nasus hisce stillans perniciosus cum aliàs tum verò si IV. die cœpit. Pessimum signum esse testatur Aetius, magnam enim esse vim sanguinis vel in toto corpore, vel in capite indicat. At Galen. aut copiam indicare tradit; aut imbecillitatem naturæ, quæ superuacanea extrudere nequit: ea verò, quæ in diebus iudicialibus depelluntur, exigua esse non possunt. Quibus lumbi dolent, his si oris ventriculi dolor accesserit, suspicor sanguinis profluuij antegressam notam esse. Per hæmorrhoides scilicet, fieri etiam potest vt id accidat propter hæmorrhoidum retentionem. Qui statis quibusdam temporibus sanguinem profundunt, hi siti vrgentur, difficiles sunt & exoluti sunt, ni sanguis proruperit, in comitialem morbum incidunt. Quædam addit, quæ retentionis sanguinis propria minimè sunt. Tranquilli, qui perturbantur, peruigilant, è naribus aliquid profundunt, vj. die meliores sunt, noctu laborent, postridie sudant, somno opprimuntur, delyrantque, copiose sanguinem profundent, an & aquosa vrina tale quid indicat? Cuncta, quæ sanguinis profluuium antecedunt, hoc loco litteris consignauit. Quibuscunque sanguis multus eruperit, procedente morbo aluus eum malè habet, nisi si vrina concocta descenderit. Hæc eadem quarto sententiarum conscripsit. In iudicialibus refrigerationibus sanguinis eruptiones vehementiores, pessimæ. Qui capitis grauitatem sentiunt, quibus syncipiut d olet, qui somnum oculis non vident, sanguinem profundunt, cum aliàs tum si quid

in ceruice contenditur. At nō multi. Qui peruigilarint, repente cum iactatione quadā sanguinem profundunt, cum aliàs tū si quid antea profluxerit, an & vbi horruerint? Horum quædam sanguinis profluuium præcurrunt. Colli dolores, oculi rubriores sanguinis profusionem præcinunt. Hæc verò non perpetuò, sed sæpius tamen sanguinis profusionem significant. Quibus aluus adstricta est, hi sanguinem profundunt. Semel hæc fortasse vidit. Quibus à lumbis ad caput & manus recursus fit, hi stupidi & dolore, oris ventriculi conflictantur, saniosis & serosis humoribus pleni largè sanguinem profundunt, verumtamen & cita aluus accedit cum corporis vexatione. In quibusdam tantummodo hoc notauit. Quibus post sanguinis profluuium largum & frequentiorem, alui sordium nigrarum, multarum depulsio accessit, his aluo adstricta maximis doloribus vexatis sanguinis profusio accedit, quod si alia quædam eruptio consequatur, facilius illam ferunt, num hi multis frigidis sudoribus madent? conturbata in hisce vrina non mala, neque id quod genituræ simile in ipsa subsidet, repræsentat. at sæpe his aquosa vrina profluit. Hæc aliquando in re medica exercenda notauit, quæ generatim extulit, quòd singulorum symptomatum vires ac facultates minimè nouerit. Quibus ex rigore febres cum lassitudine, his menses muliebres profluunt: at si colli dolor accesserit, sanguis è naribus erumpit: in mulieribus quoque valentibus idem contingere nullo negocio potest. Ex naribus sanguinem profluere maximè sperandum est, cum caput vexatur, & quæ aurium sonitus adferunt sanguinis

guinis profluuium indicant: aut menses cient cum aliàs tum si spina ardor consequatur: forte etiam dysenteriam excitabit. In hisce omnia minimè continentur. Ventris quoque palpitationes cum præcordiorum contentione subionga, & quæ in tumore sit, sanguinis profluuium significat: horrent autem hi. Hæc cum obscura sint, tum verò in illis cuncta inesse minimè videntur. Precordiorum contentio cum capitis grauitate & surditate, & quæ visus obtundunt, sanguinis profluuia significant. Nihil planè noui affert, eadem Hippocrates noster tradidit. Vndecima die sanguinis stillicidia, difficilia, cum aliàs tum si iterum stilla emanarit. Hoc quoque singulare est. Quibus in horroribus sudor simul in iudicio, consequutus est: postridie autem postquam horruerint, præter rationem vigiliis vrgeantur, eis sanguinem profluxurum arbitror. Neque semper, neque magna ex parte hoc consequitur. Quos inter initia longa sanguinis profluuia vexant, rigor illa sistit. Hoc aliquando accidere solet. Quibus capitis & ceruicis dolores, & totius corporis infirmitas quædam cum tremore accedit, hæc sanguinis profluuia planè abstergunt, verumtamen & cum tempore hac ratione depelluntur. Multas concursiones symptomatum litteris consignauit, & viam & rationem generalem perscribere noluit. Non operis exigui est sanguinis profluuium prænoscere. at rectè iudicabis, si hæc tecum ipse perpendes. Principiò considerandum num in toto corpore sanguinis affluat copia, deinde num tempus vernum, æstiuum, aut temperatum sit, deinde num febris ardens & acuta ægrum vrgeat, deinde num

in præcordiis aliqua ſubſit inflammatio, deinde ſi quæ ſigna faciei, ceruicis, capitiſque notentur, ex quibus intelligi poſſit, ſanguinis profluuium futurum, præſertim verò ſi partes illæ ſanguine completæ ac refertæ ſint. Poſtremò ſi aliquod in Thorace, præcordiiſque ſignum adſit, ex quo coniectura facilè fiat humores ad ſuperiores partes propelli.

1. Progn. Suppuratio. Si verò xx. dies pertranſierint, & febris vrgeat, tumórque minimè euaneſcat, ad ſuppurationem tendit. Si verò tranſierint lx. dies, febríſque vrgeat, tumórque non euaneſcat, ſuppuratum fore ſignificat, & hunc, & eum, qui aliquam aliam partem ventris occupauit. Quæcunque ſuppurationes, dum ſputum adhuc bilioſum eſt, maturitatem aſſequuntur, pernicioſæ valde ſunt, ſiue bilioſum illud ſeparatim, ſiue ſimul cũ pure admixtum expuatur. Atque illud potiſſimum ſi morbo ad vij. diem progreſſo ſuppuratio ab huiuſcemodi ſputo ſeparari incipiat. At verò ſuppurationum quàmplurimæ rumpuntur xx. die: nonnullæ xxx. multæ xl. quædam lx. diem pertingunt. perpendere verò principium ſuppurationis futuræ neceſſe eſt, ſuppuratione orta ea ipſa die, in qua primum hominem febris corripuerit, aut ſi forte ipſum primo rigor occupauit, & ſi pro dolore grauitatem ſe ſentire dixerit eo in loco, in quo dolor infeſtabat. Hæc enim in ſuppurationum initiis accidunt Ergo ex hiſce temporibus ſuppurationum eruptionem fore coniecturam capere oportet, eáque accommodare ad prædicta tempora neceſſe eſt. Si verò ſuppuratio alterum tantummodo latus occuparit,

ægrum

ægrum vertere oportet, & perpendere, num in altero latere dolorem sentiat, ac tangere, num alterum altero calidius sit, & reclinato ægro in latus sanum interrogare oportet, num sentiat graue aliquod ex superiori latere incumbere, si enim ita se res habeat, in altero erit suppuratio, in quo grauitas sentietur. Cæterum hisce signis suppuratos cognoscere oportet: principiò quidem si febris non dimiserit, sed interdiu lenior, noctu verò vehementior appareat, & sudores multi consequantur, tussis & tussiendi cupiditas, in qua nihil memorabile expuat, vrgeat. oculi caui fiant, maxillæ rubeant, & vngues curuentur, digiti calefiant præsertim verò summi, pedes in tumore sint, cibos non appetant, & pustulæ denique in corpore passim oriantur. Quæcunque igitur suppurationes diuturniores sint, hæc obtinent signa, quibus fidem adhibere necesse est. Quæ verò leuiores sunt, his signis cognoscere oportet, si quid acciderit ex his, quæ inter initia fieri consueuerunt: præterea verò si difficilius spirauerit æger. At verò, quæ ex ipsis citius aut tardius disrumpuntur, his indiciis cognoscere oportet: etenim si dolor inter principia accesserit, spirandi difficultas, tussis, screatus permanens ad xx. diem perduret, eruptionem tunc potissimum expectare oportet, aut etiam multò ante: si verò lenior fuerit dolor & cætera huius proportione, eruptio posterius expectanda est, necesse verò est & dolorem subsequi & spirandi difficultatem, & screatum ante puris eruptionem. Horum autem maximè incolumes seruantur, quos febris eodem die post puris effusionem reliquerit, ci-

bosque citius, auidiúsque sumpserint, miniméque siti vrgeantur, venterque pauca, & coacta profuderit, pus album & lene & eiusdem coloris accedat, atque sine pituita, dolore & tussi molestiori edatur, sin minus hi, quibus proximè his contigerint. At verò pereunt hi, quos febris nō dimiserit, aut vbi eam decessisse putauerimus, rursus exardescens ægrum corripuerit, & qui siti vrgeantur, cibos verò minimè appetant, & si aluus liquida fuerit, & pus pallidum & liuidum ex pectore expuerit, aut pituitosum, aut spumosum, si cuncta hæc accesserint, pereunt. Quibus verò ex iis quędam subsequuta fuerint, quędam verò non, horum nonnulli intereunt, nonnulli verò diutius incolumes euadunt. Verum tamen ex omnibus signis, quæ adsunt, cum in hoc casu, tum verò in aliis coniecturam facere oportet. Qui pleuritide correpti sunt nisi intra xiiij. diem superne expurgentur, morbi in Empyema fit translatio. Quibus ex angina in pulmonem fit conuersio, ij septem dierum spatio planè intereunt. Si verò hos prætererint, purulenti euadunt. Si in ventrem sanguis præter naturam profusus est, ij ad suppurationem veniant necesse est. ab Erysipelate putredo aut suppuratio malum. Post diutinum partium ad ventrem pertinentium dolorem, suppuratio. Destillationes in ventre superiori ad suppurationem perueniunt spacio viginti dierum. Suppurationibus occupati cum vruntur, aut secantur, si purum & album pus profundatur, incolumitatem habent. Quibus purulentum iecur vritur, si purum pus & album extrudatur, incolumes euadunt, in tunica enim pus continetur.

Vomitus

Vomitus. Quicunque verò in febri non mortifera dixerit capitis dolore vrgeri, aut etiam præ oculis obſcurum quoddam obuerſari ſi & oris ventriculi morſus huic acceſſerit, ei bilioſus vomitus aderit: quod ſi rigor quoque acceſſerit,& partes infra præcordium frigidiores habuerit, citius euomet. At ſi quid biberit aut ederit hoc tempore, citius multò euomet. Quos autem grauitates quidem totius capitis,oris verò ventriculi morſus vrgent, & nauſeant, hi bilioſa & pituitoſa euoment. Poſt tuberculi in interiores partes eruptionem virium infirmitas, vomitus, & animæ defectio.

III. Progn.

Dolor capitis. Iam verò quibus horum dolor acceſſerit prima ipſa die, hi IV. magis quam V. premuntur. VII. verò liberantur. pleriſq; tamen ipſorum III. die, dolere incipit, vexantur verò quinta, eo priuantur IX. aut XI. Qui verò incœperit V. die, cæteráque horum proportione accedant, horum morbus XIV. iudicium ſubit. ſuperueniunt autem hæc & viris & mulieribus maximè in tertianis febribus. iunioribus vero fiunt & in hiſce, & in febribus continuis & ſinceris tertianis. Capitis dolor vehemens, & perpetuus ſi cum febre afflixerit, aliquodque ex peſtiferis ſignis conſequatur, mortiferum admodum eſt. Quibus febre occupatis vrinæ deſcendunt perturbatiores, quales eſſe ſolent iumentorum, iis dolor capitis vel vrget, vel vrgebit. Quicunq; ſani doloribus capitis repente corripiuntur, & muti illico euadunt, & ſtertunt, ſeptem dierum ſpatio, niſi ſi febris eos occuparit, pereunt. Caput dolenti & circumdolenti pus vel aqua ſanguis deſcendens per os,nares,aures morbum ſoluit.

III. Progn.

Vterum gerentibus ſi capitis dolores ſuperuénerint, quæ ſomnum afferant cum grauitate mali ſunt.

Vteri dolores. Hi, quos grauitas totius capitis, ſtomachíque eroſiones atque faſtidia malè habent, biliosa & pituitoſa euomunt, pueros neruorum diſtentio plerunque vexat, mulieres verò non modò hæc mala corripiunt, verùm etiam vteri dolores.

Paraplegiæ, Maniæ, oculorum ſenſus priuatio. Seniores, atque hi quorum calor natiuus in dies magis ac magis debilitatur, ac frangitur, ſi grauitate totius capitis, ventriculíque morſibus, eiúſque faſtidio conflictantur, quòd præ imbecillitate neque vomitu neque ſanguinis profuſione copiam abundantiamque coaceruatam propellere non valeant, aut in paraplegiam, aut in maniam, aut oculorum cæcitatem incidere ſolent.

Sudor, Materia crudiori in morbis ſudore aliquando indicium ſubeunt ægroti, quod in mulieris ægritudine, quæ in littore lecto tenebatur, obſeruauit Hippocrates. Quorum cutis arida & ſicca contenditur ij ſine ſudore pereunt, quorum verò laxior eſt, ij ſudoribus madentes moriuntur. In iis morbis, in quibus ſudoris ſpes oſtenditur, & minimè diffunditur, ſiccitatis morbi indicium eſt, Et ſi in febribus acutis ſudores ſuperuenerint, qui iudicia afferant cum vrinis, in quibus ſubſident craſſa, alba & lenia, morbum planè abſtergent.

Rigor. Rigores ſi ſuperueniunt in die, quæ iudicium afferre ſoleat, & cum maturationis ſignis, optimum ſubſequitur iudicium, minimè autem bonum

num neque perfectum cum vel diei,vel maturationis indicia optima non erunt. Quibus in febribus sexto die rigores excitantur,ij difficile iudicium afferunt. Si rigor consequatur febre non desinente, ægro iam imbecillo mortiferum est. Qui ardente febre correptus est,si rigor consequatur, morbum abstergit. Frigidum distétiones neruorum tetanos, denigrationes,& rigores,quales in febribus, subsequi solent,excitat. Post multam vini potionem rigor & desipientia malum. Morbi in quibus vehementiores rigores subsequuntur,minimè leuantur, nisi prope vigorem.Ante rigorem vrinæ suppressio si à bonis indiciis emanarit, perpendendum num aluus fluxerit,& somni accesserint,pariter & febris ratio,præsertim verò quæ ex lassitudine concitatur. Rigor à superioribus ventriculi partibus magis incipit, calor verò ab inferioribus. Quæ in diebus, quæ iudicia afferunt, cum iactatione & anxietate, & absque sudore refrigerationes sunt, malæ sunt, atque ex hisce superuenientes rigores mali. Quanto melius ex Galen.hoc pacto.Si rigor iudicium afferat,concitetur verò,ex iactatione, morbũ soluit, præsertim si accedãt sudores,vel vomitus commodi,vel cita aluus.Ignoratio cum rigore mala; mala quoque & obliuio.Ex rigore refrigerationes, quæ non iterum calefiant,malæ.Aestuosi rigores aliquãtum perniciosi,flammea quoque cum sudore facies in his mala,posteriorúmque refrigeratio,distentionem neruorum excitat. Galenus hæc rigor si tertio vel IV. die consequatur, proprium febrium est symptoma; in morbis verò si post appareat, iudiciúmque non afferat,deterrimum est. Tremores in

neruorum distentiones si euadunt, dum sudores emanant, recurrere solent, iudicium eorum exercetur, cum rigor iterum eos occuparit, iterum verò rigent maximè in ventre incipiente ardore. Hæc ex Galen. commentariis. Aegritudines, quæ cum sudore abstergi visæ sunt, iterúmque recurrunt, & iterũ incenduntur, atque iterum sudoribus euelli visæ sunt, verum certumque habent iudicium, vbi iterũ rigore ægri correpti sunt. Ventris æstus rigorem antecedit: cætera falsa sunt. Rigor si bonam aliquãdo humorum exinanitionem antecedebat, bonum; cum verò humores propelluntur, si subsequatur, malum. Rigor, qui iudicium affert in phrenesi, sudoribus morbum abstergit. Post sanguinis profluuium rigores diuturniores. Cum oculi peruertuntur cum febre & lassitudine rigor perniciosus, coma occupati in hisce malis minus commode se habent Grauia & difficilia symptomata permiscet.

Indiciis ita notatis, ac separatis antequam ad ægrorum historias explicandas veniamus, animaduertendum, quòd vrinæ nullo non morbi genere contemplandæ sunt; etenim & in ventris, pectoris, pulmonis, neruorúmque morbis semper illæ perpendendæ sunt: námque si bonæ profluxerint, magnum habent cunctis in morbis momentum vel ad salutem obtinendam, vel ad interitum præmonstrandum. Si quis enim magno in discrimine versatur propter ventriculi inflammationem, si & alia quædam in eodem homine accesserit ægritudo, magnam, quoque ad malum illud accessionem fieri est necesse. Quapropter consueuit Hippo. in morbis pectoris vrinas quoque inspicere, & quales

les essent nobis indicare;quamuis enim nullum non impendere videatur periculum ab iis partibus, quæ aerem & spiritum hauriunt,& reddunt:si tamen & illæ haud belle se habuerint, minimè dubium est, quin maior multò illius partis affectæ accessione ægro calamitas imminebit:veluti quoque & iis, qui vululo laborant,parua in vrinis,vt sint bonæ, salutis spes consistit: at non paruum ad perniciem est momentum, si prauæ ferantur. Illud præterea obseruandum,quod sæpenumero morbi quidam cum statim occupant, mortiferi sunt, cum tamen inter initia maligni minimè appareant;quoniam natura robusta egregiè morbo se opponit, eumque pulcherrimè reprimit, atque retundit. Quare accidit, vt ad exiguum tempus intermittat,iterúmque deinceps recurrat, atque vbi naturæ vires fractas atque debilitatas inuenit, grauius affligit, quòd in vigore potius, quàm in cæteris ægritudinis temporibus euenire solere obseruamus; quamobrem quidam moriuntur, quidam verò ad sanitatem perducuntur,illi salutem maximè accipiunt,qui medicum habent,qui hæc maximè secum meditetur, & ex artis præceptis morbo medeatur;illi pereunt, qui medicum nacti sunt, qui vtilitatis suæ tantummodo rationem habet longiusque à recta morbi curatione animum abducit.

Ægrotus I. Ex iis,quæ in Philisci ægritudine tertia die cõsequuta sunt,manifestè admodũ morbi ipsius exitũ coniicere possumus;etenim cũ his,quæ iudicia afferre solẽt,illáque minimè exercẽt,nõ mòdò mortifera signa accedũt,verumetiã,quæ magis mortifera signa appellauimus, supueniãt,meritò mortẽ pdi-

cere

cere ac præſentire debemus, hæc autem in tertio ſignorum gradu antea à nobis collocata ſunt.Indiciū illud præterea acceſſit,quod certum,dilucidum, inſigne,& fidum antea nominauimus, vrina ſcilicet nigra,quæ non modò tertia die profluit,verùm etiā quarto deſcendit, quæ peſſima eſt, atque in tertio gradu poſita.Sitis,anxietas,vigiliæ,lingua arida,febris ardentis ſymptomata ſunt,ſudores frigidi,parui ſomni malignum morbum eſſe demonſtrant,quę in primo gradu locauimus,at extrema frigida mala ſunt.Delyrium terribile eſt;quod intelligi facilè poteſt ex Hippo.progn. At ſi deſinant & iterum aſſurgant abſceſſus, ægríque omnino ęxpuere deſinant febre permanente, horribile eſt: periculum enim eſt,ne delyrent ægri,aut moriantur. Et infra. Auris dolor acutus vnà cum febre cōtinua & magna horribilis eſt;effugere enim non poteſt, quin aut delyret,aut pereat æger,quod ſignum medium eſt. Stilla ſanguinis è naribus ſyncera prauum eſt,perniciémque affert; quod in tertio gradu ponitur. Extrema verò liuida mortem ſubeſſe ſignificant, qui malorū ſignorum I V.gradus eſt.Tot igitur,tantísque vel ſignis, vel ſymptomatibus obrutus æger, quæ iij. & I V.gradum malorum attingebant, diutius ſpiritum ducere non poterat,vrina autem,in qua nebulæ apparebant rotundæ geniture conſimillimæ, intérq; ſe maximè diſiunctæ, humoris vitrei febrem generantis genus demonſtrabant, quòd verò minimè ſubſiderent,naturam crudiorem humorem concoquere & maturare non valere planè indicabant.I I. Silenus verò non aliter atque Philiſcus affectus, quoniam egregiè validus erat, xj. die mortem oppetiit,

petiit, principio lumbi præcordiáque dolebant, capitis grauitas, vigiliæ, colli contentio eum vexabāt, quæ imminentis delyrij certiss. signa esse solent, quod pulcherrimæ obseruatū est ab auctore Proth. in ipso statim libri initio. Verumtamen hæc quamquam nihil ad prædictionem vel salutis vel mortis conducere videantur, tamen prætereunda nō sunt: propterea quòd insaniam indicant: in qua tametsi cuncta posita non sint: tamen quoniam haud contemnendum indicium est, minimè silentio inuoluēdum erat. Cæterum prima ipsa die biliosa, syncera, spumosa, multáque aluus reddidit: quæ cum mala signa sunt, tum verò causæ, quæ illa excitant, malæ sunt: primúmque malorum signorum gradum ascēdunt. Alui sordes spumosa, mala; biliosa, perniciosa: quicquid item synceri extrudit per ventrem natura, perniciem affert: quæ tertium malorum signorū gradum faciunt. Mala & perniciosa est vrina nigra: nisi si talis fortasse appareret, quòd bilis atræ serum in ea descendisset, in qua verò nigra quædam subsident, mortifera est, quæ eundem assequuntur gradum. Sitis, vigiliæ, lingua arida, mala sunt: at febris ardentis symptomata. Secunda die eadem signa cōsequuta sunt, quibus insania quoque accessit, quæ nota non sine horrore est. Tertia die cuncta deteriora subsecuta sunt: vrinæ non modò nigrę, verùm etiam turbidæ profluxerunt præcordiorum contētio eorundem inflammationem significat. Quinto die colliquationis signa adiuncta sunt, quæ magis mortifera sunt. Vrinæ tenues perlucidæ valde malæ sunt: & tempore egent ad maturationem. Sexta die pessima accesserunt indicia: sudores enim circa caput

put tantummodo consequuti sunt, qui malignum valde morbum esse indicant. Extrema verò frigida proximæ mortis certa indicia sunt, quæ quartum malorum gradum tenent, quòd verò neque alui sordes, neque vrinæ profluxerint: iam in præcipiti ægrum esse denunciant, quam rem euentus ipse cōprobauit: namque septima die æger obiit: etenim planè obmutuit, extrema corporis vim caloris nullam amplius continebant, neque vrina profluxit At octaua die signa nonnulla apparuerunt reuiuiscentis naturæ; namque exanthemata consequuta sunt rubriora, rotunda, parua, quæ pugnam naturæ cum morbo ostendebant: etenim illa conata est extrudere, quicquid prauorum humorum superfluebat: at vires multis partibus inferiores habebat: quod demonstrauit sudor frigidus, qui per totum corpus emanauit, qui pessimus est, ponitúrque in tertio malorum signorum gradu. Stercora tenuia & veluti crudiora: vrina item acrior, tenuis, perlucida; quæ reddebatur cum dolore, somni tenuiores, postremò illud, quod ne verbum quidem proloqui potuisse adscribit, perniciosissima sunt, quæ quartum malarum notarum gradum assequuntur. Ergo meritò decima planè concidit: hinc confertim profluxit vrina, quam natura amplius continere non poterat, quæ tamen praua erat. Extrema iterum refrixerunt: quod signum etsi in primo malorum gradu collocatum sit: namque malum est: tamen quoniam consequitur signis, quæ quartum tenent gradum, pessimè cum ægroto agi, atque adeo actum esse de ægroti salute demonstrāt, vndecima planè periit. Iā verò in hisce duobus ægrorū historiis illud maximè animad

animaduertendum, si perniciosa signa, quæ ad quartũ gradũ afferantur, primis diebus indicatoriis continenter in morbis acutis apparuerint, VI. vel VII. hominem rapiunt: sin in cæteris diebus consequuta fuerint, moram aliquam exitium interponit; namq; maior in prioribus diebus quàm in cæteris vim ac potestatẽ inesse obseruauimus. Etenim vbi in ægritudinibus aliqua facta est temporis accessio, dies continuò infirmiores redduntur, & eorum quasi vis exinde emoritur. III. Quantum habeant ponderis signa ea, quæ certa sunt ex Herophontis historia maximè discere possumus: nam cum inter ipsa principia ad mala & perniciosa signa, mortifera quoque, quæ tertium gradum attingunt, accessérint, nisi si V. die certa aliqua nota quasi Sol quidam illuxisset, desperatus homo fuisset, παράδοξας μεταβολὰς vocant: namque vigiliæ, pauca biliosa, quæ frequentius descenderunt mala erant, & perniciosa: vrinæ verò tenues & nigræ planè mortiferæ quæ tertium gradum ascendunt. At illud bonum, quòd humores tametsi non omnes in inferiores partes fuerunt detrusi, vnde lien. V. die protinus intumuit: etenim bona, magnáque pars eorum ad superiora propulsa fuit, quare & surditas consequuta est, quæ mala est, & delyrium, quod horribile est: lienis verò tumor inter certa indicia à nobis aggregatus est: quod tertium malorũ gradũ planè obscurauit: etenim vrinis nigris, quod aliud opponeres planè nõ habebamus VII. verò alia bona quoq; signa apparuerũt: nã extincto illo febris incẽdio æger refrixit, mẽtis cõpos factus est, somnus accessit. IX. Quamuis febris eũ iterũ corripuerit, liẽ tamẽ imminut' est,

mens

mens constabat, dolor vrgebat in inguine, principio è lienis regione, deinde vtramque tibiam infestauit, quod haud dubium argumentum est materiã morbum facientem ad inferiores partes deturbatã fuisse; huc accessit nox, quam facile tulit, quæ omnia bona, atque adeo optima indicia sunt, tertiumque gradum inter bona indicia tenent, vrinæ præterea profluxerunt meliore præditæ colore, in quibus nõ nihil subsidebat, quæ humorũ inceptam maturitatem ostendebant. Instituta igitur, at nondum absoluta maturatione IX. sudor emanauit, iudiciumque subsequutum est; quo æger omnino liberatus non est; namque haud contemnenda humorum pars intus inclusa relicta erat, quæ longius aberat à maturitate. Quare ex Hippo. sententia, quæ post iudicia in morbis relinquuntur, recidiuam inducere cõsueuerunt; iudicium verò ob morbi vexationem exercitum fuisse apparet. XIV. febris, surditásq; iterum ægrum occuparunt, lienque in tumore fuit. XVII. tandem morbus exitum optabilem habuit: namque interdiu lien amplius tumore præditus non erat, surditas nulla, nulla dementia, crura tantummodo dolore premebantur, quòd naturam egregie validã fuisse demonstrabant, noctu sudor iterum consecutus est, qui penitus ægritudinem absterſit. IIII. Philini vxor febre ardente correpta fuit, quam rigor, oris ventriculi, præcordiorum, locorum muliebriũ, capitis colli, lumborum dolores, alui sordes biliosæ consequutæ sunt: quæ symptomata morbi, locorum scilicet inflammationis erant, quæ & si mala essent, periculum tamen vitæ nullum creabant, præterea signa quædam accesserunt, quæ morbi malos mores

de

declarabant, vt sitis & vigiliæ. vrinæ verò tenues, & nullo colore præditæ ad humorum crudorum maturitatem consequendum tempore ægere naturam significabant. At naturæ vires, quæ ex pulsibus maximè cognoscuntur, quos planè præteriit Hippocrates prorsus ignotæ nobis sunt. quare de longitudine & breuitate morbi certò præsagire minimè possumus. Extrema frigida cum malum indicium sit, tamen quoniam inter morbi principia apparuit, maximè perniciosum euadit, & IV. ma-malorum gradum ascendit. VI. delyrium accessit cum antea præcesserint signa ea, quæ ab auctore Proth. commemorata fuere, capitis scilicet, lumborum, præcordiorum, colli dolores: nec non vigiliæ. IIX. neruorum distentiones accesserunt, quæ pessimæ sunt, quartúmque gradum malorum signorum attingunt, præsertim cum tot malis, perniciosisque signis consequantur. X. aliquid planè sperare iubebat, nam ea die mens rediit. XI. etiam somnus accessit, cuncta memoria retinebat, quæ tamen minimè perseuerarunt, continuò demente deturbata est. vrina copiosè, ac coaceruatim cum neruorum distentione, profluxit. XVI. dolores, qui totum corpus occuparunt, verba multa, mentis suæ paululum fuit, sed illico ab eadem mente fuit deserta. Hæc XVII. vel XX. mortem impendere demonstrant. vtrúmque exitus comprobauit, nam XVII. planè obmutuit, XX. verò periit. V. vxor Epicratis febri acuta vexabatur, quæ vt superior ex crudis & biliosis humoribus concitata est. morbi id-est locorum inflammationis symptomata erant oris ventriculi, locorum, capitis, colli, lumborum do-

lor, alui ſordes bilioſæ. Sitis verò & vigiliæ, & dementia, quamuis minimum perdurarit, malignum morbum ſignificabant, X. ex dolore illo crurum vehementiori magnum eſſe naturæ cum morbo pro ſalute certamen, coniecturam facere poſſumus, & humorum partem maximam ad crura protrudiſſe, verum illico ad ſuperiora recurriſſe, vnde iterum eam oris ventriculi dolor, capitis grauitas ſubſequuta ſunt. X I. ſudor, qui vt ægra facilius morbũ ferret, in cauſa fuit, ſubſequutus eſt, quod bonum indicium fuit. Vrinæ autem melioribus præditæ coloribus, in quibus multa ſubſidebant, inchoatam humorum concoctionem eſſe demonſtrabant, quæ certa & inſignis nota concoctionis eſt. Quare morbus neceſſariò protrahebatur, atque X V. iudicium ſubijt, vt omnino liberata minimè ſit, ſed tamen longe à periculo aberat, namque poſt illa ita deinceps XL. vſque ægrotauit, vt omnino expers eſſet periculi, etenim tametſi XIIX. ſiti vehementius vexaretur, lingua combuſta videretur, ſomnum non caperet, delyraret, & XX. ſomno planè opprimeretur, vomitúſque nigrorum & ſurditas conſequuta eſſet, tamen (omitto conſultò vrinam editam fuiſſe craſſam cum candidiore ſedimento) crura doluerunt, quod indicium certum ſupra à me appellatum eſt, rigor, ſomnúſque acceſſit: cæteris verò diebus etſi pugna iam ſeneſcere videretur, attamen victoria minimè dubia erat, namque hoſtes diſſipati. X X I. copias ſuas in pectus ſubduxerunt, vnde lateris ſiniſtri grauitas, dolor, tuſsíſque conſequuta eſt. inde pulſi veluti in arcem montémque aliquem in caput ſe recepe

ceperunt, vnde faucium dolor, ruborque continuò apparuit, columella contracta est, & destillatio acris, mordax, falsaque emanauit. XXXIV. primo per aluum, deinde. XL. per vomitum depulsi sunt humores propè omnes, tandem perfectè illius iudicium LXXX. editum est. VI. Magna quædam errans, & vaga febris Cleonactidem occupauit, cuius symptomata erant capitis, sinistri lateris, atque aliarum nonnullarum partium dolor, quasi verò id ex lassitudine, defatigationéque contigisset, qui dolores humorum multitudinem significabant. bonis moribus præditum morbum esse demonstrabant bona indicia, quorum nonnulla quartum gradum bonorum attingunt, ciborum cupiditas, somnus, quod siti minimè affligeretur, vrinæ colore præditæ, præterea sudores, & vomitus, quæ vt æger morbum facilius multò ferret, effecerunt: vomitus autem nota extremarum manuum refrigeratio fuit: vrina verò subrubra, in qua rubra, quædam subsidebant, quales. XL. dies profluisse testatur, morbum quidem diuturniorem, attamen salubrem reddebant: optima verò fuit, quæ LX. descendit. LXXX. indicium subiit, cum in vrinis rubrum, & lene subsideret. tantùm species, formáque subsidentiæ in morbis potest. VII. Febris, qua correptus fuit Methon, continua & ardens erat, cuius symptomata sunt Lumborum dolor & grauitas, in quibus erat humorum putrescentium sedes, alui sordes tenues, biliosæ, subrubræ humoris morbum facientis genus significant. III. die capitis grauitas subsequuta est, quæ humores superiores partes petiisse ostendit, quare. IV.

die ſanguis ex naribus profluxit: at verò vrinæ nigræ, in quorum medio nigrum quoddam innatabat, diuulſum, quod omnino non ſubſidebat, cruditatem humorum, & periculum minimè vulgare imminere demonſtrabant: tertium enim malorum ſignorum gradum attingunt, peſſima enim ſunt. V. verò ſanguinis profluuio & ſudore iudicium ſubiit nõ perfectè, quòd cruditas iudicium ſuſtulerit, nam (vt antea ex Hippocrate adnotauimus) concoctio breui iudicium futurum declarat, optatam & expeditam ſecuritatem ſignificat, cruditas verò & immaturitas aut ad abſceſſus recidit, aut iudicia extinguit, aut morbos prorogat, aut dolorem, aut mortem affert, aut horum ipſorum morborum recidiuas minatur. Quapropter poſt iudicium ſæpius ſanguinem erupiſſe tradidit, hoc verò eſt exemplum abſceſſus κατ' ἔκρηξιν qui ſcilicet eruptione fiunt. Illud nullo modo prætereundum, quod commemorat Hippocrates. Methonem aquam multam II. die bibiſſe, eamque ventrem egregiè reddidiſſe. hoc factum (præſertim ſi ipſius conſilio data non fuerit aqua) vituperandum videtur, quod eo tempore humorum maturatio incœpta non erat. at ad ſitim extinguendam, qua mirificè in morbis acutis ægri vexari ſolent, aluumque ciendam optimum remedium eſt, præſertim ſi frigida detur, & non valde multa, nam tanta dari minimè debet niſi ſi humorum abſoluta concoctio ſit. IIX. Non dubium erat, quin huic ægro continuò pereundum eſſet, nam vt vigiliæ, delyrium, iactatio, febris ardentis ſymptomata ſint, deſperatus homo planè erat, cum tot congruerent indicia mala & peſſima

nullis

nullis omnino bonis intercedentibus: etenim ſudores perpetui, qui morbum minimè imminuebant, præcordia ſublimia, contenta, dolentia, ſitis nulla, vrinæ nigræ, extrema frigida, ſubliuida, omnium rerum deſperatio, & denique neruorum diſtentiones inter ipſa initia conſequuta ſunt, quæ III. malorum ſignorum gradum attingunt. Quapropter illud veriſſimũ eſt, quod Hippocrates ſcriptum reliquit, febres natura maximè maleficæ & quæ ſignis (vt ita dicam) terribiliſſimis ægros corripiunt, IV. die aut citius interimere: diem verò. V. vidit, propterea quod primus lenior fuerat. IX. Veriſſimũ illud eſt quod Gale. adnotauit, quod ſi huic ægro inter morbi principia miſſus fuiſſet ſanguis, nullo negocio mortifera ægritudo ad ſalutem conuerti poterat, namque certiſſimum ſignum extulit natura, quo oſtẽdit hoſtes facilè poſſe ꝓpellere, modo paulum fuiſſet adiuta, etenim ad partes inferiores eos ægregiè protruſit, ſed tanta eorum erat copia (quæ ex ea re potiſſimum dignoſci potuit, quod caput quoque, occuparunt, delyriúmque excitarunt) vt paruum illud membrum tantam multitudinem capere non potuerit. Quapropter II. ipſa die natura planè concidit. huiuſce verò ægroti caſum nunquam obliuiſci debemus propter mortis celeritatem: maximè verò malefici erant humores, quam rem delyrium & puſtulæ nigræ comprobauerunt. ſymptomata verò febris ſunt horror, nauſea, alui ſordes meræ, bilioſæ. X. Clazomenio vehementiori febre occupato, quippe inflãmatio dextri præcordij ſuberat, capitis, colli, lumborum dolores, vigiliæ, lingua ſicca illico inter ipſa morbi initia

consequuta sunt, quæ ægritudinis symptomata sunt, IV. die delyrium accessit, quod & præmonstratum antea fuit à colli, capitis, lumborum doloribus, nec non vigiliis, quæ & malignum morbum esse significant. huc accedit magna corporis vexatio, & alui illuuies tenuis, & quæ aquam referret, quæ humorum etiam cruditatem summam ostendebant. idem prænunciabant vrinæ tenues, quæ ob coloris bonitatem salutem quidem pollicebantur, aut concoctionis tempus proferebant, in quibus innatabat aliquid dispersum, quod minimè subsidebat. XVI. vrinæ profluxerunt crassiores, in quibus aliquid subsidebat, vnde ægro mali quoddam leuamentum subsequutum est, verùm illæ minimè perstiterunt. Subdit. XVII. tenues profluxerunt. circa aures tubercula excitata sunt, quæ neque resederunt, neque ad suppurationem spectarunt. coxarum dolor quoque accessit, quod signum tametsi inter certas notas à me antea relatum sit, ille tamen dolor symptomaticus fuit, humores enim acriores naturam pungebant, ac lacerabant, quorum stimulos diutius ferre non potuit. XXX. verò die abscessu κατ' ἐκροὴν illos extrusit. XX. morbum planè iudicasset, si vrinæ subsequutæ essent crassiores. XVII. enim. XX. prænuncius est. at morbum non sustulit propter humorum summam cruditatem, quos neque per aluum potuit emittere, quod tandem. XXX. dies præstitit. Sordes ramentosæ, quales profluere solent in Dysenteria, consequutæ sunt, quæ humorum, qui profundebantur, acrimoniam haud vulgarem ostendebant: ergo. XL. diem morbus expectauit, in quo omnino optabilem exitum habuit,

buit, namque & oculus dexter minimè dolebat, miniméque obſcurè videbat. XI. Vxor Dromeadæ illico acuto morbo correpta eſt, præcordiorum ſcilicet inflammatione, cuius ſymptomata erant, rigor, anxietas, iactatio, horror, vigiliæ, ſpirandi difficultas, capitis verò & lumborum dolorem minimè præteriit, cum febri acuta eum laboraſſe ſcripſi. anxietas, iactatio, ſpirandi difficultas malignum morbum indicabant. II. die praua admodum primò ſigna conſequuta ſunt: nam vrinæ turbidæ, quæ non ſubſident, prauæ admodum ſunt, deinde vigiliæ ſubſequutæ ſunt, quæ peſſimæ ſunt, & tertium malorum indiciorum gradum oſtendunt: hæc omnia. III. die permanſerunt. acceſſit deinde præcordiorum dolor maximè animaduertendus ac extimeſcendus: anxietas, quæ peſſima eſt, ſudores frigidi, quamuis per totum corpus emanarint, cum febre acuta morte ſigni ficant. Verúmque illud eſt quod ſi multa mala ſigna apparuerint, nihilq; lenius conſequatur, mortis timorem incutiunt, ſignáq; ea ſtabilitatem maiorem habent, quæ IV. gradum attingunt. IV. die ſopor conſequutus eſt, qui malus eſt: è naribus ſtillauit, quod & peſſimum ſignum eſt. Vrinæ oleoſæ, quæ colliquationem oſtendunt, quæ VI. ægrum periturum facilè portendebant: nam (vt antea diximus) pernicioſa ſigna ſi continenter in morbis acutis apparuerint, mortem. VI. vel. VII. impendere demonſtrant. V. nihil planè boni ſuperuenit, nam ſitis, anxietas, vrinæ oleoſæ, deliriũ, aluus ſuppreſſa inpræcipiti ægrũ eſſe demonſtrant: meritò igitur. VI. extrema frigida, delirium, ſpiritus magnus & rarus,

neruorum distentio, & tandem mors illico consequuta est. XII. Febris acutæ, qua homo hic vexabatur, symptomata tantummodo scripsit, vomitus, & lingua sicca, præcordiorum dolor morbum malignum esse indicat, nam febres ex præcordiorum doloribus excitatæ malignæ, vrinæ rubræ, quæ minimè subsidebant, malæ sunt, & maximè vituperandæ, sitis præter rationem depulsa mala est, primúmque gradum malorum signorum tenent. V. Indicia planè mortifera apparuerunt, nam oleosa & leuis profluxit. hæc verò signa tertium malorum gradum attingunt VI. delyrium accessit, quod horribile est. VII. vrinæ eædem, aluus reddidit liquida, quæ mala sunt, nec non turbata, quæ magnā nuturæ cum morbo dimicationem esse ostendebant. Lumbrici humores marcescere indicāt, & morbum malignum. in maximo verò cum morbo certamine naturam venisse illud argumento est, quod benè mane sudor consequutus est calidior, qui morbum propè omnem depulit, nam febrem planè abstersisse visus est, at vigiliæ, delyrium, cuius nota ante præcessit, screatus scilicet frequentiores, & nigrorum vomitus, qui malus est, haud magna salutis nota nos nixos esse demonstrarunt: nam vnum tantum bonum indicium inter multa mala obiectum est. dolor crurum, qui. X. hominem occupauit, morbum cuncta iam tenere ostendit, vnde & mors. XI. consequuta est. XIII. Quod ægri non vno morbi genere laborent aliquando manifestum est, multiplices verò morbi non vno & eodem tempore, neque vnico iudicij genere iudicium subire potis est. hæc mulier principiò febre vehementiori
corre

correpta eſt,cuius ſymptomata erant,capitis, colli, lumborum dolores,ſordes alui bilioſæ, vigiliæ,delyrium,& præcordiorum dolor,magna verò materiæ pars ad cerebrum & principium neruorum manus dextræ & linguæ propulſa eſt,quare ægra vocē amplius exprimere non poterat,& reſoluta eſt manus dextra cum neruorum diſtentione. Signa verò erant maxima & periculoſa:nam delyrium terribile eſt,vigiliæ malæ,præcordiorum tumor magnum quoddam eſt,& minimè contemnendum : neruorū diſtentiones periculoſæ. Vrinæ tenues morbum crudiorem eſſe indicant. V. die ſudor noctu conſequutus eſt,qui febrem planè depulit, ſed quoniam morbus ad maturitatem planè non peruenit, iudicium optabilem exitum non habuit, quemadmodū Methonis,cuius morbus paullatim deinceps maturitatem conſequutus eſt, propter morbi verò vexationem iudicium citò editum eſt, quod minimè aliquando pernicioſum eſt, præſertim ſi in natura vires ſint firmiſſimæ, id antea quoque aliquando accidere poſſe adnotauimus & in Methone obſeruauimus.Reſtabat alius morbus, qui neruoſum genus occupauit,comprobāt id ſymptomata ipſa, tremor,ſopor delyrium , qui vomitu & ſudore XIV. abſolutè iudicium ſubiit. XIV. In hac quoque anteuertit iudicium natura,cum & in hoc morbo plurimum poſſet,& ab acrioribus humoribus vehemētius vexaretur,ac agitaretur, iudiciū verò exercuit VII. dies, cum vix dum incohata eſſet humorum maturitas, nam vrinæ perpetuò bonis quidem coloribus præditæ erant, veruntamen tenues erant, febri,laborabat acuta,cuius ſymptomata erant ca-

pitis,colli & pectoris dolores. Delyrium & anxietas malignum morbum ostendebat. Ergo meritò in recidiuam incidit:in qua notabantur quoque indicia quædam mala, nam ventris sordes nigræ & male olentes,malæ sunt,optima IX. profluxit vrina,in qua album & lene quoddam subsidebat, quapropter optimum statim sudore subsequutum est iudicium.

Tertij libri Hippo.Aegroti.

DVPLICI Pithion quoq; morbo correptus est,febre & humorũ copia haud multa, quæ thoracis partem, quæ cum vltimis ceruicis vertebris connectitur, occupauit. Primum intercostale spatium vulgò appellatur, huius maturationis principium fuit VI. die, namque sputa reddita sunt subrubra, X. verò sudauit,sputáque maturiora prodierunt,huius symptomata fuerunt tremor manuum,& os distortum, quæ consequuta sunt, cùm natura humores deorsum raperet. Febris verò materia nunquam ad maturitatem planè perducta est:namq; vrinæ semper tenues & colore minimè prędıtæ profluxerunt, quæ humorum summam cruditatem demonstrabant. Quod verò in ipsa innatabat nubilosum, medium quoddam est inter album & nigrum, quare bonum quidem iudicium consequutum est, veruntamen imperfectum:vnde Hippo. Quicumque vrinas tenues, & crudas diutius edunt, si cætera

tera veluti incolumibus ſigna acceſſerint, abſceſſum expectare oportet locis infra ſeptum tranſuerſum poſitis, quem in hoc ipſo accidiſſe obſeruauimus:nam die XL. abſceſſus cum ſtranguria factus eſt, febris verò ſymptomata erant delyrium, & alui ſordes bilioſæ. II. Iocinoris inflammatione correptus eſt Hermocrates,cuius ſymptomata ſunt febris,lingua aduſta, capitis & lumborum dolor, alui ſordes paucæ,combuſtæ. Signa verò erant ſurditas,vigiliæ,delyrium,ciborum faſtidium, morbus regius,vrinæ tenues,quæ non ſubſident,morbi cruditatem oſtendunt, & grauiſſ. morbi diuturnitatem.Turbatæ verò cuncta naturam turbare, ac inuoluere ſignificant,hæc ſigna, quæ primum malorum gradum attingunt ad II. vſque diem perſeuerarunt:quibus coma adiunctum eſt:quod pernicioſum eſt,tertiúmque gradum tenet:id enim accidit, vel ob virium imbecillitatem,vel quòd pars omnino refrixerit, quod verò XIV. febre carere viſus ſit,id malignum morbũ præditum eſſe demonſtrauit,& pernicioſiſſ. ſignum eſt:nam his, quæ præter ſpem, rationémque leuant, fidem habere non oportet: etenim ſignis mortiferis apparentibus quantò leuius ſe habet æger, tantò pernicioſior morbus eſt,à febre verò liberatus eſt non modò ſine ſudore,ſed & ſine vllo alio ſigno, ægroto febre ardente occupato, quã excitarunt humores acriores,& mordaces, quorum ſignificationem dederũt aluus liquida, & tenuis,malis ſignis & pernicioſis apparentibus, in die iudiciali, cum nihil quod ad iudicium pertineat planè conſequutum ſit, malũ ſedatum eſt,quid præſagiendum niſi mortẽ & calorẽ

natiu

natiuum cum conſumptum, tum verò extinctum eſſe?hoc verò comprobant ciborum faſtidium, ſopor, lingua arida, & quòd ſiti minimè vexaretur. III. magna fuit in hac ægritudine naturæ dimicatio cum morbo, in qua non ſemel, ſed ter, quaterq; deſcendit, & ni æger virium firmitate præſtitiſſet, mortem profectò cum vita commutaſſet, febre ardente occupatus fuit, cuius ſymptomata erant, capitis dolor, ſopor, præcordiorum contentio: ſigna delyrium, vigiliæ, lingua arida, ſitis, lienis tumor, dolórque femoris directo. Vrinæ tenues, quæ aliquãdo eneoremata diſperſa habebant, & craſſiorem farinam, geniturámque referebant, aliquando verò nigra quædam in ipſa ſubſidebant: alui ſordes nigræ, tenues, ſpumoſæ, ſopor, vomitus, ſanguinis meti ſtilla, quæ quarto die emanauit, ſudor collum & caput tantummodo madens, horum plurima mala ſunt, quæ tametſi primum gradum prauarum notarum tantummodo teneant: tamen cum multa ſint, mortis timorem incutiunt, horum fidem optima nota planè imminuit, lienis tumor, dolórque femoris directo: ſignificant enim humores recta ad inferiores partes fuiſſe propulſos: quod indicium inter certos antea à nobis numeratum eſt. Rigor IX. ad quem diem ſuperiora ſigna perdurarunt, ſubſequutus eſt, atque ſudor, quæ propter febris magnitudinem eandem protinus abſtergere non potuere, delyrium, dextri oculi diſtortio ſigna ſunt iudiciorum, at quoniam in iudicio vrinæ tenues deſcenderunt, imperfectum illud fuiſſe oſtenderunt: quare XIV. febris iterum hominem corripuit, eiuſdémque generis ſigna conſequuta ſunt: & in ſecundo malorũ

gradu

gradu collocantur. Vrinæ tenues profluxerunt, in quibus innatabant nebulosa quædam, vigiliæ, delyrium vigebant, dolor femoris, & tibiarum aderat. XVII. iterum natura in morbum impetum fecit, sudórque per totũ corpus emanauit, vomitus consequutus est, febris decessisse visa est. Verumtamen non magnum omnino ex hoc iudicio natura fructũ percepit: nam materia nondum maturitatem assequuta erat: vrinæ enim iterum tenuiores profluxerunt, & ea consequuta sunt, quæ morbi robur indicarent, in tanta tamen contentione ac certamine naturæ cum morbo, illud nullo negocio diiudicari poterat, naturam facilè posse morbum superare: nã & illum aggredi, & paullum propellere potuit, tertiò quoque sudore morbum depellere conata est, idque in die iudiciali: verum quoniam materia ne tunc quidem maturitatem cœperat: vrinæ enim tenues semper erant, ad X L. vsque iudicium perfectũ est productum, qui dies de morbis acutis, sed longioribus iudicare solet. IIII. Morbus magnus est: cerebrum enim affectum est, quod eius symptomata indicãt, surditas, delyrium haud vulgare, conuulsio, præcordia dextra retracta mortifera planè signa, quæ tertium malorum signorum gradum tenent, huc accessit vomitus æruginosorum quàm plurimorum, quæ celeriter morbum moueri indicabant: namque ex eorum, quę profunduntur quantitate morbi motum cognosci iampridem adnotauimus, vrinás verò in quibus innatabant quędam geniture similia, perniciosas esse iampridem diximus, & celeritatis notam esse, meritò igitur V obiit die. V. Quòd hic febre ardente correptus fuerit, quam

excitauit

excitauit copia biliosorum humorum apertè ostẽdunt,quæ emissa fuerunt:nam inter ipsa initia, nec non toto morbi spatio multa venter reddidit biliosa,& XVI. vomuit biliosa,flaua,multa:præterea verò & morbi symptomata:nam vigiliæ,delyrium, rigor,postremò sudor cõsequutus est, qui morbum propè absterfit,humores autem hi statim caput occuparunt, vnde capitis grauitas cum dolore, labri inferioris, & capitis tremor, neruorum distentio, delyrium, vigiliæ, principio verò nonnulla signa praua consequuta sunt,quæ primum malorum gradum tenent,at IIII. somnus accessit,quod optimũ signum est,vrinæ erant optimis coloribus præditæ: & quod in illis innatabat,cum modicum quoddam esset inter album & nigrum, concoctionis tempus paulūlum prorogari demonstrabat. VII. iudicium subiit cum sudore, imperfectúmque fuit,quòd sine concoctionis notis dies septima iudicarit de magno morbo,nono igitur febris rediit.XVII.iterũ iudicium subiit;verùm neque huic fidẽdum fuit:quoniã XVIII.tertiò febris rediit,absolutè XX. iudicatus est,hoc loco maximè animaduertẽdum, quòd post recidiuam & iudiciũ vrinas optimas profluxisse affirmat,& tamen tertiò febre æger correptus est. An aliquando natura paullo infirmior,tametsi materia maturitatẽ cõsequuta est,tardius,quæ aduersa sunt, nonnunquam propellere conatur, vt & antea obseruauimus, inde iudicia paullum extrahi contingit;hæc res cum non satis fortasse à veteribus medicis cognita,ac percepta fuisset,delendũ putauerunt, vig simo,at verò cũ sic in omnibus codicibus legatur,veterẽ lectionẽ tueri volumus. Suspicari quoq; aliquis

aliquis posset, post iudiciũ vrinas optimas subsidentias non habuisse: nã Hipp. non optimã subsidentiã, sed tantummodo subsidentiam habuisse, scriptũ reliquisse videmus, nos verò eam sententiã maximè sequuti sumus, quam probare Galen. visus est. VI. Nullus in huiusce virginis ægrotantis historia, dierũ iudicialium certus est ordo, & in dierum enumeratione codices ipsi veteres & probati minimè inter se congruunt, ac consentiunt, illud tantummodo in huius virginis casu notandum est, summa eam capitis destillatione laborasse, & tabe, in quam natura propésior erat, consumptam tãdem fuisse, symptomata omnia ac signa cum malignum morbum, tum naturalis caloris, extinctionem significant: etenim cum ardenti febre vexaretur, minimè sitiebat: nihil assumebat, nihil appetebat, ciborum omnium fastidium eam vrgebat, extrema frigida, verba nulla, tristis erat, animum despondebat, nihil, quod maturitatem aliquam assequutum esset, ex pectore expuebat: destillatio multa tenuis, acrior. Illud minimè prætereundum, quod vuam, quam sumpsisse dicit, delyrium excitasse dicebant. An forte id ex muliercularum, aut eorum, qui ægrum adseruabant sententia scripsit? minimè: namq; id eã præstare solere aliquando testatũ reliquit Galen. VII. Hæc angina laborabat, cuius symptomata febris acuta est, colli, pectorisque oedema subrubrum, quod priorem & posteriorem pectoris partem occuparat: quod morbi magnitudinem ostendit: obscura vox, spirandi & deuorandi difficultas, lingua rubra & arida febris magnitudinem indicant, extrema frigida, anhelitus sublimis, potus per nares effusio, quod omnino de-

uorare

uorare non posset: vrinarum & alui sordium supressiones perniciosa signa sunt, quartúmque malorum indiciorum gradum assequuntur: extinctionem enim, & (vt ita dicam) mortificationem natiui caloris portendunt, quare meritò V. die mortua est, VIII. Adolescens hic febre ardente correptus est, quam excitarunt crudi, & biliosi humores: id indicant aluus cita, eius sordes tenues ac biliosæ, præterea verò delyrium & sitis. Prima ipsa die mala, imò verò pessima apparuerunt indicia, quæ in tertio malarum notarum gradu collocatur: nam subnigræ profluxerunt vrinæ, aluus tenuis, vigiliæque subsequutæ sunt. Secunda verò cuncta deteriora fuerunt: grauioribus enim & pluribus symptomatibus plena est: nam sordes alui plures profluxerunt, illæque minimè suo tempore extrusæ sunt, de mẽte deiectus est, paulum sudauit, quæ periculosa indicia sunt, & primum tenent malorum gradum. Tertiò verò auctus est morbus: nam perturbatus ægri totus erat status, siti vrgebatur, anxietas, iactatio, desperatio accessit, de mente deturbatus est, præcordiorum contentio mollior, quæ periculosa signa sunt: nam iecur & lien inflammatione correpti sunt: extrema liuida & frigida planè mortifera sunt, & tertium gradum ascendunt, præsertim in adolescẽte, qui XX. ætatis suæ annum agebat, notæ enim hæ deteriores sunt, cum in huiuscemodi ætate apparent: merito igitur VII. extinctus est. IX. Ileo correptam mulierem hanc propter morbi celeritatem tàm citò decessisse verisimile est, inflammata verò erant tenuiora intestina, vomitus multi, potũ retinere nõ poterat, dolores circa præcordia vrgebant,

bant, tormina aderant perpetua, quæ nullo non tempore morbum consequi solent. vigiliæ verò & anxietas malignum morbum ostendebant, & praua indicia sunt, quæ primum gradum tenent. extrema verò frigida mortifera nota est, & tertium gradum ascendit. Verba autem fecit de vrinis, quoniam si in huiuscemodi morbo bonæ profluxerint, ad sanitatem quidem perduci posse ægrum sperandum omnino non est: at si malæ sint, exitio sunt, cum enim periculum aliquod imminere videtur, vno tantummodo morbo occupatis, si & alia quædam accesserit ægritudo, malum ægro augeri necesse est. X. Hæc mulier, febre ardente correpta, cum in primis venis meseraicis, & Gibbis iecoris partibus cruda quædam aggregata essent, cuius symptomata lingua, arida, sitis, vigiliæ verò & anxietas, malignum morbum significant, in hoc morbo concoctionem materia nunquam assequuta est: nam perpetuò, inquit, alui illuuies multa erat, tenuis, cruda, vrinæ verò paucæ & tenues. XI. Altera etiam mulier incidit in febrem ardentem, cuius symptomata erant lumborum dolor, capitis grauitas, vigiliæ, coma, cuncta, quæ in ea signa adsunt, mala sunt: quæ primum tenent malorum gradum: nam secundo die tenuia & mera deiecit. III. deteriora, vigiliæ. IV. delyrium, metus, mœstitia, oculi distortio, sudor circa caput tantum pessima nota est, & tertium gradum ascendit, extrema verò frigida mortem prænunciant, subsequentibus verò diebus multa ad ea adiuncta sunt pessima & mortifera: quibus apparentibus illico mors expectanda erat. Vrinæ erant paucæ, quæ vim expul-

tricem iam extinctam esse significant, cum præsertim multum biberit: nam qui: ta scriptum reliquit, siti eam maximè vrgeri. vrinæ nigræ extinctionē caloris indicant, extrema subliuida mortem maturiorem prænunciant. VII. verò mortem obiit. XII. Tertiam hanc mulierem exemplum nobis proposuit Hippocrates naturæ fortioris, nam cum omnia indicia inter ipsa initia essent planè mortifera, tamen. XIV. diem eam vidisse tradit, nihil verò in toto eius ægritudinis tempore omnino apparuit, quod illi bona esset, nam sudores frigidi circa caput, alui sordes multæ tenues, vigilia, sitis magna, iactatio, frigidior sudor, qui per totum corpus emanauit, extrema frigida, delyrium, partim mala, atque adeo pessima sunt, partim verò mortifera, quæ tertium gradum ascendunt. Quapropter magis mirum est quod. IX. vel. X. non interierit, vixit autem vsque ad. XIV. propter naturæ robur, nondum enim. XVII. annum excesserat, naturam verò fuisse egregiè robustam, illud argumento est, quod etiam prope victa, conata sit hostes cum sanguine per nares protrudere. septimo quoque sudores emisit. IX. vomitum excitauit. X. vrinarum maximam copiam effudit, quæ nonnihil ægram iuuisse visa est: at paradoxa mutatio fuit; signúmque illud naturam planè concidisse significat: etenim cum antea de vrinis ne verbum quidem fecerit Hippocrates X. verò scriptum reliquerit multam descendisse vrinam, naturam eam amplius continere non potuisse indicium est, & vires omnes planè amisisse, quod & in secundo ægroto pri. de m. v. animaduerti. Satis adhuc

apertè

apetè (vt arbitror) ostendimus quemadmodum rationem hanc præceptionis accomodari ad ægrorum historias oporteat, satisque, (ni fallor) in multis ægrorum historiis id ita se habere experientia comprobatum est. Nunc quoniam in hoc tertio libro. XVI. quoq; ægroti restant, quo res ipsa cognitu facilior sit, quæcunq; etiam in hisce ægrotis obtigerint, eadem, qua prius via ac ratione, seruata summa industria perpendemus, vt planè certam, ac perspicuam totam præsagiendi doctrinam habemus.

Pestilentis anni ægroti. XVI.

PARIVS in Thaso febre correptus est ardentiori, cuius symptomata statim Hippo. ipse explicauit, siti cruciabatur, coma occupabatur, atque interdum vigiliis, cita aluus erat, quæ reddebat liquida & biliosa multa, quæ humorum cachochimiam demonstrabant, vrina alba summam humorum cruditatem indicat. ciborum fastidium, & odium, naturam imbecillam esse portendit. oleosæ verò vrinæ minimè quidem bonæ sunt, at non valde mortiferæ, ea verò minimè pinguis erat, sed colore & crassitie oleo persimilis videbatur. Pinguia verò quæ aluus VII. profudisse testatur, magis mortifera sunt, quæ II. gradum malorum signorum ascendunt. Vomitus æruginosus malus est. II. de morbo iudicare natura conata est, verùm nihil ad exitum perducere potuit, quæ res infirmiorem esse testatur. XII. delyrium accessit. XIIX. iterum iudicium

exercere conata est, sed frustrà, nam superioris meliorem exitum non habuit, vigiliæ enim & coma consequuta sunt. ciborum fastidium idem erat, alui sordes biliosæ & crudæ. Quare XXIV. in recidiuam incidit. XXXIV. iterum iudicium editum est. item XL, sed perpetuò à morbo natura victa est ac superata. Huc accessit praua victus ratio, quæ perniciem ei planè comparauit: quare. C. die obiit, cum mala & mortifera semper signa consequuta sint nullis vnquam bonis apparentibus. II. Mulier hæc egregiè valida erat: nam & morbus diutinus fuit, & natura multoties conata est morbum depellere. Febre acuta laborauit ob retentionem purgationis post partum, cuius simptomata erant rigor, horror, atque delirium. malignum morbum factum esse ostendit, animi deiectio, ciborũ fastidium, anxietudo, iactatio, & quòd siti minimè vrgeretur, cum tamen sitis acutarum febrium proprium sit symptoma; atque ea signa praua sunt, & primum malorum gradum tenent. Sanguis autem, qui post partum profluit, melancholicus est, qui cum caput occupasset, melancholica facta mulier est. vrinæ multæ, tenues, & nigræ editæ sunt: quæ si multæ profluxissent, quemadmodum in huiuscemodi casibus euenire sæpe solere scimus, morbum facilè depulsissent. at in huiusce ægritudine nihil tale contigit: namque vt multæ fuerint, certè crassiores non erant. hæc quoque cacochymia laborauit, nam cita erat aluus, reddebátque multa, tenuia, & bilem aquosam; vigilia verò affligabatur, quòd humores in cerebro putrescerent. coma erat propter humores humidiores, & frigidiores,

qui

qui superiora loca petierunt. XXVII. natura egregiè morbum aggressa est, ad coxendicémque humores detrusit, quod naturæ robur maximum demonstrauit. ad XL. humores recurrerunt, pectúsque obsederunt, vnde tussis excitata est, quæ ægrá somnum capere minimè patiebatur, & multa ex pectore expuebat: verùm nullam vnquam maturitatem materia assequuta est. Neque verò abscessus aliquis consequutus est ex iis, qui in longis morbis, cum æger ad salutem perducitur, apparere consueuerunt: nam (vt scriptum reliquit. Hippocrates) quæcumque febres moram longam faciunt, ægro ad sanitatem properante, sic vt neque dolor vrgeat propter inflãmationem, aut propter aliam manifestam causam, huic abscessus erumpit cum tumore aut dolore in aliquem articulum, maximéque in inferiorem, at hanc sanitatem assequuturam esse minimè verisimile erat: etenim signa omnia mala antecesserant, ciborum fastidium, tenues, & aquosæ vrinæ, coma, iactatio, cita aluus, cuius illuuies erat cum multa tenui & aquosa bile. tussis perpetua, humidior, delyrium, quod siti minimè vrgebatur, cuncta mala erant indicia & tantùm abest, vt sanitatem pollicerentur, vt interitum minarentur. nullis igitur bonis apparentibus notis mirum alicui minimè videri debet, si LXXX. perierit, nam & antea prope mortua iacebat: etenim superioribus diebus ne vocem quidem præ imbecillitate mittere poterat, quod extincti caloris natiui portentum est. III. Nemini mirum videri debet, quid sit, quod homo hic X. mortem obierit, nam inter principia ipsa cuncta mortifera aderant

indicia, quæ III. gradum aſcendunt, atque à diebus paribus acceſſiones occupabant. febri acuta correptus fuit, cuius ſymptomata rigor, lingua arida, ſitis & vigiliæ erant. vrinæ edebantur ſubnigræ, quæ malæ ſunt. II. extrema frigida erant, mutus erat, quod malum quoque eſt, ſine voce, quod peius eſt, nam IV. malorum gradum attingit: extinctionem enim caloris natiui portendit. idem ſignificat, quod & ſtatim ſubdit, breui ſpiritum, iamiam enim calor extinguebatur. hoc comprobauerunt ſtercora frigida, quæ non à calore, ſed à frigore concreta fuerant. vrinæ nigræ & oleoſæ. X. propter naturæ robur mortuus eſt, cum multò ante perire deberet: remitti verò videbatur morbi aliquando impetus, quoniam natura morbo ſe opponere minimè audebat. IV. exemplum acuti morbi nobis reliquit Hippocrates nam hic phrenitide (quod nonnulli putarunt) minimè periit, verùm obæruginoſorum, humorum prauam qualitatem. id nobis demonſtrat æruginoſorum, atque adeo venenoſorum humorum vomitus, qui inter ipſa initia conſequutus eſt, ea enim, quæ inter morborum principia excutiuntur, humorum genus, quod morbum excitat, demonſtrant, quæ etiam aluus reddidit idem oſtendunt: in hoc verò cuncta mala ſigna adfuerunt, nam ſudor multus per totum corpus emanans febrem minimè diſcutiens, & qui minimè ſit in cauſa, vt æger facilius morbum ferat, malo eſſe, conſueuit, & primum malorum indiciorum gradum attingit. Stercora verò, quæ profluxerunt, cum affatim & multa reddita ſint, naturam iam victam ſuccumbere demonſtrant. Secunda die ea

conſe

consequuta sunt, quædam idem sane demonstrarent: nam sine voce fuisse tradit: id autem caloris natiui extinctionem significare antea tradidimus, & IV. gradum malorum ascendit. in fine III. periit, tertio potius quàm quarto interiisse dicendum est. V. Caluus hic exemplum est mutationis præter naturam, namque cum hic tertio planè die vitæ finem facere deberet, præter spem femoris dolor remissus est, & IV. expirauit & vrina multa descendit, quoniam natura vim, quæ retinet, planè amiserat, extremæ verò partes frigidæ signum mortiferum est, & tertium malorum gradum assequitur. III. dies non IV. illius vitæ finem esse debebat, in qua præter opinionem femoris dolor finitus est, & materia in caput peruenit; de mente enim deturbatus est æger. hoc verò die nulla pessima signa consequuta sunt. VI. Ego verò lætor exemplum hoc nobis oblatum acutissimi morbi, in quo homo ad sanitatem perductus sit, nam ea res mirificè me leuat, præsertim cum tot iam periisse viderimus, hic febri acuta vexatus est, cuius symptomata erant sitis multa, capitis grauitas, quòd pars materiæ aliqua sursum lata esset, anxietas. Lien in tumore erat, quòd maior materiæ pars eò detrusa fuerit; quæ inflammationem excitabat, sanguis ex sinistra nare postea accessit, quod est celeris iudicij signum: idem ostendebant vrinæ multæ turbatæ, quæ magnum esse naturæ cum morbo certamen indicant. II. die vrinæ crassæ, quæ subsidebant, hæc verò naturam arbitratu suo materiam moderari, demonstrant, anxietas

adeo male hominem non habeat: præterea somnus accessit, qui salutem certò expectare iubebat. III. verò die cum multa & optima vrina profluxerit, noctúque quies subsequuta sit, minimè dubium erat. IV. hominem iudicium subiturum, sudor autem morbum egregiè depulit. VII. virgo hæc humorum copia laborat haud vulgari, illud argumento est, quod inter ipsa morbi initia menses profluxerunt, rubor & anxietas aderant, quæ humorum copiam ostendebant. correpta fuit febri acuta & ardenti, cuius symptomata erant sitis, & vigilia, anxietas verò malignum morbum indicat, signa aderant ad VII. vsque mala: quantum igitur ad ea, quæ apparuerunt, spes exigua salutis erat, at vrina profluxit optima prædita colore, quod signũ tametsi diuturniorem morbum fore indicet, tamen maximè salutare est, quapropter ea deinceps consequuta sunt symptomata, quæ magnum quoddam esse certamen, atque discrimen naturæ cum morbo ostenderent, ita tamen vt victoriam natura reportaret, nam octauo die surditas, quæ profusionem sanguinis portendebat, vigilia, anxietas accessit. XIV. etiam de mente deiectus est. XVII. signa victoriæ edita sunt, nam sanguis è naribus profluxit, surditásque prope depulsa est. at iudicium imperfectum fuit, cuius signa antecesserunt, surditas, delyrium, vigiliæ, anxietas. XX. materia in inferiora loca detrusa est, pedum dolor excitatus est, surditas, delyriúmque planè abstersa. Sudor, sanguinis ex naribus profusio consequuta sunt, febrísque tandem discessit. Sed quoniam ea erat morbi magnitudo, vt à natura illico vinci minimè posset,

idcirco

idcirco ad XVII. iudicium perductum est, cuius iudicij signa antecesserunt, surditas, & delyrium, maximo sudore morbus depulsus est, cum tamen sanguinis quoq;, profusio meritò esset expectanda. VIII. Quod contemplandæ perpetuò vrinæ sint, antea nos docuimus, nunc verò Hippo. demonstrat idem in hac historia, in qua narrat Anaxionem lateris dolore correptum fuisse, cuius symptomata erant lateris dextri dolor perpetuus, febris acuta, spirandi difficultas, tussis. Vrinas inter ipsa morbi initia tradit bonis coloribus prędıtas fuisse, multas, tenues, quæ febris tempora diuturniora futura ostendebant. Vrinarũ exinde non meminit. XXVII. tantummodo in ea multa alba subsedisse affirmat, quæ absolutam materiæ maturationem ostendunt, cætera maturationem humorum, qui pleuritidem concitabant, demonstrant. XX. cuius prænuncia erat. XVII. iudicium subiit æger, at imperfectum fuit, quoniam nondum absoluta erat humorum maturatio, nihil ergo mirum, si in recidiuam inciderit: etenim, quæ in morbis relinquuntur post iudicium, morborum renouationes excitant. XXVII. verò absolutam materia consecuta est maturationem, & perfectum iudicium. XXIV. natura exercuit, sudore per totum corpus emisso, febríque penitus profligata. IX. Hic febre ardente & magna principio correptus est, cuius symptomata sunt capitis dolor, vomitus biliosus, sitis, molestia, delyrium, ac ante. XIV. febris (vt ita dicam) acumen retusum est: nam febris accessio non vno & eodẽ modò repetebat. Surditas subsequuta est, quæ profusionis sanguinis aliquando nota est: nam, qui in febri-

bus obſurduerunt, iis ſanguis è naribus profluẽs, aut cita aluus morbum ſoluit. Vrinæ tenues & nigræ malum erat indicium, & niſi natura viribus valuiſſet Herophytus periiſſet. Spiritum liberè ducebat, quæ imperabantur optimè ſumebat, quæ magnam habent ad ſalutem præmoſtrandam vim, diutius in morbo ſuperando natura laborauit, attamen. L X. planè vicit, ſanguinémque è naribus profudit, & febris remiſſa eſt, at totam abſtergere ægritudinem non potuit, quoniam morbũm maximum depellere non poteſt, magni enim morbi magna naturæ auxilia poſtulant. L X. coxæ dolor acceſſit, quod optimum ſignum eſt. L X X X. manifeſta maturationis indicia adfuerunt, profluxerunt vrinæ bonis coloribus prædıtæ, in quibus, quod ſubſidebat, multum erat. c. perfectè iudicium ſubiit. X. Hanc completũ, refertúmque crudioribus & bilioſis humoribus febris occupauit, quæ diebus paribus acceſſiones habebat, eius ſymptomata erant, ſitis, lingua exuſta, horror, vigiliæ, bilioſorum vomitus, malignum indicant, anxietas, cordis verò dolorem bilioſi humores os ventriculi occupantes excitabant. Vrinæ nigræ malæ erant, quæ nota inſignis eſt, tertio die cuncta leuata ſunt. I V. vrinæ tenues, & eneorema habebant. V I I. & I I X. leuata & remiſſa ſunt omnia. X X. craſſa & alba, in qua nihil ſubſidebat, vrina profluxit, quæ certamen naturæ cum mo[illegible] primùm, deinde & craſſitiem crudorum humorum ſignificat. Sudor deim multus ſubſecutus eſt, qui iudicium exercuit, at, cum ſine cõcoctionis ſignis f[illegible]ũ fuerit, meritò æger in recidiuã incidit. X X I V. de morbo perfectè iudicauit, tametſi nõ omninò optimæ

mæ

mæ vrinæ profluxerint, albæ erant vrinæ, verùm quod subsidebat,(ad id enim nunquã non respicere debemus)optimum erat,in hoc quoque ægroto natura ægregiè valida erat. XI. Hæc quoque mulier humorum copia laborauit ob mensium retentionẽ,vnde facta melãcholica est,tristis,timida,humorum abundantiam, neruorum distentiones, dolores multi & magni continui totum corpus vexãtes comprobant,febri correpta est,primo die ea lenior fuit: quam consequuta sunt mæstitia, verba multa, quæ caput humores petiisse demõstrant. III. dies de morbo iudicauit sudore emisso. Vrinæ nigræ erant, quoniam menses, qui retinebantur melancholici erant. Eneorema autem valde rotundum habebat, quod humorum crassitiem indicabat,iudicium vero minimè fidum subsecutũ esset, nisi si mensium profluuium accessisset; quod fidum ex infido, vt esset, effecit. XII. Virgo hæc plethoria laborabat: id significat rubor faciei, oculorum dolor, capitis grauitas anxietas:febri ardẽte correpta est, cuius symptomata sunt, sitis,vigiliæ,lingua fuliginosa, sicca: maligna verò minimè erat febris. Prima igitur ipsa die cõ[illegible]tio humorũ cõsequuta est: at infirma erat matu[illegible]o:nã vrinas bono tantũmodo colore præditas esse tradit. III. naturæ opera humorum effusio,q[illegible]amuis minimè absolutam maturitatem assequ[illegible]erint,facta est:illud argumẽto est,quòd sequentibus etiam diebus facilè,tolerantérque huiuscemodi humorum profusionem tulisse affirmat æ[illegible]rotam. Iudicium subiit. VI. die,quod obseruarẽ dili[illegible]enter debemus: nam id perrarò accidit, quamquam perfectè tunc non iudicatum sit: quoniam post illa menses profluxerunt: quæ res iudiciũ

perfectum reddidit. XIII. Hunc incidisse in iocinoris obstructionem, antequam ad morbi narrationem se conuerterit, memoriæ mandauit, & secundo de morb. vulg. sic scriptum reliquit, color qui multũ pallidus est, & qui candescens pallit, quoniã omne huiuscemodi à iecore est, & ex hoc sunt iecore hi morbi, & morbi regij à iecore ad subalbidum colorem vergunt, caro bouina crassum & crudum humorem gignit, lac verò caprinum & vinum, nisi si suo tempore sumatur, facilè putrescit, & in bilem vertitur. Quare mirum non videtur, si corpus ad obstructionem procliuior mala victus ratione in morbum inciderit, inflammationem scilicet iecoris, huius symptomata erant præcordiorum dextrorum tumor cum dolore, sitis multa, vigiliæ, sopor verò inflatio, delyrium & obliuio, vnà cum biliosis humoribus crudorum humorum copiam superesse demonstrant, extrema frigida mortem prænunciant. Vrinæ tenues & nigræ & mortiferæ, quæ. III. malorum gradum ascendunt, earum verò paucitatem obstructionem haud vulgarem, & naturam planè concidisse ostendunt, sordes verò alui nigrę, & tandem lacteæ naturam vires omnes amisisse demonstrant, quæ perniciosiss. sunt: meritò XXXIV. periit, præter opinionem accidit, vt. XIV. cõmodius se haberet. XIV. Mulier hæc quemadmodum & superiores sanguine melancholico rete[illegible] incidit in febrem acutam, quæ vteri inflammat[illegible]e mirifice aucta est; cuius symptomata erant capitis & colli grauitas, sitis, vigiliæ, tristis verò erat & [illegible]ę-uera humoris, qui morbum excitabat, copia & natura huius pars caput occupauit, inde vehementer

insa

insaniuit. Anxietas malignum morbum ostẽdebat Vrinæ tenues crudũ morbum, nigræ verò, oleosæ colliquationem demonstrant. XIV. verò pessimis signis, atque adeò perniciosiss. quæ quartum gradũ malorum assequuntur, interiit: namq; neruorũ distentiones aderant, extrema erant frigida, vrinæ amplius non profluebant. XV. Hæc & phrenitide & melancholia correpta est, illius symptomata erãt, quod minimè loquebatur, lacrymæ, risus, vigiliæ, verba multa, febres leuiores erant, quare ad XXI. morbus perductus est, multa ac mortifera, signa notantur quæ & III. & IIII. malorum gradum ascendũt, palpitatio, floccorũ euulsio, & extremarũ partiũ frigiditas, iam verò proximæ mortis indicia fuerũt, siccæ cutis contentio, & quòd, quæ bibebat citò vẽter reddebat. Sensus vocísque omnis amissio, & spiritus breuis, quæ caloris planè extinctionem indicant. XVI. Hic ex potu & venere cũ diu calore leniori correptus esset, tãdem decubuit, inciditque in febrem ex vitiosa humorum copia excitatam, quæ inflammationem quoque præcordiorum mouit, principio minimè grauem, deinde magnam, postremò & delyrium excitatum est, febris symptomata fuerunt, sitis, vigiliæ horror, anxietas, at tenues vrinæ, paucæ nullo præditę colore materiam caput occupa[illegible]e significant, his accessit spiritus magnus & rar[illegible]tis autem arida & cõtenta, pessimum signũ est, [illegible]rtiúmque gradum malorum tenet; nec non & al[illegible] illuuies multa, tenuis & pinguis in præcipiti ægr[illegible] fuisse significat: cum vrinæ minimum profluit, [illegible]aturæ vim illam, quæ expultrix dicitur, iam con[illegible]sumptam à morbo fuisse præmonstrat.